

Úvodní poznámka Red.rady.:

Náš milý kolega, vážený pan generál Antonín Rašek se uvolil zveřejnit jedno z jeho četných děl, kterým chceme obohatit obsah textů našeho LitKlubu. Podle dosavadních referencí těch, kterým se kniha dostala do ruky, je naděje, že se bude líbit i Vám, milé kolegyně a kolegové, či spíše, jak jsem zvyklý Vás nazývat – sestry a bratři ve zbrani.

Příjemné čtení přeji členové Rady

Jasy,NeK, MxS

24.4.2017

Antonín Rašek

MONOLOG STARÉ DÁMY

Praha 2014

Ke zveřejnění na web stránce LitKlubu ÚzO VSR a se svolením autora

Redakční Rada

Praha, duben 2017

1

... ne, pane doktore, byla bych strašně nerada, kdybyste si to mé neurovnané povídání nějak špatně vysvětloval, my jsme tady v tom krásném údolí u řeky byly s maminkou vlastně šťastné, škoda, že mi umřela, i když v požehnaném věku, měly jsme samozřejmě ty všední každodenní starosti a problémy, i já je teď mám, koho snad netrápí, zvlášť v téhle rychle se měnící době, v níž konzervativněji myslící člověk málem neobstojí, kde bychom si však byly pomyslely, že tu na tomhle poblázněném světě budeme strašit tak dlouho, a pořád na stejném místě, jen jsme se stěhovaly tady z těch pokojů do jiných, z patra do patra, však tahle ženská pomatení smyslů znáte, jak to člověka někdy popadne a chce alespoň něco kolem sebe změnit, i nicotného, a tak třeba jen stěhuje nábytek z místa na místo, nutí k tomu mužskou část rodiny, tu svalnatější, což ovšem nebyl náš případ...

... ale jak tu všechno kolem vidíte, jen se porozhlédněte kolem sebe, tak je to tady od války, myslím od té druhé, my dole a nájemníci nahoře, maminka se tady narodila zrovna ten rok, co dědeček dům dostavěl, takže s ním byla spjata ještě hlouběji a citověji než já, mnohé se tu pochopitelně za tu dobu změnilo, hlavně na zahradě, v horších dobách ty okrasné keře, stromy a květiny ustupovaly zelenině a ovoci, které jsme i my z jisté momentální nouze musely s maminkou pěstovat, ale

vždycky tu bylo krásně, jsme tu hned u lužního lesa, vidíte jej ze všech oken vily...

... nedávno jsem se musela pobaveně usmát, když jsem dost opožděně četla tu známou Kožíkovu knížku o malířce Zdence Braunerové, myslím se to jmenovalo *Na křídle větrného mlýna*, vlastně na dnešní čtenářský vkus pěkný tlustopis, tam jsem se dočetla, jak se ještě před stoletím k nám jezdilo z Prahy na borůvky, poté mi z toho bylo spíš smutno, vždyť maminka tu dobu velmi dobře pamatovala a vzpomínám si na ta léta i já, třebaže pochopitelně matně, připadá mi to jako neuvěřitelně dlouhatánský věk, byla jsem šťastná, když tu byl nedávno jeden literát, nebo spíš jen popravdě takový pokušitel literatury, který mi o něm vyprávěl...

... Kožík ještě donedávna žil, i když už byl vlastně legendou a chodil na sklonku života o francouzských berlích, všude ho musela doprovázet dcera, co já ji pamatuju, byla taková oduševněle krásná a měla noblesní vystupování, málokdo se už dnes dokáže pohybovat a chovat tak kultivovaně, myslím vybraně a uhlazeně, jak to uměla aristokracie, možná proto se i podobné vystupování až na čestné výjimky vytratilo, jak málem vymizela šlechta, a ta zbylá zase tak moc neoslnila, ale možná jsem moc přísná, snad se to lidé jednou ale naučí i bez ní, až budou delší dobu žít svobodně, bylo by to určitě lepší než napodobovat modelky nebo ještě hůř manekýny, protože to už není ono, je v tom cosi nepřirozeného, naučeného, bez smysluplné tradice, jen účelového, aby se to, co mají na sobě, především dobře prodalo...

... připadám si, pane doktore, jako kdybychom tu byli, myslím náš rod, v téhle naší vile až neskutečně dlouho a zrovna jako jen okamžik, však ty pocity znáte,

neříkám vám nic nového, člověk stárne stále rychleji, týden, měsíc, rok uteče, ani se nenadějeme, snad proto, že se v mém životě moc převratného neděje, někdy se celý den něco nového ani nedozvím, a když ano, nestojí ta zdánlivě překvapivá informace z televize nebo z rozhlasu za řeč, vždyť i tomu malíři Kokoschkovi, který se dožil stejného věku jako moje maminka, se ve stáří zdál rok stejně tak dlouhý, jako v mládí pouhý den, jak o tom píše ve svém deníku...

... i vdova po Gérardu Philipeovi nazvala své vzpomínky na něho příznačně *Co trvá vzdech*, i když byli lety o dvě generace mladší než já, ačkoli to mé přirovnání tak úplně nesedí, nejspíš vdova po něm měla dojem, že si ho moc neužila, asi jí tím ale křivdím, s daleko větší pravděpodobností ji ta jeho smrt vykolejila, konečně i já bych vlastně o podobných pocitech díky svému osudu mohla vyprávět...

... ale řeknu vám jednu věc, pane doktore, když jsem vyrůstala, nezdál se mi už náš dům tak strašně velký, zahrada neuvěřitelně rozlehlá, stromy tak vysoké jako v dětství, ale jak jsem stárla, a maminka mi vyprávěla, že to na sobě zpozorovala také, zase je tu teď všechno pro mne velké, rozlehlé, vysoké, a tím den ode dne nedostupnější, nezvladatelné, nepřekonatelné, i když úplně jinak...

... kde jsou ty doby, kdy jsme společně s maminkou vytáhly z dílny žebřík a samy natíraly okapy, dokonce se odvážily vyměnit i prasklou tašku na střeše, odříznout překážející větev stínící oknu, natřít plot a nevím co ještě, promiňte proto, pane doktore, že stále vzpomínám na maminku, ale asi bych se o ní nezmínila, kdybyste si na ni sám nevzpomněl, ačkoliv jste ji poznal jen krátce...

... ještěže jsme tu s maminkou měly a stále mám slušné nájemníky, jednoho ze synů známého pražského chirurga, který tady s námi bydlel už od třicátých let, kdy jsem na jejich konci poprvé ovdověla, velice spořádaní lidé, ať byla, jaká hrozila doba, platily takové či jiné zákony a předpisy, vždycky nám dávali nájemného tolik, abychom nebyly s maminkou škodné, nemusely jsme se s nimi jako jiní domácí dohadovat, a když bylo nutné udělat na domě něco většího, třeba nás vyplavila voda při povodni nebo na střechu spadl ztrouchnivělý strom, sami bez řeči přispěli, jako by šlo o jejich vlastní dům, starý pán byl velký člověk, promiňte mi, pane doktore, že to tak říkám, nejen velký chirurg, ale skutečně i velký člověk, jakých jsem v životě poznala málo, v pravém slova smyslu osobnost, umřel v osmašedesátém, a jeho starší syn, také chirurg, za několik týdnů emigroval, zůstal tu jen jeho mladší bratr, který se hned narychlo oženil, aby o ten byt u nás nepřišel a nám sem nedali někoho jiného, o koho bychom s maminkou třeba nestály...

... mladý nahoře je architekt a trochu i výtvarník, malíř, měly jsme s maminkou oba dva kluky jako vlastní děti a vnuky, když já sama jsem děti neměla, ačkoliv bych někdy měla ráda...

... vidíte, když vám to tak vyprávím, zároveň si uvědomuju, jak člověku k tomu, aby byl ve stáří šťastný, úplně stačí i taková maličkost, když společně žije v domě se slušnými nájemníky...

... starý pán byl pro nás zároveň něco jako rodinný lékař, což dodneška není běžné, i když se o tom tolikrát hovořilo a stále hovoří, ale planě, já příliš nevěřím, že by se něco takového mohlo obnovit, možná až spolu s tím paušálním odměňováním lékařů za vlastní klientelu, aby si ji udrželi, i když my jsme si s

maminkou nemohly a ani já teď si nemůžu stěžovat, byla tu na zdravotním středisku velmi hodná a schopná paní doktorka, sama maminku z vlastní iniciativy alespoň jednou za rok pozvala na prohlídku, až jsme se někdy styděly, jak měla pořád plnou ordinaci, tedy její čekárnu, maminka byla totiž do devadesáti zdravá jako řípa, jen v posledních letech hůř slyšela, ale přitom viděla velice dobře, někdy jsem měla strach, že se ráno probudím a už jí nebude, když jsou velmi staří lidé takhle zdraví, většinou to tak dopadne, ani já si na zdraví, musím to zaklepat, nemohu zas tak stěžovat, sem tam sice něco zabolí, však už něco podobného, pane doktore, sám i nejspíš dobře znáte, třebaže vypadáte ve srovnání se mnou jako mladík, ale zabolí, píchne, oteče, ale naštěstí zase uteče, že se zatím cítím poměrně zdravá...

... promiňte, že skáču od jedné věci ke druhé, ale vzpomněla jsem si v té souvislosti s rodinnými lékaři, že zrovna tak nemáme každý z nás vlastního policistu, jak to někdo někde nedávno napsal, že by se rád dožil chvíle, kdy mu u dveří bytu zaklepe nebo u domu zazvoní policista, představí se, že je ten a ten a má na starosti náš blok či okrsek, ve kterém bydlíme, a můžeme se na něho kdykoli obrátit, když budeme mít o sebe a své věci strach, ať už z jakéhokoliv důvodu...

... vidím, že jste se, pane doktore, nepatrně usmál, ale já jsem ten váš úsměv postřehla, taky mě trochu v tomhle mém přesvědčení mít vlastního policistu zviklal jeden místní rodák, bývalý ředitel školy, moudrý člověk, který se stejně jako vy pousmál, když jsem mu o tom svém potenciálním vlastním policistovi nebo strážníkovi řekla, tak k mému překvapení zareagoval dost nečekaně, že mu to připomíná Orwella, což mě zaskočilo tak, že jsem si jeho Farmu zvířat a román

1984 znovu přečetla, bylo mi totiž divné, proč mi ho připomněl právě on, starší člověk, ten by měl stejně jako já mít starost o vlastní bezpečí, něco jiného by bylo, kdyby se o Georgeovi Orwelovi, který měl mimochodem vlastní jméno jako dnešní anglický premiér Blair, zmínil někdo mladší, pokud vůbec někdo ještě jeho díla četl a romány vůbec, snad možná teď pár lidí po tom semináři o něm, kterého se k mému překvapení zúčastnil i pan prezident, svobodu určitě vnímá jinak dvacetiletý chlapec než málem devadesátiletá bába...

... nemohu se, pane doktore, vyhnout neustálému přemítání nejen o svém zdraví, ale i o vlastní osobní bezpečnosti, i když jsem tím možná otravná, nebo dokonce určitě tím obtěžuji, ale pořád ve mně zůstává a dokonce léty narůstá napětí, co bude dál, stárí je na jednu stranu krásné, když je člověk zdravý a už ho nic nežene, nemá žádnou větší odpovědnost, než za sebe, ale přesto zůstává strašné, protože konec je pořád blíž a blíž, a třebaže víte, co je za tím koncem, že za ním není nic, přece jen se té prázdnoty bojíte, zvláště když je člověk bez potomků, často jsem si dřív říkala, že kdyby tady nebyla maminka, bylo by to snad pro mne lehčí...

... ale jak jsem později poznala, lepší bohužel nebylo, teď je to viditelně horší, protože je vlastně svým způsobem štěstí, když se člověk může ještě strachovat o někoho blízkého, o kohosi se bát, někdy jsem si říkala, že nejlepší by bylo, kdybychom jednoho rána nedožily s maminkou společně obě, určitě by se už někdo o nás postaral, o naši tělesnou schránku, nebo jak to říct, abychom se dostaly do země, i když to bylo jen takové zbožné přání, taky už trochu zdlouhavě o tom povídám...

... ale možná jste si, pane doktore, všiml, že čím dál víc lidí si přeje, když už musí marná sláva umřít, jít na tu pravdu boží, jak říkal ve slabších chvílích můj

dědeček, tak aby odešli co nejrychleji a bez utrpení, proto se teď také častěji mluví o euthanasii, někde v Holandsku si ji snad už dokonce uzákonili a v Americe nějaký doktor poslal bez dalšího utrpení k pánu stovku lidí, ale naopak v Austrálii za něco podobného jiného doktora zavřeli, stejně jako by se to naprosto jistě stalo i u nás...

... asi je to tím, že člověk jako nejdokonalejší výtvar přírody je i jako jediný schopný myslet a uvědomit si sám sebe, a tím víc ho musí drtit stigma, možná i trauma, že jednou všechno skončí, ačkoli se stále častěji v poslední době objevují nejrůznější předpovědi, že člověk může být v budoucnosti nesmrtelný, nejen jako rod, ale i nadto individuálně, dokonce jsem někde četla, že se tohle podaří už někdy koncem jednadvacátého století, a to klonováním lidských buněk, což se již vlastně podařilo u tak dokonalých savců, jako jsou ovce, takže se to může podařit mnohem dřív, což vy určitě víte, není to pro vás nic nového, i když nevím, pane doktore, jak to bude s přenosem vlastní individuální osobnosti...

... zase jste se mírně a možná i trochu milostivě usmál, ale to by mě opravdu v mém věku nakonec nemuselo vzrušovat, třebaže se vám přiznám, že někdy mám i opravdovou chuť tady žít věčně nebo alespoň dostatečně dlouho jako ta Francouzka, které bylo sto třináct let a při narozeninách o sobě tvrdila, že má jen jedinou vrásku - na které si sedí...

... no, nesmějte se, je to vlastně pěkný bonmot, který by jistě potěšil i mnohé naše politiky, kdyby se na něj zmohli, ona ta stará dáma, bohužel, nedlouho po těch slavných oslavách stotřináctých narozenin zemřela, promiňte, že tu její uštěpačnou nebo spíš rozpustilou poznámku opakuji, ale mně se zdála na tak starou bábu neskutečně charakteristická, jak to alespoň i já cítím, a tak se potom

svým přáním o nesmrtelnosti nebo neuvěřitelné dlouhověkosti sama směju, co bych tu otravovala sebe i ostatní...

... v člověku jsou vždycky ty dvě pověstné strany mince, asi by si zasluhoval tu být, když už ne nastálo, protože kam bychom se potom všichni na světě namačkali, tak alespoň tu žít přijatelně dlouho, je přece málem něčím nadpřirozeným, zázračným, když ta pravděpodobnost života někde i jinde ve vesmíru má prý podle výzkumů za desetinnou čárkou padesát devět nul, než se objeví jednička, což už je co říct...

... nemluvě o tom, že mě děsí, ale na druhé straně fascinuje, když astronomové objevují galaxie vzdálené dvanáct miliard světelných let, teď už prý dokonce třináct celých sedm desetiny miliardy, což je prý už jen sto miliónů světelných let od zrodu vesmíru, což je pro smrtelníka něco nepředstavitelného, stejně jako existence miliard galaxií a sto až sto padesáti miliard hvězd v každé z nich, nebo jak za Plutem zpozorovali novou planetu, i když zároveň pochybují, jestli je samotné Pluto opravdovou planetou, asi se, pane doktore, zase v duchu smějete, ale ovládáte se, co mě jako starou bábu zajímá, ale co mám dělat?

... ačkoli sama sebe teď vlastně ošklivě pomlouvám, vždycky jsem se zajímala o věci, které měly blízko k tajemnému, záhadnému, nevysvětlitelnému, proto jsem si tak oblíbila i slovo enigmatický a často ho v rozhovorech používala, když ale budu upřímná, třebaže je pro mě život stále těžší, snad právě pro tu pozoruhodnost existence člověka se mi moc z tohoto zdánlivě politováníhodného světa nechce, ani totiž nevěřím, že jsou věci nevysvětlitelné, i když naštěstí pro všechny další generace některé zůstanou, možná jich bude ještě víc než teď, jak se lidé budou dostávat stále hlouběji a vzdáleněji...

... asi se z tohoto světa nechtělo ani mé mamince, třebaže jsme se od sebe v mnohém výrazně lišily, jako kdybych ani nebyla její dcerou, byla celý život velice uzavřená žena měla svá tajemství, která dlouho v sobě tajila, až tutlala, když už to tak musím říct, nebo neprozradila nikdy, vzala si je sebou do hrobu, já se naopak snažím být co nejotevřenější, jen tak se jako lidi můžeme dorozumět, dobrat se pravdě, aby se život stal snesitelnější, abychom unesli, co nás neodvratně čeká...

... ale to už mluvím asi vznešeněji a možná i mystičtěji, než bych sama chtěla, dokonce připouštím, že vám to mé povídání může připadat i do určité míry morbidní, možná se vám zároveň, pane doktore, i zdá, že se tím zároveň zjevně popírám, snažím se ale být opravdu co nejupřímnější, i když si tím osobně moc nepomohu, neulehčím si své trápení, nic se tím nelepší, neřeší, nezjednodušuje, pokud člověk uvažuje o vlastní existenci racionálně, není nic jasnějšího, jako nebe nad zemí...

... ale potom zase přijdou ty noci, kdy nemůžete usnout, dokonce zničehonic i za krásného slunečního dne vás bez varování přepadnou náhle takové ty chmury, a racionální uvažování je v tu vteřinu najednou pryč, rozplyne se a člověk je tu zase se svými obavami sám, nahý a otevřený jako krvavá a bolestivá rána...

... ne, nejsem neurastenička, pane doktore, ani náhodou, jak se teď s oblibou ošklivě říká, stejně jako se zneužívá znovuobjevené příslovce *nicméně*, které se za mě dávno považovalo za knižní a dnes se používá málem v každé druhé větě, ale to nic, myslím si, že podobné stavy přepadnou dřív nebo později každého člověka, proto se ve všech jazycích objevují slova jako splín, chandra, jen záleží na tom, jakou má kdo náuru, aby všechno v sobě zadával, zastavil, zašlapal, i když vlastně někdy jde jen o nudu a omrzlost...

... pro muže jsou prý podobné pocity daleko strašnější než pro ženy - ty víc cítí, že přetrvávají ve svých dětech, ačkoli i to je možná iluze, a já nevím, jestli člověk má některým přeludům děkovat nebo ne, i když vlastně nemám právo uvažovat zrovna takhle, protože jsem děti, jak už víte, neměla...

... ale srovnávám-li muže a ženy, mnohé se od převažující zkušenosti může lišit, znala jsem tu v okolí jednoho chlapíka, skutečně svérázného člověka, samorosta, který jen jeho děti vylétly z hnízda, nemusel se o ně starat, už snad neznal jinou cestu než do hospody, měl rád pivo a ještě víc tvrdý alkohol, a přesto, když už to s ním bylo neodvolatelné, ta zubatá mu stála s kosou nekompromisně přímo za zády, jak bylo z jeho celkového zjevu patrné, on se jí, neznaboh, smál do tváře, nebál se jí, vším tím, jak žil, jak se chvástal, nebylo mu nic svatého, jen jako by ji viditelně provokoval...

... až si někdy myslím, že štěstí je právě v tom nebát se smrti, najít v sobě sílu s ní vůbec nepočítat, vyškrtnout ji z témat, o kterých uvažujeme, ale teď vám asi připadám na ženskou moc patetická, i já jsem se o to mockrát pokoušela, až se mi zdálo, že jsem zvítězila, dokonce jsem se v duchu smála: tak a teď jsem tě, potvoro kostnatá, doběhla, nebojím se tě, ale za nějakou dobu se ta tíseň vrací znovu, jako by se v člověku oslabily nějaké mechanismy, které ho chrání...

... znovu vidím maminku, jaká to byla až do nejvyššího věku štíhlá, vysoká žena, procházela se vždycky tak jako vznešeně, málem jako opravdová hraběnka, a najednou v krátkém čase jakoby seschla, shrbila se, shrula do sebe, i když si celý život zakládala na tom, aby chodila rovná, a ona potřebovala, měla důvod, aby ji lidé viděli se vztyčenou hlavou, já jsem proto snad tisíckrát od maminky slyšela - Holka, nehrb se, choď rovně! a nic jí to samotné nebylo platné, jak ráda by se byla

narovнала, ale nešlo jí to, i když jí nic nebolelo, těžko nesla svůj stav, několikrát dokonce řekla, že člověk by měl umřít rovný...

... jako jedna její přítelkyně, na niž často před smrtí vzpomínala, které kdysi patřil zámek v Lysé nad Labem, ale nechali ji tu bydlet z jakési až nečekané velkorysosti nového panstva, i když jen v křídle pro její bývalé služebnictvo, ta hraběnka byla rovná jak jedle do stovky, chodila nejen vzpřímeně, ale i neuvěřitelně rychle, svižně a s nebyvale energickými kroky, viděla jsem ji tak nejednou při naší návštěvě rázovat po zámecké zahradě, celou v černém, jen s bílým krajzlíkem u krku, to už byl zámek znárodněn a sloužili v něm vojáci základní služby i piloti z blízkého letiště s rodinami, ale ta stará dáma se už také neobešla bez hole, i když si s ní pohrávala a málem jí mávala ve vzduchu jako švihák...

... nejhůř maminka nesla, když postupně zjistila, jak málo slyší, že se mě na některou věc musí zeptat dvakrát i třikrát, dávala si nejdřív mimoděk dlaň k uchu a já si nemohla dlouho zvyknout na ni křičet, jako bych jí tím urážela, doslova haněla, když jsem ji měla tak ráda, a čím jsem byla starší, tím vroucněji, protože ona nikdy neztratila svou důstojnost, byla to vždycky velmi hrdá žena, i přes všechno, co musela v životě prožít a protrpět, nedovedla jsem si nikdy představit, že bych sama najednou nebyla, zemřela nebo vážně onemocněla a maminka musela odejít někam do domova důchodců, což je snad nejhorší, co starého člověka může potkat, ačkoli je často rád, že se tam vůbec pro nedostatek míst dostane, čeká se prý i řadu let...

... já vím, pane doktore, že žádná společnost asi nemůže dělat víc, než na co má a co dělá, ale je hrozné, když člověk někam odejde, kamsi ho odvezou, odkud se už

nikdy, ani na pár dní, pár okamžiků nevrátí domů, a už ani nepřipomínám hospic...

... to poznání je až nesmyslně kruté, protože my obě, přes všechno, co nás v životě potkalo, jsme měly domov, právě tady jsme našly své místo v skříni, jak krásně napsal Nezval v jedné své básni, a po těch mnoha desetiletích je to pořád krásný domov, s těmi stále méně prošlapanými cestami kolem, i když si nedovedete představit, co to dalo a dá za námahu udržet v tak vysokém věku dům a byt v takovém stavu, aby se v něm dalo lidsky žít, jak to svádí, jste v pokušení si nejen v jednu chvíli říct - Nemám na nic chuť, nechám všeho být, však ono to nějak dopadne!

... ale tohle by byl opravdový konec, já moc dobře vím, že jak přestanu uklízet, vařit, zalévat květiny, hrabat se v zahrádce, řeknu si, že ten jeden den přece bez teplého jídla vydržím, květiny nezvadnou, plevel zeleninu neudusí, tak začíná definitivní rezignace, ze které se nedostanu a budu na obtíž sobě i jiným...

... zatím se mi tohle říká dobře, pane doktore, dosud všechno uspokojivě jde, žádné větší zádrhele, a tím víc se děším, že za nějakou dobu mi všechny ty drobné práce a povinnosti už tak nepůjdou, ať budu chtít nebo ne...

... nejsem úzkostlivá bez příčiny, ale mám reálný strach, kterému se nelze vyhnout, stejně jako dnu, po kterém přichází noc...

... já se, pane doktore, moc omlouvám, že vám tohle a zrovna tímto způsobem vyprávím, že musíte ty mé tirády nebo spíš jeremiády poslouchat, až se vám možná tenhle svatý přímo zjevuje, vždyť my bychom se přece mohli bavit o něčem jiném a zajímavějším, máme určitě mnoho společných zájmů, my s

maminkou jsme za poslední víc než půlstoletí nevynechaly v Praze snad žádnou velkou kulturní událost, ať to byl koncert nebo premiéra nějaké významné hry nebo známého dramatika, neutekla nám žádná kniha, která si zasloužila pozornost, přicházelo k nám hodně známých lidí, i když jsme nikdy nechtěly dělat z domu nějaký mondénní salón...

... ale ke konci to už bylo s maminkou těžké a bez ní mě zase všechny tyhle věci už tak nebavily a nebaví, i když mi stále až do smrti říkala, abych někam šla a potom jí o tom vyprávěla, ale takový způsob života je jen pro silné, zdravé, navíc si myslím, že v Praze se už ve srovnání s minulostí, zvláště za první republiky, nic pořádného neděje, někdejší kulturní klima, které se načas vrátilo v šedesátých letech, jako kdyby nenávratně zapadlo v historii, zničila je jakási pseudokultura, zvláště ta televizní, ministr kultury má asi jiné starosti, neustále novelizovat církevní a mediální zákony nebo se zabývat výší rozhlasových a televizních poplatků, a v tom vidím jednu horší stránku současnosti a zároveň hroznou pro stáří - člověk se nakonec upne jen na to, aby zůstal zdravý, aby se slušně najedl, měl kolem sebe přijatelný pořádek...

... my s maminkou jsme ještě měly štěstí, že nám sem tam pomáhali naši nájemníci a jedna paní ze sousedství, a i nyní mi pomohou, aspoň pokud jde o takové větší věci jako jsou okna, koberce a tak, ale pořád zůstává moře maličností, které za vás nikdo neudělá...

... když ještě žil muž, myslím ten první, vlastně ale jediný můj oficiální manžel, měli jsme služebnou, byla odkudsi od Kralup nad Vltavou, z jakési malé vsi, ale potom jsme byly s maminkou rády, když přišla alespoň výpomoc, ne snad, že bychom si to nemohly dovolit, pořád jsme měly co prodávat a pobíraly jsme

slušné penze, ale mít v posledních čtyřiceti letech po válce služebnou, bylo cosi nepředstavitelně šokujícího, vyloženě provokujícího, řekla bych dokonce protispolečenského, že jsme to nepřekonali ani po nedávných polistopadových změnách, v těchto záležitostech se vytvořilo úplně jiné klima, než bývalo kdysi, nemyslela jsem si v tu dobu, že to bylo úplně nesprávné, říkala jsem si dokonce, že je v tom snad určitý společenský pokrok, demokratičnost, tak jsem byla pošetilá...

... ale přesto přece byly a jsou situace, kdy by to mohlo a mělo být běžné a vyřešilo by se tím mnoho svízelných situací, jen si v každé době nevytvářet až nepochopitelné předsudky...

... já vím, pane doktore, co mi chcete říct, že to bylo a je možné, rozumím vám, formálně jistě ano, ale existující společenské klima je vždycky silnější než ta potenciální možnost, takhle jsme s maminkou spoléhaly a já dál sama spoléhám na sousedskou výpomoc, a přitom jsme trnuly, a i já se nyní strachuji, že jednou ta známá paní třeba vypadne z okna, také už není žádná mladice, a my s tím budeme mít nepříjemnosti, tahanice, mohou nás za to popotahovat, zkusily jsme i ty nově vznikající úklidové organizace, ale zkušenost s nimi byla nepředstavitelná hrůza, spíš s nimi bylo víc starostí, než si umýt okna nebo vyklepat koberce vlastními silami, snad se v budoucnosti ty služby zlepší, teď zatím v nich mnoho podnikatelů vidí jen zlatý důl, i když jsme jen třeba neměly štěstí na ty lepší...

... asi vás tím, pane doktore, otravuji, ale byla bych ráda, abyste pochopil, co je to být starý, zvláště když jsem měla u sebe člověka, který byl v kmetském věku, přestárlý, jak se teď stále ještě ošklivě říká, konečně i já se blížím k této poslední věkové hranici, jak ji vyspekulovali ti sociologové, psychologové a gerontologové

nebo kdo všechno se tou naší věkovou kategorií zabývá, možná všichni společně dohromady, ačkoli být podle této kategorizace do pětáctyřiceti let mladým a do šedesáti jen patnáct let dospělým, je jistě sympatické a optimistické, a navíc mě potěšilo, že už i stáří se začalo dělit, dokonce hned na tři kategorie, rané stáří do pětasedmdesáti, stáří do devadesáti a pak ten kmetský věk, který mě asi už s vysokou pravděpodobností nemine, ale kam by tedy zařadili tu stotřináctiletou Francouzku, to tedy nevím, asi věk metuzalémský, i když je lživý...

... ten věk je neúprosný, ještě na začátku devadesátých let jsem někde četla nebo slyšela, že žije padesát šest našich legionářů z první světové války, ale dnes prý už jen jediný, navíc se prý zkompromitoval za války s Němci, zavřeli ho na pěkných pár let do vězení za kolaboraci, i když se nedávno snažil ospravedlnit před soudem, žádal neúspěšně o rehabilitaci, hrozné, možná už je také v Pánu, a to už za první republiky, na konci třicátých let, vyšla v Mladém čtenáři povídka Poslední ze vsi o skonání už toho i jediného legionáře, který v nějaké vesnici zbyl...

... dřív se vůbec o odboji četlo víc knih, dnes jako by to už všechno bylo pasé, lidé mají jiné zájmy, pokud vůbec knihy čtou, a když už jsem si vzpomněla na tu válečnou literaturu, tak teď se na trhu spíš objevují knihy o německých generálech a admirálech a jiných uniformovaných rádoby hrdinech, než o těch skutečných našich, někdo to spočítal, vyšlo prý už kolem šedesátky takových titulů německých militarií, takže co si pomůžete, když o nich vycházejí další a další...

... jistě, pane doktore, že proti tomu nic nemám, když si sem budete chodit prohlížet ty naše monografie, z nichž skutečně mnohé jsou už opravdovým unikátem, vždyť jsme je s maminkou sbíraly desítky let, přiznám se, že mám

dokonce i takovou sobeckou radost, že tu alespoň nebudu tak sama, asi by pro vás bylo určitě jednodušší, kdybyste si je odvezl načas domů a tam si v nich v klidu listoval, kdy budete mít čas a chuť, ale už i za života maminky jsme cokoli z našich věcí nerady půjčovaly z domu, však to znáte, čeho se člověk může dočkat, ale tím vás samozřejmě nepodezřívám, takže jste kdykoli vítán, třeba hned zítra, když máte nyní několik dnů volno, jak jste říkal...

2

To jsem tomu tedy dala, říkám si v duchu, když jdu večer spát a rekapituluji si před usnutím, jak dost často dělám, pokud nejsem tak unavená a neusnu hned, co jsem tomu neskutečně trpělivě naslouchajícímu člověku vyprávěla, musel mít dojem, že jsme si s maminkou žili v téhle naší vile neskutečně parádně, v jakési splendid isolations, když to mám sama pro sebe vyjádřit co nejdiplomatičtěji, přitom jsem se tvářila, jak jsem k němu neobyčejně upřímná, třeba si naštěstí myslel, že jsem jen upovídáná, což by nebylo tak nejhorší hodnocení, konečně by nebyl daleko od pravdy, čím jsem starší a osamělejší, tím se chytám každé příležitost se vypovídat, což je ale snad typické pro všechny ženské, mají pro to konečně uzpůsobená nejen mluvidla, ale i mozek, ačkoli já jsem se vždycky chtěla něčím odlišit, k tomu jsem se mému hostu ovšem nepřiznala, začalo to od první obecné, chtěla jsem být jiná, třeba si jen něco maličko jiného vzít na sebe, vyjádřit se trochu jinak, než ostatní děti, zareagovat pokud možno nezvykle, pokud se mi to nepodařilo přímo originálně, i když jsem většinou zprvu dopadla spíš špatně,

každý poznal, že se trochu předvádím, než jsem se to přece jen trochu naučila, zvláště to předvádění elegantněji zastírat, ale teď nevím, jestli se mi to podařilo právě u toho člověka, dnešního návštěvníka, který si ke mně přišel koupit obrazy, abych mohla trochu slušně žít dál, zmiňovat se mu o Zdeňce Braunerové a nepřiznat, že jsem chtěla žít podobně jako ona, možná ještě povážlivěji jako třeba Toyen, ačkoli když jsem viděla některé její odvážné kresby, šel mi mráz po zádech, ale sama sobě přece nebudu lhát, byl to trochu slastný strach a zároveň němá výčitka, že nikdy nebudu mít odvahu se jakkoli, slovy nebo obrazem, takhle otevřeně vyjádřit, třebaže jsem věděla, že úspěch v umění spočívá v tom překračovat tabu, ale ležet s rozkoší na mužském přirození v nadpřirozené velikosti, objímat se s ním, jak v jednom jejím artefaktu?

Tohle bych přece nikdy nikomu nepřiznala, i kdybych si něco takového připouštěla... ačkoli... ačkoli..., přiznat pravdu by bylo už povážlivé a hlavně pošetilé, naštěstí zatím nikdo nedokáže vetřít se do našeho vědomí, spouštěla jsem povyk, když nám holkám spolužáci v obecné s klukovskou rozverností zprvu rozvazovali vzadu mašle na culíkách a na zástěrkách, to tehdy byla tenkrát taková móda do školy, ale bývala bych trpěla víc, kdyby se mě naopak nikdo z kluků nevsímal a nechal mě s přezíráním být, jako některé jiné holky, netykavky nebo ty ošklivé, toužila jsem naopak po tom být terčem jejich útoků ze všech holek asi nejvíc, a když se stalo, že mě z nějakých neznámých důvodů vynechali, sama jsem se snažila postavit někde tak, abych kohokoliv z nich k tomu vyprovokovala, teprve v dospělosti jsem pochopila, že to jsou jen takové běžné dětské hry, podobně jako si hrají jiná mláďata, než se kluci odvážili dotknout se nás i troufaleji, to bylo vážnější, přesto jsme většinou jen ječely, jen málokterá si to

nenechala líbit, nikdy jsem se ale nikomu nepřiznala, jak mi to dělalo dobře, zachovávala jsem však dekorum, dokonce hrávala uraženou, ale po cestě domů ze školy a hlavně večer před usnutím jsem na to vzpomínala, a čím to bylo vzdálenější, tím se mi to zdálo krásnější, i nyní se přiznám, že na to ráda vzpomínám, na to první přiblížení, i když v naší době to začínalo až pubertou, teprve po mnoha letech jsem narazila na slovo, které ten stav dokázalo vyjádřit – nachvění.

Ale ve Slovníku spisovného jazyka českého, jak se ten div takhle opravdu nazývá, alespoň co mám doma, jsem slovo nachvění nenalezla, nebo jsem špatně hledala, ačkoli při tom dětském kočkování jsem to nepocítovala, teprve až když už o něco šlo, byli jsme schopní si mezi sebou vysílat erotické signály, už tam přitom nikdo jiný nebyl, pouze dva, jen snad jednou jsem na to narazila u starého pána, který bydlel v našem domě, poznal na mně, že jsem příchozí jeho nové mladé ženy přijala s jistými rozpaky, vzpomněla jsem si teď dokonce přesně na jeho slova - Člověk nikdy neví, co s ním najednou pohled na krásný zjev druhého pohlaví udělá, alespoň u muže, ani možná za to nemůže, tím spíš, když se k sobě přiblíží, snažil se mi tenkrát ten světoznámý chirurg vysvětlit ještě rozpačtější, než jsem na tu změnu zareagovala já, zase tu bylo to slovo přiblížit se, i ta jeho láska a později manželka se zprvu červenala, když jsme se spolu potkaly, ale jaký já bych měla důvod mu něco vyčítat, zkrátka ho udělala, tak co? Mám-li být cynická...

Konečně jsem nebyla v tom dnešním rozhovoru s mým hostem tak úplně upjatá, když jsem si vzpomněla na tu stotřináctiletou Francouzku a její vrásku mezi nohama, jenže já jsem nikdy nebyla tak odvážná, myslím v těch přiznáních, ale za války jsem se přece jen spustila a několikrát jsem v jarních a letních měsících šla

v sukních a dole bez kalhotek, ovšem stále ve střehu, aby neza foukal vítr, nikdy bych se přitom ale neodvážila, jako ta herečka Nicol Kidmanová, klidně veřejně říct, když jí na podobnou exhibici přišli, jak má ráda ten pocit, že je připravená, já jsem totiž tohle mé malé dobrodružství se sexualitou ani snad nespojovala, a už vůbec ne s nějakou extravagancí, dělala jsem to jen z takového plezíru a čistě pro sebe, pro posílení vlastní sebedůvěry, přesto mě ta na veřejnosti sdělovaná nebo dokonce zjevovaná odvaha některých žen fascinovala a musela bych přiznat, že i stále fascinuje, jak si třeba mezi sebou Adina Mandlová s Lídou Baarovou sdělovaly invektivy, jestli by na shromáždění jejich milenců stačila Lucerna nebo Strahovský stadion, který je největší takovou stavbou na světě.

Už nevím, která které ten který prostor vyčítala nebo doporučovala, naštěstí jsem se nestala na stará kolena moralistkou, nebo možná jen v některých věcech, proto mě i teď zaujme, mám pocit cosi něco mezi okouzlením až uchvácením, když Stella McCartneyová přizná, že je absolutně závislá na komplimentech, se spoustou mužů se prý vyspala jen proto, že jí řekli, jak úžasně vypadá, proti ní jsem tedy byla v mládí i v dospělosti určitě pruderní, muži jsou daleko otevřenější, nejspíš si těmi svými příhodami mapují terén, nedávno se jeden druhému ve frontě u přepážky na poště přiznával, jaký je prý debil, vstupoval podle jeho vyprávění zrovna do výtahu v jejich paneláku, když se v domovních dveřích objevila mladá žena, a tak na ni ze slušnosti počkal, podržel jí dveře a dokonce dostal odvahu říct jako kompliment - Mám tedy dneska štěstí jet s tak krásnou ženou, - To už mi nikdo dlouho neřekl, přiznala se pohotově ta jeho spolujezdkyně, jak ten muž vyprávěl dál, a po chvíli se prý zachvěla, jako kdyby jí tělem proběhlo něco neidentifikovatelného - Je mi strašná zima..., zatřásla se ještě jednou, - A já blbec,

přiznal se ten na veřejnosti nahlas rozprávějící muž, jsem si teprve doma uvědomil, že z ní s vysokou mírou pravděpodobnosti promluvil Freud.

Jenže většina žen nejspíš není tak jako muži háklivá na propásluté příležitosti, nechat si něco ujít, jsou nedůtklivé na jiné věci, alespoň si myslím, vyprávím tomu neuvěřitelně naslouchajícímu člověku o záhadnostech světa, ačkoli nejvíc těch záhad je v nás, nejen překračovat hranice ve slovech, ale kam se vůbec odvážit ve vzájemných vztazích, komu bych měla přiznat, jak se třeba rychle změnil můj vztah k našemu rodinnému lékaři, panu primáři, našemu nájemníkovi, když si přivedl tu mladou ženu pomalu v mém věku, i když v lékaři žena nikdy nevidí jen profesionála, přesto jsem najednou začala být nejistá, že mě možná nechápe jen jako svou pacientku, ale určitě i jako ženu, i jemu mohlo blesknout hlavou, jestli bych neměla právě já být na místě té, kterou si vybral, zároveň mě začala děsit ta zaměnitelnost, tenkrát jsem si bláhová myslela, že jsem jen pro jednoho, ačkoli jsem přece nemohla nevnímat, co jsem viděla kolem sebe, teprve potom jsem si i představovala samu sebe v posteli vedle mého lékaře, starého pána, který mohl být mým otcem, naštěstí mi něco takového tehdy naivně připadalo absurdní, než jsem poznala opravdový život na vlastní kůži, a proto jsem se divila, že se ta jeho podřízená nádherná sestřička nechala jím zlákat, svést, dotlačit až k oltáři, porodit mu děti, možná v tom hrála roli potřeba mít životní jistotu, kdo ví, z jaké dobře nebo špatně sociálně situované rodiny byla, nebo si vzít někoho, kdo má zjevnou prestiž, už jsem byla zase u toho, že naštěstí se nemůžeme někomu vloupat do vědomí, do jeho myšlenek, pokud nepromluví sám, dokáže-li vůbec identifikovat faktory, které na jeho rozhodování měly vliv, znovu se mi ale připomněla úplně v jiném kontextu McCartneyová, prostě primářova podřízená v

sobě nenašla odvahu se třeba vzepřít jeho nabídce, já vím, že jsem teď zase děsivá, co primáři přisuzují, možná bych i zpětně vysledovala jakýsi kauzální řetězec jejích úvah, tenkrát jsem to vnímala jen podvědomě, nevím, proč právě ona by si ve svém rozhodování měla počínat racionálně, na druhé straně, proč by měla jednat jinak, když se jí nabídla taková příležitost?

Vlastně se chovám tak trochu proti přírodě, čím je člověk starší, má mít menší zábrany, setkávám se s tím dost často, mnohdy v sebevražedných situacích, kdy stejně staří lidé jako já, dokonce i mladší, přecházejí vozovku, aniž by se pomalu ohlédli, spoléhají se na pozornost řidičů motorových vozidel, nebo se zastaví na malou potřebu, kde je k tomu příroda donutí, naštěstí jen muži, v ženách je přece jen víc studu i do pozdního věku, i ve vyprávění, když jsem se zmínila tomu svému hostu o paní hraběnce z Lysé nad Labem, chvíli jsem uvažovala nad tím, vyprávět tomu trpělivému muži zajímavé příběhy, které jsem o tom zámku slyšela, jen zdánlivě na okraj tam byla jedna zvláštnost, v té nejhonosnější komnatě, pravděpodobně přijímacím saloně, shlížela se stropu na přihlížející mezi jinými lidskými i zvířecími figurami na první pohled obyčejná ovce, která ať šel člověk kamkoli, stále se na něho dívala, otáčela za ním i hlavu, nemohla jsem na ten figl přijít, jak je ta ovce namalována, možná i proto byl zámek opředen pověstmi, že všude za vámi mohou jít ty oči, ať už v životě kohokoli.

V zámku byli ubytováni vojáci základní služby a piloti z blízkého letiště s rodinami, ty základáky prý nenapadlo nic svatějšího, než špehovat koupající se ženy těch důstojníků skrz špatně zamalovaná okna sprch a koupelen, dokonce vojáky k tomuto účelu dovedně poškrabanými, stejně tak pozorovali i milující se páry škvírami nad zámeckými dveřmi, protože měli postele ve vedlejších

místnostech na tři patra, právě ve výši těch zámeckých dveří, jednou se jich tam směstnalo na dvou čtverečních metrech víc než desítka a celá ta pracná stavba postelí se s děsivým rachotem s nimi zřítily, jeden z jejich velitelů si našel mezi manželkami těch důstojníků milenku, se kterou se scházel, když byl její muž na nočním létání, ten se ale jednou vrátil dřív, než ho očekávala, byl prosinec, už sněžilo, podle stop poznal, kam šla, řval na něj před vojáky jako tur, skončilo to důstojnickým čestným soudem a méně čestným odchodem toho svůdce do civilu, i takové věci jsem se s maminkou při návštěvě paní hraběnky musela dozvědět.

3

... vždyť vy ale nic nejíte, pane doktore, přitom tu sedíte nad těmi obrázky už tolik hodin, vezměte si alespoň kousek koláče, nedejte mi košem, pekla jsem je sama, i když mi i to pečení už moc nejde, kávy jste taky sotva usrkl, máte už ji určitě studenou, pokud ji tak nemáte raději, já vás jen musím napomínat pomalu jako školáka, tak mi promiňte, všimněte si ale toho šálku, ze kterého pijete, mám ráda světle modrou barvu, i když je to spíš mužská barva, ale možná právě proto, ale nesmějte se tak potutelně, je to na vás vidět, to nic, já jsem myslela na barvu dětského oblečení, nebo ještě tak na námořníky, mně je tahle orientace, která vás asi napadla, protivná, dokonce i u žen, což prý mužům prý ani tak nepříjde, co já ale o jejich vnímání těchto záležitostí mohu vědět...

... když jsem byla malá, dostala jsem právě takhle modře zabarvený hrníček a v něm krásné rudé maliny, myslím opravdové, je to vůbec můj první zážitek, na

který se z dětství pamatuji, rozběhla jsem se tamhle po té betonové cestičce do zahrady a u schůdku jsem se rozplácla, jak jsem byla dlouhá a široká, z hrníčku zůstalo jen pár střepek a maliny se rozkutálely do trávy...

... v první chvíli jsem si, já zoufalá nemotora, myslela, že je konec světa, udělala jsem něco naprosto nenapravitelného, co se nedá za žádnou cenu zachránit, všechno se mi najednou zhroutilo, nejdříve jsem nechápala, co jsem vlastně provedla, co se stalo, potom jsem se rozplakala a nebyla k utišení, byl to pro mne neuvěřitelně silný psychický náraz, a proto jsem si jej asi zapamatovala a pamatuji dodnes, plakala jsem tak, že se dědeček, maminčin otec, nakonec oblékl, šel do obchodu, aby přinesl hrníček nový...

... jeho náhlé rozhodnutí mě uchlácholit mi zrovna u něho, i v mých očích spíš důstojného a svým způsobem odměřeného člověka než vlastního dědečka, připadalo jako něco nepředstavitelného, že je vůbec cosi tak nadmíru obětavého možné, nevěřila jsem mu, dokud nepřišel, měla jsem z toho nového hrníčku v první chvíli velkou radost, ale pořád jsem myslela na ten první, co se rozbil, vůbec jsem vždycky, i když jsem už byla dospělá, litovala každé hezké věci, která se zničila nebo ztratila, o kterou jsme přišli, i když jsme ji bezprostředně nahradili něčím třeba i dokonalejším a hezčím...

... když jsem byla malá, každou takovou poničenou věc jsem oplakala, a nijak mě neutěšila sebestpřesnější kopie nebo úplně stejná věc, protože ta první byla nenávratně pryč, a nešlo jen o moje nebo naše věci, vždycky jsem litovala i toho, když někde zchátral dříve hezký dům, museli něco pěkného zbořit, třeba kvůli úpravám komunikací, přímo hrozně jsem trpěla, když zničili Denisovo nádraží,

dokonce se neštítili tu skvostnou památku vyhodit do povětří, ten záběr v televizi se mi, pane doktore, možná tomu nebudete ani věřit, několikrát vracel i ve snu...

... myslela jsem si, že ta dnešní nová doba všechno zgruntu změní, ale vandalismus trvá dál, co je třeba těch sprejerů, mnohé památky nenahraditelné ceny a kulturní hodnoty mnohde chátrají snad ještě víc než v minulosti, často nenapravitelně, už snad ani neexistuje kostel, snad kromě katedrály svatého Víta na Hradčanech, který by někdo nevykradl, některé několikrát, dokonce v nejednom božím stánku loupil nedávno i samotný kněz...

... možná se mi, pane doktore, v duchu zase smějete, jaký jsem staromilec, i když jsem vám na počátku našeho rozhovoru řekla, že v dnešní dynamické době konzervativec neobstojí, ale já opravdu pocítuji jako osobní křivdu, když jdu po špinavé a zaprášené ulici a vidím, jak se na ní povalují papíry a nejroztodivnější odpadky, všude samý nepořádek, nebo když je na spadnutí kostel, který tu stojí tři či pět století, a když zároveň vím, že nikdo takový už nepostaví...

... před několika lety jsem poslouchala jednoho vědeckého pracovníka, který mluvil o životním prostředí a dával posluchačům najevo, že se s kritickými výtkami na jeho osobní vkus dost přehání, chceme-li prý od zemědělství dvojnásobné výnosy, než tomu bylo v minulosti, bez chemizace se neobejdeme, a to přece má své důsledky...

... já jsem samozřejmě byla schopná takovou argumentaci i pochopit, ale stále se nedokážu zbavit pocitu křivdy, že tady za naší zahradou už nerostou nejen borůvky, jak psal František Kožík, ale ani houby, až snad na pár špiček, které lidé

navíc už ani neznají, leda jejich děti do nich na rodinné procházce kopnou, ale to už jsem teď asi zlá...

... máme sice na zahradě krásné stromy, keře a květiny, ale na loukách a na stráních a v lese je květin stále méně a méně, ten opravdový zlom ve vztahu k přírodě nepřichází, kde jsou ty doby, kdy to tu u nás i kolem nás na jaře a hlavně v pozdním létě hrálo všemi barvami, až se někdy bojím, že tu v okolí a jednou v celé zemi a potom i na celé té naší planetě zůstanou jen kopřivy a lebeda, které dokáží vegetovat všude a vytlačují ostatní rostliny, i když jsem nedávno četla, že nejodolnější je pampeliška, která prý by dokonce přežila atomovou válku, což mě, nevím proč, rozradostnilo, asi jako pijáka, když zjistí, že v lahvi přece jen zůstal hlt, nebo kuřáka, že z nedopalku může ještě několikrát potáhnout, ale to se jen tak snažím o přirovnání, ačkoli základním důvodem mé radosti asi bude, že pampelišky mají barvu slunce, přitom vyčítáme rozvojovým zemím, že ničí své pralesy, země tak ztrácí přírodní plíce, ale nemůžeme se přece divit, když nedávno jeden Indonésan podobně kritizujícímu anglickému ekologovi řekl, aby mu laskavě nejdřív sdělil, než bude pokračovat v jejich kritice, kolik je v Anglii hektarů opravdu přirozeného lesa...

... víte, pane doktore, já mám někdy takový dojem, i když se vám určitě zase bude zdát staromilský, konzervativní, a budete moci namítnout, že každá generace má svůj životní styl, já si však opravdu myslím, že jsme na tomhle světě poslední, kdo ještě zažili skutečnou přírodu, ačkoli i můj dědeček si už stěžoval, jak to tu kdysi vypadalo, ale teď všechno odchází takovým kvapem, že se mi už máloco zdá zachránitelné, přitom nevěřím, že by ty mladé uspokojila třeba sebenádhernější diskotéka...

... vždyť tady i na dětech našich nájemníků nahoře vidím, jak je táhne všechno, co se samo od sebe hýbe, roste a kvete, já kdybych vládla - vidíte, jak jsem ještě, pane doktore, na stará kolena pošetilá - ale já kdybych tu v téhle zemi rozhodovala, první věci, kterou bych zařídila, tak bych všem poručila, aby nejdříve zachránili, co se ještě zachránit dá, a aby udělali kolem sebe nejdříve pořádek, takový obyčejný pořádek, který by měl být pro každého slušného člověka běžný, jen si to vezměte, všude je plno bezdomovců a nezaměstnaných a nikoho nenapadne, aby je zapřáhli do nějaké užitečné práce, třeba když napadne spousta sněhu, že lidi ani pomalu nemohu vylézt z domova...

... tohle bych, pane doktore, nařídila, třeba i na úkor toho, že nebudeme mít na stole, nač jsme každodenně zvyklí, a že si budeme muset odpustit mít stále víc a víc a víc, víte, mně se tohle křečkovité konzumování nikdy nelíbilo, třebaže nemám moc právo něco kritizovat, protože jsme se s maminkou vždycky měly dobře, já ale nikdy neměla ráda taková ta lacině populistická hesla DVOULETKA - DVA STUPNĚ K BLAHOBYTU nebo BLAHOBYT DOKÁŽEME VYROBIT, bylo to v novinách, na plakátech, dokonce i na krabičkách od zápalek, jak dobře pamatuji...

... já chápu, že po těch šesti letech okupace a války, utahování si opasků, uskrovnování, se lidé chtěli mít dobře, ale to slovo blahobyt je takové strašně zápecnické, šosácké, maloměšťácké, i když tenhle výraz minulý režim dost zprofanoval, ale z něho táhne jakási nezdravá hojnost, je z něho na dálku tušit plýtvání, mně vždycky znělo jako nemravnost nebo přinejmenším připomínalo obžerství, hned jsem si přitom představila nějakou feudální hodovní síň, v níž se šlechta a preláti nepředstavitelně přezírají, odbíhají vedle ke žlabům, aby se toho

přecpání zbavili a mohli debužirovat dál, pomáhají si brkem do krku, jak nás o tom ještě učili v obecné nebo na gymnáziu, a my se tomu potutelně smáli, protože jsme si pod pojmem nemravnost vždycky jako žáci nebo studenti představovali něco úplně jiného...

... to jsem opravdu nikdy neměla ráda, i když jsem vám už, pane doktore, řekla, že jsme s maminkou nikdy nedostatkem netrpěly, ale přesto jsme žily vždycky skromně, mně je opravdu líto něco vyhodit, co je ještě užitečné a co třeba jinému může chybět, ne že bych hamonila nebo schovávala každou zdánlivě potřebnou věc, to určitě ne, jak něco skutečně dosloužilo, hned s tím pryč, dům by se brzy stal skladištěm odložených věcí, člověk by se tu ani nehnul, sám by si mezi tím možná připadal jako nějaká odloženina...

... vždycky jsem si však vážila každé sebelacinější věci, cítila jsem, že je za ní lidská práce, a často velmi těžká nebo trpělivá, a práce jsem si cenila a sama celý život pracovala, i když bych bývala vlastně nemusela, byla jsem od třiaadvaceti let vdovou s takovým zajištěním, že jsem nemusela jít do zaměstnání a mohla se věnovat jen svým zálibám, ale k čemu by takový život byl, kdyby člověk necítil, že je tu na světě k něčemu užitečný, kdyby nepracoval...

... nedávno tu seděl na vašem místě jeden pán, taky doktor filosofie, psycholog, až ukázkově skvostný typ pyknika, prostě jedna radost se na něho z tohoto hlediska dívat, přímo to z něho dýchalo, určitě byl roduvěrným hedonikem, a ten mi řekl, že kdyby nemusel dělat a mohl v těch svých pětadvaceti letech odejít do důchodu, že by to od minuty udělal, opravdu se mi s tímhle přáním svěřil...

... tomu já, pane doktore, moc nevěřím, ani s tím nesouhlasím, to snad může říct člověk, který je momentálně naštvaný, třeba pro své svízelné pracovní možnosti nebo se mu nelíbí současná politika, ale vysokoškolák, graduovaná osobnost, něco podobného přece nemůže myslet vážně, takové jednání bych musela považovat za vyšinutí mysli, že člověk touží po tom nepracovat...

... to přece neznamena dřít do úmoru, být workoholikem, jak se teď módně říká, myslet si, že jen práce je smyslem života, určitě ne, někdy lituji toho našeho mladého nahoře, no, mladého, my jsme si s maminkou zvykly mu tak říkat, ale ono už je mu také hodně přes třicet, ten se skutečně od rána do noci nezastaví, pořád ve věčném spěchu, ráno vyjíždí autem a ještě v ústech žvýká zbytek snídaně, neustále uhoněný, v očích vyčerpanost, kruhy pod očima jako nejen po flámu, ale bezprostředně před smrtí, a přitom takové honění nemá vůbec zapotřebí, mají všechno, nač si vzpomenou, ale znáte tenhle typ lidí, po deseti letech se jim přestane líbit nábytek, a tak koupí nový, nemohou se s manželkou dohodnout, který program televize poslouchat, tak koupí druhý televizor a třetí pak pro děti, nakonec se chtějí na něco dívat při jídle, koupí se tedy další přístroj do kuchyně a každému dítěti do pokoje, on se vrátí domů později, ona někam zrovna spěchala, nemohla se ho dočkat, aby kamsi odjela, tak koupí druhý automobil, všechno si vždycky nějak zdánlivě racionálně vysvětlí, a tak jde jejich život pořád dál, čím víc věcí mají, tím s nimi měli při dřívějších našich špatných službách starosti, přesně jak se často psalo - místo, aby jim věci sloužily, sloužili oni věcem, teď se sice situace zlepšila, ale služby jsou nehorázně drahé, a o to zase náš mladý musí vydělávat víc...

... nedávno jsem ho zastavila a řekla mu - Olinku, vždyť vy se takhle brzy připravíte do hrobu, má tohle smysl, cožpak nemůžete nic odříct, co by tomu řekl asi váš nebožtík tatínek? Olinek jenom pokyvuje hlavou - Máte pravdu, nemá to smysl, ale když někdo za ním přijde, aby mu třeba namaloval barák, jak říkají v jejich slangu, že chce stavět, tak ho ani nenapadne říct ne...

... když mu zase zadají nějakou výstavu, tak řekne, že si nemůže dovolit tu zakázku odmítnout, jak by začal některé věci odmítat, rychle se dostane z toho jejich ranku vyvolených fachmanů, a on si snad ani nedovede představit, že by nejel, jak oni říkají, v pěti deseti kšeftech najednou, nepodepisoval tady smlouvu a tam nějakou dohodu, a přitom by tak rád maloval, cítíte, že bez malování nemůže být, navíc má určitě talent, viděla jsem jeho věci, které udělal, když přece jen měl chvílku času...

... ale kumšt, pane doktore, jak sám moc dobře víte, jinak byste obrazy nesbíral, stejně jako třeba výzkum a vědu, nelze dělat ve volných chvílích, obrazně řečeno na koleně, tak pracují amatéři, proto koneckonců profesionály od amatérů rozlišujeme, kumšt chce celého člověka, a on ten náš mladý pořád věří, že se k tomu malování brzo a definitivně dostane, jen co dokončí tuhle věc a ještě tamtu práci, ale dřív než ji skončí, už je tu někdo jiný, nějaký kamarád, který potřebuje pomoci, protože ani v této profesi se dávno nedá dělat individuálně, a on opět nedokáže říct ne, z kolegiality tu pomoc slíbí, tak se cítí nepostradatelný, že bez něho nic kloudně ani nejde, bez něho by ani slunce ráno nevylezlo, a znovu je v začarovaném kruhu, ze kterého není východisko, nesmyslný kolotoč se točí dál, pořád je ho třeba udržovat v chodu...

... a to není žádná maličkost, jenom ta jejich režie, kolik lidí se tu za jediný den vystřídá, otočí, pomalu není večer, aby neměli návštěvu, a dokud neměli chalupu, byl tu takový ruch i o sobotách a nedělích, chválila jsem ho, když si ji po dlouhém rozhodování koupili, že udělal dobře, vypadnou s dětmi ven aspoň na víkend, přijdou na jiné a hlavně lepší, rozumnější myšlenky, ale už se za ním ti jeho kolegové táhnou i na venkov, takže stejně moc klidu nemá, nedávno mi řekl - Potáhnou tenhle život nejdéle do čtyřicítky, víc ani ránu, chci myslet taky na sebe!

... podívala jsem se na něho, zůstaly mu po mamince od narození takové krásné modré oči, a zeptala jsem se ho A to myslíte vážně, Olinku?

... jak bych mu přála, pane doktore, skutečně upřímně přála, aby toho uhoněného života nechal, vždyť on se opravdu narodil pro malování, moc dobře pamatuji, jak se asi dvouletý vkradl do jednoho našeho pokoje, toho vedlejšího, a než jsme ho s maminkou objevily, stačil pomalovat celou jednu stěnu světnice oranžovou pastelkou...

... starý pán se tehdy na něho strašně zlobil, už také byl na takové malé dítě poměrně letitý, vždyť mu bylo tenkrát něco kolem padesátky, ale my s maminkou, ani nevím proč, jsme se tomu jen smály, že je přece dítě, vyplínil tedy alespoň manželku, že se o kluka nestará, dodnes si vzpomínám, jak se červenala, jak malá holka, bylo jí tehdy něco přes dvacet, pracovala u něho na klinice jako laborantka, byla to hezky rostlá žena, tak opravdu akorát mezi štíhlostí a jak se říká plnoštíhlostí, jak i nyní tyhle normy či rozměry, nebo jak to jinak říct, přicházejí konečně znovu do módy, také už je ale chudák na pravdě boží, bylo jí sotva pětapadesát, když zemřela, ani důchodu se nedožila, strašně zkusila, šlo to s ní rychle dolů a nebylo jí pomoci, to víte, pane doktore, rakovina, a nikdo přitom

neví, kdy se téhle metly zbavíme, i když podle všech prognóz už měla být dávno vyléčitelná úplně, ono se také moc těch předpovědí nesplnilo, zvláště pokud jde o zdraví, ale zase prý nikdo nepřepokládal objev stolních počítačů a internetu, což je už ale mimo oblast mých zájmů...

... však to, pane doktore, dobře víte, abych se vrátila, s čím jsem začala, nikdy neznáme dne ani hodiny, ale už bych zase byla někde jinde, kde jsem být nechtěla, v tomhle punktu jsem asi nenapravitelná...

... ještě ale k našemu mladému, kdyby aspoň ta jeho paní měla rozum, vždyť se takhle zničí, ale jí snad takový způsob života nepřijde, její tatínek byl známý automobilový závodník, vždycky měla, nač si vzpomněla, byl samá cena a odměna, teď pro změnu úspěšně podniká, má kontakty z vrcholového sportu, pro ni je tenhle styl života něco stejně tak běžného, jako že voda teče shora dolů nebo slunce vychází na východě, jednou mi to dokonce řekla naprosto srozumitelně, že si nedovede představit život jinak, než žít takhle intenzivně, přesně tak, jak vám teď povídám - žít takhle intenzivně, možná jsem ale mohla být ráda, že se vyjádřila jen takhle, neřekla *žít na plný pecky*, jak už jsem také slyšela, dokonce v televizi, již se říká veřejnoprávní...

... já vím, že naší mladé jednou dojde, jaký je to nesmysl, že tak žít donekonečna nejde, v tom smyslu se musím pochválit, že jsem nikdy nebyla tak pošetilá jako ona, nikdy jsem netrpěla těmito sklony k sebeničení až k sebezničení, ano, dokázala jsem dělat dlouhé dny, týdny, třeba i měsíce, ale potom jsem se přinutila k tomu na všechno zapomenout, lenošila jsem nebo dělala něco manuálního, než jsem si psychicky a mentálně odpočinula, zase se pak ve mně probudila silná chuť do práce, brala jsem si jí vždycky jen tolik, abych ji stačila

udělat, na tom přece není nic geniálního, chce to jen trochu znát sebe, své síly a možnosti...

... když si člověk neodpočine, nakonec nemá chuť absolutně do ničeho, ale dokáže-li na práci zapomenout, hodit všechno bez výčitek za hlavu, znáte přece sám potom ten pocit, už už se zase do něčeho vrhnout, a dokážete udělat dvakrát tolik práce, než když se štvete ze dne na den, neznáte hodinku odpočinku a klidu...

... já jsem se takovému rytmu nenaučila sama od sebe, to bych se moc chlubila, ale odkoukala jsem jej od dědečka, ten nikdy, ale opravdu nikdy nedopustil, aby mu někdo připomínal pracovní záležitosti v neděli nebo ve svátek, kdy se věnoval rodině, tedy mamince a mně...

... nebo aby se třeba o práci mluvilo na letním bytě, něco takového se nikdy nemohlo stát, v tom byl nesmlouvavý pedant, i když práce u něho vždy byla na prvním místě, snad právě proto, že pro něho byla rozhodující...

... byl vůbec zajímavý pán...

... když se, pane doktore, nebudete zlobit, ukáži vám ho na fotografiích, třebaže se mně samotné listování v rodinném albu dříve nikdy moc nezamlouvalo...

... ne, tu první stránku přeskočte, žádná dívka nebo žena nemá ráda, když se někdo dívá na její fotografie z nejtěplejšího mládí, i když vlastně na té úplně první fotografii se vůbec nepozná, jsem-li na ní já...

... ale jsem to skutečně já...

... tak tohle je dědeček a vedle něho je babička, kterou jsem nepoznala, umřela krátce před mým narozením, byla krásná, že?

... dědeček byl podnikatel, něco, čemu by se dalo říct finančník, finanční podnikatel, možná se nyní toto označení zase obnoví, pokud se již neobnovilo, možná pod jiným názvem, jak se o to každá doba pokouší...

... byl Jihočech, z nějakého zemanského rodu, ale už notně zchudlého, to babička měla jméno a majetek, právě s jejími penězi se podnikalo, dědeček však nebyl jen podnikatel, byl určitě něco víc, národohospodář, dnes by se řeklo ekonom, snad ještě přesněji makroekonom, myslel vždycky v širších souvislostech, nejen národních, měl před sebou velkou budoucnost, zvláště po první světové válce, měl ale dožít do současné doby, pro něho by byl ten dnešní globální svět jako ušitý...

... ale všechno se nějak zvirtlo, dědeček nikdy nedokázal odpustit Tomáši Masarykovi, že se přestal orientovat na obrodu Rakouska - Uherska, chápal, že ta nacionální vlna po první světové válce bude neobyčejně silná, že Češi a Slováci i ostatní národy mocnářství mají právo na samostatnost, ale on o všem především přemýšlel ekonomicky, a přes ekonomiku také politicky, razantně prosazoval, aby se všechny ekonomické svazky okamžitě obnovily a posílily, kolikrát jsem ho jako malá holka slyšela, když říkal, že ho jímá hrůza z toho, jak se z jednoho velkého hospodářství nadělalo tolik kamrlíků, kutlochů, přesně takhle - kutlochů, nebo možná dokonce krcálek, už nevím, které se tu budou samy plandat a všichni silní okolo si s nimi budou dělat, co se jim zlíbí, ještěže jsme se prý dali dohromady alespoň se Slovenskem, jenže to by tu nesměl být ten bytostný český odpor k rakušáctví...

... mně nikdy nebylo úplně jasné, co by bylo bývalo lepší, vždycky mi všechno připadalo jako to známé kdyby, ale v tomhle punktu měl dědeček asi pravdu, jen vezměte, jak toho později zneužil Hitler...

... dědeček posílal Masarykovi nějaké spisy, spíš tlustospisy nabité čísly, říkal jim memoranda, jak jsem jednou jako holka zaslechla z jeho rozhovoru s nějakým návštěvníkem, ale nikdy z toho nic nebylo, až ho ta korespondence přestala bavit a na Masaryka zanevřel, potom všechno špatné přisuzoval jemu, i tu naši samostatnost, co prý americký prezident Wilson mohl vědět o tom, jak vůbec vypadá střední Evropa, musela prý být pro něho španělskou vesnicí, jako byla pro nás Latinská Amerika, třeba nějaké Peru nebo Paraguay, a tomu já dost věřím, jak je pro mnoho lidí u nás nyní španělskou vesnicí situace v Africe, i když tomu, co se děje v severní Africe, trochu rozumím, protože jsem tam kdysi s manželem byla a od té doby se z jakési nostalgie o ten kus zeměkoule zajímám, ale co vím o ostatních afrických zemích?

... pomalu si ani nepamatuji jejich názvy, znějí mi někdy jako podařené zkomoleniny bizarních nemocí, situaci tam nyní může rozumět jen specialista, pro obyčejného člověka se jeví jako chaos, něco bez řádu a dokonce beze smyslu, než se z toho stane opravdový kontinent a z Afričanů se stane jedna z civilizací, jako jsou třeba Evropané nebo Američané, co tedy tenkrát Wilson opravdu mohl vědět, a ani my dnes pořádně nevíme, co mělo a má smysl, jestli třeba bylo správné, že jsme se spojili a nyní zase rozdělili se Slováky...

... všiml jste si, pane doktore, jak v těch pounorových čtyřiceti letech z knihkupectví úplně vymizely knihy a studie, které se ptají po smyslu něčeho? třeba po smyslu českých dějin? po národním charakteru Čechů, Slováků nebo kteréhokoli jiného národa? nic, opravdu nic takového se neobjevovalo a ani nyní moc není vidět, a když ano, kdo ty věci má v téhle horečnaté době čas číst?

... jako by se samo sebou předpokládalo, že všechno má svůj smysl, nebo nemá smysl vůbec, i když nejfrekventovanějším slovem v polistopadovém období po ekonomické transformaci, díky panu prezidentovi Havlovi, bylo určitě slovo smysluplnost, smysluplné...

... a nyní ovšem tunelování, když se tak usmíváte, a s největší pravděpodobností máte pravdu, když už mám použít tenhle eufemismus...

... tak vidíte, pane doktore, kam až jsem se dostala od mého dědečka...

... vidím, že se chystáte odejít, samozřejmě se nemusíte ani ptát, velmi ráda vás zítra znovu uvítám...

4

Už druhý den pořád ne a ne usnout, jako kdybych v posteli nemohla najít to nejsprávnější místo nebo nejžádoucnější polohu ke spánku, všechno na mně těžkne, i když spím pod prošivanou přikrývkou z jakéhosi lehounkého čínského perí, pravděpodobně z labutě, rok od roku mám ale neodbytnější pocit, jako kdybych ležela pod vesnickou duchnou, asi jsem ten dnešní rozhovor prožívala intenzivněji, než jsem si na jeho konci připustila, nebo mě mé povídání s tím trpělivě nastaveným uchem pořádně unavilo, nejsem už zvyklá si takhle dlouho s někým povídat, zvláště když ten druhý neřekne z nepochopitelné slušnosti nebo naopak chápavé vstřícnosti málem ani slovo, poskytuje mi pro vyprávění neuvěřitelný prostor, možná si myslel, že o to dřív skončím, když sám bude mlčet,

nepřijde s nějakým novým tématem, kterého bych se chytla jako stébla a rozvíjela je dál.

Vždycky byly dva hlavní důvody mé nespavosti, únava a napětí, zvláště když se oba setkaly v jednom okamžiku, nemluvě o tom, když byly spojeny s nějakou velkou odpovědností, o vypuknuvším nebo hrozícím maléru raději pomlčet, ale teď jako kdyby byly tyhle hrůzy v mém životě už s konečnou platností kdesi nenávratně vzdálené, nic z nich nehrozilo, nejvíc za války a v padesátých letech.

Ty maléry v dětství a v dospívání jsou už jen úsměvné, ačkoli mi tenkrát do smíchu mnohokrát zrovna moc nebylo, když jsem se třeba ve třinácti pošetile zamkla s jedním klukem v přírodopisném kabinetu, už to je příznačné, proč třeba ne v chemickém, navíc jsem se idiotsky vymlouvala, že asi ten zámek sám od sebe za námi zapadl - Sám od sebe, samozřejmě, jak jinak! určitě se náš kantor na přírodopis a matematiku v duchu bavil, jenže mně z toho k obvyklým samým jedničkám hrozila dvojka z mravů, tomu mému spoluviníkovi, jak se rychle ukázalo, to zas tak moc nevadilo, už mu hrozila i z něčeho jiného, a dát mu trojku z mravů, to by si na naší škole asi nikdo nedovolil, kantoři a hlavně ředitel by se báli na sebe upozornit veřejnost, hlavně rodiče žáků, že je jejich škola v tak mravně rozvráceném stavu, já a ten kluk jsme ovšem byli mezi spolužáky hrdiny, sama jsem to tak i vnímala, byl to pěkný kluk, vždycky opálený, v bílé košili, což jeho snědost ještě víc zdůrazňovalo, i když se nic v tom kabinetu mezi námi tenkrát neudálo, co také ve třinácti, takže dodnes si nedokážu vysvětlit, proč jsme se tam vlastně zamkli, přičemž iniciátorkou té nehorázné pitomosti jsem byla zcela evidentně já, jako kdybych si ho tím symbolicky otočeným klíčem chtěla přivlastnit, ačkoli jinak to byl pěkný parchant, střídal jednu holku za druhou, byl i

první, který si dovolil sjet mi dlaní po prsou, která mi zrovna v tu dobu k mé radosti začala narůstat, tu ruku jsem mu pochopitelně jako slušná dívka rychle strhla dolů a podívala se ke dveřím, i když jsem je vlastnoručně zamkla.

- Jsi pěkně pitomá! nemohla jsem od něho očekávat zdvořilejší reakci, ačkoli jsem netušila, proč mi to vlastně říká, jestli kvůli tomu pohledu k vlastnoručně zamčeným dveřím nebo za to, jak jsem se nenechala beztrestně osahávat, a když tam potom náš přírodopisář začal nedočkavě bušit na dveře, tak si ten můj vysněnec a ve skutečnosti zbedněnec klidně sedl do jeho křesla a málem pobaveně čekal, co se bude dít dál, a když jsem ukázala ke dveřím, aby je laskavě otevřel, tak se jen zasmál - Já jsem snad za námi zamknul? takže to zůstalo na mně, přičemž jsme se dopustili další pitomosti, že jsme to okamžitě rozkecali, kdežto ten kantor nám jenom velkoryse domluvil a o naší pošetilosti pomlčel, což jsme v žádném případě nečekali, takže mi ho nakonec bylo líto, když se ten náš malér jakousi divnou oklikou dostal k řediteli a on z toho mohl být popotahován.

Možná jsem tuhle spíš teď již úsměvnou příhodu z puberty mohla svému hostu klidně vyprávět, je nakonec - jak jinak - než nevinná, ale já místo toho, abych se svěřila, kdy mi poprvé kluk sáhl na prsa, tak jsem svého návštěvníka vybízela, aby si vzal koláč, který jsem zrovna dopekla, i když jsem nebyla nijak zvláštní kuchařka, spíš mizerná, což jsem mu asi i přiznala, naučila jsem se vařit až za války, a to jen proto, že pomalu nic nebylo k dostání, takže něco uvařit nebo upéct byl kumšt, maminka na tom nebyla o moc lépe, možná spíš pokud šlo o dětské lásky, ale o nich jsem z ní nevytáhla ani slovo, konečně ani já jsem se jí s ničím takovým nesvěřovala, defakto recipročně, ačkoli mám dojem, že intergeneračně se o takových věcech dost těžko hovoří, myslím mezi dvěma lidmi, zvlášť v rodině,

spíš si je o tom možné popovídat s někým z vrstevníků, nejlépe stejného pohlaví, nebo to dávat k dobru v nějaké bezvadné partě, ale to si dovolují ponejvíc převážně muži, ženy se k máločemu podobnému přiznávají, protože nikdy nemohou vědět, kdy se jim takové přiznání může kvůli žárlivosti současných nebo budoucích protějšků šeredně vymstít, u mužů to pořád až na věky věků bude hrdinství, že už jako školou povinní kluci kdesi v kabinetu osahávali holky, kdežto u holek bude převládat představa, že byly při něčem nepřístojném přistiženy.

Kdybych měla zhodnotit, co jsem o těchhle pubertálních vztazích slyšela, četla nebo osobně zažila, s odstupem let jako by se z toho dala vypreparovat jen jakási symbolika nebo spíš mýtus čehosi, co už se nikdy nemůže vrátit, protože skutečně existují věci, které se mohou stát jen poprvé a tedy pouze jednou, není je možné v téhle krystalicky čisté podobě za žádných okolností zopakovat, jsou rok od roku cennější, stejně jako rodinné relikvie zděděné po předcích, všechno ostatní ztrácí na hodnotě, o to rychleji, když stárneme.

Bože, jak takhle tékám před usnutím, přesto nemohu v téhle souvislosti zapřít, že jsem měla ráda nejrůznější nové věci, nejen umělecké, ale i ostatní, ale rok od roku jsem teď raději, když se něčeho mohu s konečnou platností zbavit, co dosloužilo a o čem vím, že už něco podobného do smrti nebudu potřebovat.

Vlastně o tom svém návštěvníkovi nic pořádně nevím, ani to nejmenší na sebe neprozradil, co také objektivně mohl, když jsem ho nepustila ke slovu, i když muži se docela rádi zpovídají, o tom bych tedy mohla leccos vyprávět, ale svěřuji se spíš až v posteli a jsou-li kvůli něčemu na dně, to je pravda, musela jsem si přiznat, že tenhle můj host mlčel jako ta pověstná ryba, jen jsem mohla cosi usoudit z jeho mimiky, hlavně úsměvu, když se neovládl nezareagovat na nějakou

moji pošetilost, nejviditelněji v okamžiku, kdy se jedna má věta dala vysvětlit, že narážím na homosexualitu, za mého mládí to téma bylo dost tabu, nebo přesněji úplně, teď zase mám pocit, že se mu věnuje až nadbytečná pozornost, já jsem se v životě setkala spíš s homosexuálními muži, na lesbičky jsem moc štěstí neměla, je jich nejspíš méně než homosexuálních mužů, možná jsem to na některých ženách ani nepoznala, nedaly mi to najevo, pravděpodobně jsem jim na první pohled připadala zjevně heterosexuální, což jsem i byla, to ovšem neznamená, že bych nemohla být objektem jejich zájmu, u některých spíš naopak, jdou prý nejraději po těch normálních, pokud se ovšem něco takového teď dá beztrestně říct, mě ale nikdy nenapadlo o takovém podobném vztahu třeba jen uvažovat, i když jsem se samozřejmě zamýšlela nad tím, proč si příroda takhle neuváženě s lidmi zahrává, spíš bych to pochopila jako východisko z nouze, když je to jako kompenzace nebo náhražka technicky možné, ne jako cosi vycházející z přirozenosti, jak si společnost zvyká chápat, ale teď se divím, když o tom na stará kolena přemýšlím, jsou mi tyto hodnoty již vzdálené jako v nějaké neproniknutelné mlze, jen cosi zůstalo, co jsem kdysi vnímala jako krásné, jediné, co mě v téhle souvislosti napadlo a mělo bizarní podobu, co by to asi v lidské společnosti udělalo, kdyby pohlaví byla rovnou tři, těch neuvěřitelných interpersonálních kombinací, co by přicházelo v úvahu, stejně jako v těch nejrůznějších manželských trojúhelnících, jednou jsem se o tom někde ve společnosti dokonce jen tak mimochodem zmínila, ale hned mě jeden z přítomných mužů usadil, že nedávno četl román Sedm pohlaví na Venuši, takže takhle jsem nebyla, pokud šlo o mou myšlenku, nijak originální, nemluvě o tom, že by mě nenapadlo spojovat ji právě s Venuší.

Proto asi nemám ani právo vyčítat mladým nade mnou, jak žijí, směřují svým způsobem života až k sebezničení, musela bych úplně ztratit paměť nebo v sobě potlačit některé vzpomínky, kolik nocí jsem jako mladá dívka a studentka před svatbou prohýřila, ačkoli jen tehdy, když byla maminka v cizině nebo na delší služební cestě, nebo dokonce, připouštím, kdesi trávila dny a noci s nějakým milencem, jinak bych se bála někde zůstat do rána nebo přes noc, už kvůli těm řečem, které bych musela doma vytrpět, ačkoli vlastně já jsem měla jen odvahu zůstat někde s někým do rána, ne však přes noc, cítila jsem v tom vždycky nejen jemný, ale důležitý rozdíl, ten výraz přes noc mi připadal jako s někým někde přespat nebo pravděpodobně přesněji prožít a promilovat v posteli, já jsem nanejvýš vydržela do ranních hodin s kýmsi někde v kavárně nebo ve vinárně, prochodila s ním noc po osamělých pražských ulicích a zákoutích, když mi nenávratně odjel flamendr a musela jsem čekat na první ranní vlak k nám domů, taxíkem jsem se neodvážila jet, i když jsem na něj měla, někdo ze sousedů by si toho mohl všimnout, přijít ráno pěšky mi tak strašné nepřipadalo, jako kdybych už se vracela z ranní procházky, takže při takové praxi mého hýření stejně zůstalo jen u dotyků

Nevím, jestli jsem se tenkrát nechávala kousek po kousku dobývat, nebo části těla postupně a někdy po předstíraném zdráhání sama dobrovolně vzdávala, jak jsem chtěla sama poznat, co se bude přitom se mnou dít, jak to odevzdávání se rukám jiného budu prožívat, prostě jsem se bála odevzdat se úplně, zprvu jsem nechápala, proč se tak chovám, co mi v tom brání, kdy už jsem z vrstevnic zůstávala pomalu sama nedotknutá a mí partneri mě kvůli tomu, jak jinak, dříve či později opouštěli, přesto mám na tohle intermezzo mezi dětskými láskami a

pozdějším manželstvím ty nejhezčí vzpomínky, zvláště na ty kluky a mladé muže, kteří už uměli na ženu sáhnout, ne na ty nejisté, nesebevědomé, nezkušené, kteří nevěděli, co se mnou, připadali mi nemotorní, stejně jako jsem nesnášela ty brutální lovce, kteří chtěli jen jedno a to co nejrychleji, šli by za tím pomalu přes mrtvolu.

Jenže já si držela v tom jediném konkrétním smyslu od těla i ty, kteří mě s největší pravděpodobností opravdu milovali a vydrželi si proto zpočátku dost dlouhou dobu se mnou jen hrát, přesto i oni po pár měsících začali být netrpěliví, jak už je věk kolem dvaceti, pokud jde o tento zájem, vyzrálý, nespokojili se jen s opakováním stejných praktik, vzájemné vztahy mezi pohlavími ženou partnery rychle dál, a jak tak pozoruji svět a zapomenu, že stáří má vždycky blízko k moralizování, tak stále rychleji a rychleji, že jako logická reakce se nemohou neobjevit ve stále větším počtu úvahy i romány o pomalosti, a co mne nejvíc překvapilo, v Americe se prosazuje móda co nejdéle vydržet bez sexuality.

Přesto mi asi z mládí zůstali nejhlouběji v srdci ti šílenci, kteří si ani nedovedli představit, že bych je mohla opustit, snažili se předstírat, že jsou pro mě těmi nejlepšími partnery, nedokážu bez nich existovat, jenže to bylo u mě právě naopak, naštěstí i oni na mě za čas zapomněli.

5

... jestli, pane doktore, v našem druhém rodinném albu hledáte mého druhého dědečka, a tedy zároveň i mou druhou babičku, tak je nenajdete, prostě tam

nejsou, já se jen musím z rozpaků usmívat, i když bych se spíš měla lehce zardívat, v tom je celá ta záhada maminky a tedy i mé existence, klíč k té záhadě...

... já vlastního otce formálně nemám, alespoň o něm nevím, protože ani maminka, ani někdo jiný mi o něm nikdy nic neřekli, musela to být v té době strašná věc, představte si, stalo se to ještě před první světovou válkou a v těch našich kruzích to bylo něco pobuřujícího, dědeček, mamčin otec, prý tenkrát jen řekl - Je štěstí, že se toho nedožila maminka, tedy moje babička, která zemřela před mým narozením...

... dědeček byl jinak ve svých názorech na svou dobu moderní člověk, ale tohle bylo i pro něho šokující, vztahoval to na sebe, cítil dceřino selhání jako svou vinu, dlouho mu trvalo, než se s tím vyrovnal, představte si - jediná dcera, a stane se něco takového!

... já bych o tom, pokud by ještě žila maminka, ani snad před vámi nemluvila, dědeček zprvu jako by se od té zapeklité záležitosti až nepochopitelně stroze distancoval, a když byl prý schopen něco reálného nebo racionálního mé mamince říct, nedokázal se zmocit na nic neuvěřitelnějšího, než konstatovat, že moje maminka má nakonec dědictví po matce, tedy po mé babičce, sbírku obrazů, jako by měla od té chvíle možnost a dokonce snad i povinnost se sama o sebe postarat...

... jako by se jí, považte, jediné vlastní dcery, kvůli tomu selhání vzdával, chtěl jí dát najevo, že od té chvíle za ni již necítí pražádnou odpovědnost, nejhůř zjevně nesl, že nevěděl KDO, od samotného počátku a potom celá ta dlouhá léta tu bylo

pořád to KDO přivedl jeho dceru do jiného stavu, kdo ji svedl, protože jinou variantu nebyl ochotný přijmout, a čím víc ta otázka a to podezření byly ve vzduchu, tím byla maminka ve svém mlčení zatvrzelejší...

... jen těch dohadů, co asi kolem té zpropadené věci muselo kolovat, které se k nám nejspíš všechny ani nedostaly, určitě ne ty nejdivočejší a nejpikantnější, můj dědeček se s tím, když jsem už byla na světě, přece jen trochu vyrovnal, pohled na dítě je určitě silnější než okolnosti, za kterých se narodilo, alespoň u rozumných lidí, a dědeček rozhodně mezi takové patřil, ale přesto ta událost poněkud izolovala naši rodinu od ostatních lidí, říkám sice rodinu, ale šlo vlastně jen o takové zvláštní torzo - dědečka, svobodnou dceru a její nemanželské dítě...

... moc dlouho nám pak trvalo, než jsme si znovu vybudovali takový ten stabilní okruh přátel, lidské zázemí, bez kterého žádný člověk nemůže dost dobře existovat, někteří odpadli, objevily se však nové tváře, alespoň jak o tom něco vím z pozdějšího maminčina vyprávění, ale nedokážu zhodnotit, jestli ty změny byly dobré nebo méně dobré, rozhodně se ale okruh kolem nás viditelně liberalizoval, daleko rychleji, než se liberalizovala, demokratizovala, modernizovala a nevím jak to jinak ještě označit nebo charakterizovat, možná civilizovala doba a poměry za první republiky...

... dědeček si na okruhu lidí, se kterými se stýkal, vždycky zakládal, hodně přemýšlel nad tím s kým ano a s kým raději ne, jeho rozhodování bylo logicky podmíněno i jeho postavením a pracovní činností, my potom s maminkou jsme v dalších letech nad přáteli zas tak moc hluboko neuvažovaly, ačkoli nám také nikdy nebylo jen tak jedno, s kým se stýkáme a kdo nás navštěvuje, jak je výběr přátel někdy většinou lidí lhostejný teď...

... ale já nemám právo a nedovoluji si tu současnou praxi nějak příkřeji soudit, nevím, opravdu nedokážu rozlišit, co je lepší, ale přesto si myslím, že každý člověk nebo každá rodina by měla mít takový ten jistý malý okruh lidí, na které je za všech okolností spolehnoutí, lidí z okolí domova, z práce, z minulosti, z přátelských svazků, na které se můžete obrátit, když jste v nějaké tísní...

... bez těchhle - jak říká náš mladý tady nahoře v domě - tutových kámošů život nějak nejde, člověk si připadá jak na pustém ostrově, hůř než Robinson Crusoe, který měl alespoň toho svého Pátka, ale o to vás stárí, pane doktore, také pomalu a jistě připravuje, jak jeden po druhém odpadají...

... kolika lidem jsme třeba byly s maminkou v posledních desítilétích na pohřbu, tady v místě a v Praze i v jiných městech, ani raději nevzpomínat, co hřbitovů a krematorií jsme postupně musely na vlastní oči poznat...

... nemluvě o tom, co je ovšem daleko horší, že se v poslední době v tom horečnatém polistopadovém období rozmohla móda pohřbů bez obřadu a bez pochování v hrobě, jen tak rozptýlit popel na nějakém vyhrazeném místě...

... ta přání se množí víc a víc, přejí si to samotní lidé před smrtí a rodina a příbuzní je předem žádají, aby to napsali i do závěti nebo alespoň řekli známým, aby si nikdo o nejbližších pozůstalých nemyslel, že je nechtějí ani tradičně pohřbít, šetří na jejich poslední cestě, ačkoli, pane doktore, když jsem se dočetla, jak zacházejí s lidskými ostatky a kolik teď stojí odchod z tohoto slzavého údolí, jak se pohřební ústavy o nebožtíky hrdlí, bojují o ně, čekají málem u márnice, dundají u lékařů a sester, to už nemluví o tom, co se stalo v sousedním polském Krakově, v tak katolickém Polsku, to jsem opravdu nevěděla, co si o té mizérii

mám myslet, ačkoli ve srovnání třeba s Amerikou jsou prý u nás náklady na pohřeb stále jen bakšiš, a pak tedy někomu věřte...

... krátce před svou smrtí se maminka jen tak mimochodem zmínila o tom, že už jsme dlouho nebyly na nějakém pohřbu, tak jsme vzpomínaly a přemýšlely a k hrůze jsme zjistily, že vlastně už ani nemáme komu...

... jako by se naplnilo to podobenství, že život je klopotná cesta, po jejíchž okrajích jsou otevřené rakve, do nichž nemilosrdně dříve či později padají všichni lidé, kteří po té cestě života jdou...

... vidíte, pane doktore, zase jsem u těch morbidních myšlenek...

... člověk by si proto měl vážit svých přátel, chovat si je pomalu jako v bavlnce a objevovat nové, protože mezi lidmi je mnoho krásných osobností, a neměli bychom mít jen vlastní přátele, víte, co tím asi myslím, pane doktore, aby každý měl jen ten okruh nejbližších sám, individuálně, ale každá rodina jako celek měla společné přátele, protože tím jsou vzájemné svazky mezi lidmi hezčí, různorodější, společenštější, jinak člověku nezbude nic jiného, než přemýšlet o smrti, snad už je to ve stáří něco jako kletba, chcete se tomu vyhnout, ale sotva jen vaše ostražitost trochu poleví, už slova zavánějí morbiditou, tím nerudovským hřbitovním kvítím...

... jak jsem vám povídala o tom pánovi tady ze sousedství, co se pořád rouhal smrti, ten byl ve srovnání se mnou, pane doktore, jiný jura, a vždycky říkal, že nebude-li jednou schopný při malé se trefit i opilý do díry v prkně na záchodě, že už nechce žít, být někomu na obtíž, aby se o něj musel někdo starat...

... promiňte mi, pane doktore, že tu epizodu tak otevřeně líčím, ale jinak se asi vyprávět nedá, a já se k tomu člověku a způsobu jeho života stále častěji vracím a docházím k přesvědčení, není-li skutečně lepší brát život přesně takhle, i když jde také jistě o dar odněkud shůry, člověk však vždycky má alespoň částečně možnost volby, udusit v sobě, co mu stejně jen komplikuje život, a posílit, co umožňuje přece jen bezstarostněji žít...

... možná mi právě v tomhle smyslu dost znesnadnila život ta naše rodinná historie, ono všechno, marná sláva, co vás na světě potká, má na váš osud vliv, a právě maminka jen tím prostým faktem, že mě měla za svobodna, se prý hodně změnila, byla poté jiná, než jakou ji lidé znali předtím, jen svým dalším životem jako by prý chtěla demonstrovat, že mé narození je výrazem jejího svobodomyslného přesvědčení...

... ale jak jsem ji poznala, nikdy to tak nebyla úplná pravda, jen vnějšně reagovala na situaci, která se jejím svobodným mateřstvím vytvořila, zjevným důkazem už je skutečnost, jak celý život nepřiznala, kdo byl mým otcem, takové jednání je, pane doktore, přece jen dost v protikladu se svobodomyslností, vždyť pro mě ta informace měla klíčový životní význam, třebaže ne absolutní, to bych přeháněla, byly to jiné věci...

... jedno vám ale řeknu, stejně jako jsem vám vyprávěla o silném prvním zážitku s rozbitým modrým hrníčkem, podobně hluboko jsou ve mně ukryty první vážné otázky, se kterými jsem se obracela na maminku - Kde je můj tatínek? a později - Kdo je můj tatínek? - Proč nemám tatínka jako ostatní děti?...

... moje maminka vždycky na ty otázky reagovala známou odkládací taktikou -
Až budeš chodit do školy, Až budeš velká, Až budeš schopná všechno pochopit,
tak ti to řeknu, povím ti to...

... ale nikdy k tomu nedošlo...

... víte, pane doktore, dost mi všechno připomínalo tu Seifertovu báseň U okna,
kterou určitě znáte - Proč pláčeš, co máš za bolest, řekni mi, čeho je ti líto? - Však
ti to povím, povím ti to, až jednou nebudou stromy kvést... a znovu - Proč pláčeš,
čeho je ti líto? - Však ti to povím, povím ti to, až nebude jednou padat sníh...

... taková byla odkládací maminčina taktika, a když už jsem byla dospělá,
maminka mi řekla - Vždyť už je teď vlastně jedno, kdo to byl! Nemyslíš si?

... ale nebylo to jedno a není ani teď po její smrti, a nemyslela jsem si to a
nemyslím, třebaže jsem se s tím musela smířit, ale nikdy mě to nepřestalo zajímat,
nedokázala jsem pochopit, proč tu historii, ale hlavně ten vlastní fakt, přede mnou
maminka tají, vždyť po tolika letech by ta pravda, kromě mne, už přece nikoho
nezajímala a nevzrušila, ten člověk už s velkou pravděpodobností dávno nežil, a
pochybuji, že i existoval někdo, kdo mu byl blízký...

... maminka se však až do smrti tvářila tajemně, kdyby ale opravdu byla
tajnůstkářka, tak bych to pochopila, ale jinak nic zvlášť netajila, jen tuto věc,
takže jsem si až myslela, že to byla snad její nemoc, takže jí nebylo pomoci, i
když byla jinak normální ženská, nikdy se sice nijak moc ráda se svými starostmi
nesvěřovala, ale také tak zarputile nic neskrývala jako právě tohle...

... až jsem někdy měla dojem, že snad došlo k něčemu skličujícímu, možná se
stýkala s člověkem, který byl hluboko pod naši společenskou úroveň, jakýsi

periferní bastard, jindy jsem si zase myslela, že to byl kdosi až příliš vysoko postavený a maminka se bála, aby mu její indiskrece nezkomplikovala život a kariéru...

... proto asi i s jistou zvědavostí až náruživostí, jako by to byla doslova moje tajná neřest, čtu různé články, studie a knížky třeba o skutečném původu Boženy Němcové, dokonce se tam objevuje v souvislosti s jejím otcem i jméno knížete Metternicha...

... ale není to jen moje stařecká libůstka, ale hodně a hodně dávná, když jsem v patnácti letech dospívala, popadla mě až neskutečná touha otce poznat, dlouhé měsíce jsem na vlastní pěst pátrala, kdo se v tu dobu v okruhu naší rodiny pohyboval, dala jsem si práci i s tím, že jsem nejen listovala v dobových novinách a časopisech, dokonce jsem pátrala v albech rodinných přátel, snažila se hádat z fotografií, kdo by mohl být mým otcem...

... ale nic, naprosto na nic jsem nepřišla, ačkoli se mi třeba někdy při pohledu na fotografii určitého muže zdálo, že zrovna tenhle by se mnou mohl mít jakýsi společný rys, náznak podoby, ale zase to nebylo nic zcela konkrétního, přesvědčivého, už jako holka jsem se bála, abych se náhodou neztotožnila s někým, kdo by mě potom mohl po seznámení s ním zklamat, toužila jsem znát svého otce, ale nechtěla jsem si ho vymýšlet, natolik jsem vždycky od malička uvažovala reálně...

... byla jsem zvědavé dítě, ale nikdy s přílišnou fantazií, natož s nějakou chorobnou představivostí, všechno to, co se stalo, ten způsob života, jímž jsme žili

a museli žít, to všechno ve mně vypěstovalo jeden charakteristický rys - dívat se na svět a na život reálně...

... možná mě, pane doktore, v duchu usvědčujete z rozpornosti, že se ten můj realistický pohled na svět příliš neslučuje s mými životními obavami, ale nejde o rozpor, já totiž čím dál víc pozoruji, že lidé, kteří jsou silní, zdraví, normální, realisté, mají větší potíže s iracionalitou lidského konce než ti slabí, nemocní, labilní, možná, že se vám zdá mé poznání paradoxní, nelogické, ale já se stále víc o tom přesvědčuji, a nejen ve svém okolí...

... vezměte si třeba Hemingwaye, který byl určitě silným, zdravým člověkem, dozajista požitkář, hédonik, řekla bych dokonce někdy i cynik, proto mě ani moc nepřekvapilo, když mu Hochhut pro mnohé obdivovatele pohoršlivě přisoudil i určité fašistické rysy, a co to s ním najednou udělalo, když už mu nic nešlo, ani psaní, ani lov, ani ženy, možná mu přestal chutnat i ten alkohol, jeho pověstný gin, ale měl alespoň tu sílu se svým životem skoncovat, to je pravda...

... takové chování je ovšem v rozporu s vyloženě ženským přístupem, to přiznávám, a já proto jeho počínání nikdy nedokážu odpovídajícím a hlavně přesvědčivým způsobem zhodnotit, ženy odcházejí ze života dobrovolně přece jen z převážně jiných příčin, ale mně na tom příkladu šlo o to ukázat, co takový psychický stav, podmíněný pochopitelně fyziologicky, dokáže s realisticky žijícím člověkem udělat, když tělo a duše najednou přestanou fungovat, a proto se mi nesmíte tak divit, že i já mám obavy, přepadají mě úzkostné vteřiny a minuty, jsou tu opravdu objektivní příčiny trpět úzkostí a dokonce strachem, něco takového se nevyhne nikomu...

... zmínila jsem se o paní našeho mladého od nás shora, o té její představě intenzivně prožívaného života, a vy byste asi řekl, že taková mladá ženská, s takovými představami, vždycky lehce překonává všechny trable, které přináší život, a já jsem si to také bláhově myslela, dokud jí některé dítě vážně neonemocnělo, cestou ze školy se někam nezatoulalo, dostalo se do vážných konfliktů se spolužáky nebo s učiteli...

... jednou se mi svěřila, což mě velmi překvapilo, neměly jsme k sobě zdaleka tak blízko jako s mladým, tedy s jejím manželem, že je ochotná se mi z něčeho zpovídat a co mi povídá, jak ji často v práci přepadá úzkost, co je s dětmi, netoulají-li se někde u řeky, neběhají po silnici, nelezou na skály u blízkého lomu, dokonce mi jednou řekla, že její úzkost je někdy tak silná, že má i předtuchy a nejraději by se okamžitě zvedla a utíkala jako malá vyplašená holka ze zaměstnání domů, i kdyby se ostatním měla zdát sebesměšnější...

... a tohle jsem neslyšela jenom od ní, je to pravděpodobně v té dnešní stále nebezpečnější době pocit všech maminek a rodičů vůbec, stačí jim třeba se jen podívat na Novu, která si v těch strašidelnostech přímo libuje, nebo do černé kroniky, co hrozného se dneska všechno může stát, těch vražd, ztrát a únosů dětí, jejich týrání a znásilňování příbuznými, různých hrozeb pedofilů a nevím koho ještě jiného, a už je tu důvod k úzkostem i konkrétnímu strachu, což v naší době tak silné nebylo, ani možná za války, a to pravděpodobně jen proto, že rodiny vždycky byly větší, než jsou dneska, a potom tu byla i ta terapeutická funkce náboženství, ačkoli mi církevní záležitosti a náboženské otázky byly vzdálené a nikdy jsem nevěřila a ani věřit už pravděpodobně nebudu, co však člověk ví, ale ta možnost tehdejších lidí říct si - Bůh dal, Bůh vzal, ta naděje, že se s ostatními

sejdou v nebi, třebaš fiktivní vyhlídka, perspektiva měla určitě něco do sebe, alespoň pro okamžiky překlenutí těch nejhorsích chvil, proto asi jeden z kandidátů na prezidenta v anketní otázce, jestli věří v Boha, odpověděl jenom na první pohled alibisticky: - Ne, ačkoliv...

... co dneska lidé mají dělat, když se jim něco podobného s dětmi nebo blízkými stane?

... jedině právě tu hroznou reálnou jistotu, že co se stalo, je neodčinitelné, nezvratitelné, definitivní, a právě s takovou jistotou se dá žít dál jen těžko, není větší hrůza...

... podívejte se, pane doktore, na některé křižovatky našich sídlišť, jak je tam stále více křížků, a ponejvíce právě se jmény dětí, dlouhá léta tam rodiny nosí květiny, svítí tam svíčky, nebo když třeba nahlédnete do osobních kronik v novinách, jak se tam často rok co rok objevují stále stejné fotografie lidí k výročí jejich smrti, a nejen tragické, jak je to pro ty, kdo vzpomínají, všechno kruté, proto se čím dál tím víc jeví jako hrdinství, když si člověk řekne - I přesto stojí za to žít, a žije!

... ale na druhé straně mě udivuje, že stejně tak, jak se vzpomíná a ztráty jsou bolestné, jindy se zapomíná strašně rychle, včera tu ještě člověk byl, tamhle seděl a tam bydlel, a už rychle aby někoho posadili na jeho židli, zbavili se svršků po něm, jeho smrt je sice fakticky nenahraditelná, ale v práci je rychle zaměnitelný za někoho jiného, často dřív, než skončí v hrobě nebo ho spálí v krematoriu, a tak se pořád dostávám k něčemu, čemu bych se určitě měla v mé životní situaci a v mém věku kilometry vyhýbat, k hledání smyslu, k pátrání po jakémsi hlubším obsahu, k trýznivému uvažování, o kterém jsem už v jiné souvislosti hovořila, nač jsme

vlastně tady, není-li to nějaké nedorozumění, zvláště teď, když se stále častěji objevují hypotézy, že i přes existenci miliard galaxií jsme tady sami, nikde nemohl dospět život do takového stadia jako na zemi, že jsme se tu zcela náhodně objevili a když budeme nerozumní a pošetilí, bude to jen takové podivuhodné zablyštění vrtošivé hmoty, která se zase vrátí do svého prapůvodního vesmírného stavu...

... klidně se, pane doktore, v duchu smějte, o čem já stará ženská pořád ještě uvažuji, ale opravdu snad jediné, co mne drží nad vodou, co mi dává sílu překonat děsivost těch myšlenek, je právě přesvědčení, že jsem někomu potřebná, i když jsem se tomu často musela smát i u dědečka, který pracoval až do pozdního věku, kdy dávno mohl odpočívat, a co se vám bude zdát úplně neuvěřitelné, on tvrdil, že dělá jen proto, že ví, jak lidi jeho práci potřebují...

... jen si to představte, on, kapitalista, finančník, nota bene v českém národě, tak poznamenaném husitským rovnostářstvím, a přesto přesvědčeně a zároveň i přesvědčivě tvrdí, že pracuje jenom proto, že ví, jak tu jeho práci ostatní potřebují, a to od něho nebyla póza, on tomu věřil a do krve by se s každým pohádal, kdo by o tom jeho přesvědčení pochyboval...

... často jsem mu už jako dospělejší holka říkala - Dědo, ale ta vaše práce a vaše podnikání mnoho lidí ničí, vezměte jen těch krachů, tolik bankrotů!

... on se tomu vždycky jenom usmál - Podnikání, holčičko, není pro slabé, když budou podnikat neschopní, zbankrotuje brzy celá společnost!

... polemizovala jsem s ním dál - Ale nezbankrotují jenom podnikatelé, ale spolu s nimi i mnoho nevinných obyčejných lidí, kteří se budou mít špatně...

... bránil se vždycky téměř stejnými slovy - A já s tím mám dělat co? Od toho tu přece máme stát, sociální péči, já na to státu platím nekřesťanské daně! byl už tenkrát přesvědčený o sociální funkci státu...

... ale přesto v krizových letech to jeho přesvědčení neulevovalo jeho svědomí, které i přes tu podnikatelskou tvrdost měl, vykupoval se proto charitou, a když jsem byla malá, zval každým rokem na Vánoce do naší vily chudé děti, abych i já už od dětství poznala tu druhou, odvrácenou tvář života a zároveň nutnost pomáhat druhým...

... vám se jeho počínání bude zdát jistě směšné, že obrazně řečeno padaly jen drobty z bohatého stolu, ale já si myslím, že slabším se má vždycky nějak pomáhat, že je to sice málo, jen taková náplast na bolístku, ale alespoň něco...

... proto jsem nikdy nevěřila v nějaká příliš radikální řešení, nemusela jsem se v životě trýznivě dobírat, že po každé válce a revoluci chybí na stole chleba, jak říká král Kreón své dceři v Anouilhově Antigoně, než ji nechal popravit, ačkoli přitom nechci příliš zveličovat, co dědeček udělal pro chudé, spíš je pro mě významnější, co jeho počínání znamenalo pro mne...

... vždycky, celý život potom, jsem měla slabost pro chudé, otrásala mnou bída a bezmocnost, ačkoli tady u nás nebyly podobné jevy nic proti tomu, co jsem viděla, když jsem byla na začátku třicátých let s mužem v Alžírsku, což byla pro mne nepředstavitelná zkušenost, mě proto nikdo nemusí přesvědčovat o tom, co to byl kolonialismus, byla jsem po druhé světové válce i v Indii, ta zem a její situace byla na evropská měřítká něco apokalyptického, i když se tam nyní jistě situace v

mnohém změnila, ale rozdíly mezi bývalými koloniemi a metropolemi se po revolucích, bohužel, ještě zvětšily, dokonce podle statistik prý dvojnásobně...

... co jiného vám nakonec zbývá než charita, trošku pomoci, i když vím, že taková pomoc nic moc neřeší, znamená málo, ale co jsem mohla a mohu já, ženská, proti tomuto světu, se kterým si nikdy nikdo příliš nevěděl rady, ani teď, a proto skončil v postmodernismu, v jakési nezávaznosti, jak jej tak alespoň někteří lidé interpretují...

... já jsem na nějaká zprostředkovaná řešení moc nevěřila, asi právě proto, že jsem převážně uvažovala reálně, chtěla jsem výsledky svého počínání vidět na vlastní oči, hned, třebas příspěví bylo nicotné, a snad jsem se tím i vykupovala, že jsem se měla celý život dobře, podobně jako se tím vykupoval dědeček...

... možná se vám, pane doktore, zdá pokrytecké, co povídám, ale já jsem to tak cítila a cítím, samozřejmě kdyby byl člověk proti bídě a chudobě důsledný, musel by i svůj vlastní způsob života změnit radikálně, ale člověk je jen člověk a jsme tu na světě jen jednou, a jen někteří mají v sobě tu obrovskou sílu a odhodlání, jako měla třeba Matka Tereza, pomáhat nezištně celý život těm nejpotřebnějším...

... my přece žijeme v jiném světě, ne?

... víte, i přes všechno, co jsem vám povídala a co jsem v životě a ve světě viděla, tak jsem měla dojem, že ti lidé tam venku ani snad nemají chuť své hrůzné postavení řešit, snad nemají tu sílu, motivaci, bytostnou potřebu, chybí jim možná potřebné vědomí, aby se podívali kus dál, než je tento den, vždycky se mi zdáli takoví stoučtí, jako by jim bylo úplně jedno, co bude zítra, protože příští dny nemohou být v žádném případě horší, než je tomu dnes, jde o zcela jiné kultury

než západní, mají úplně jiný způsob uvažování než Evropané či Američané, ti se skutečně mohou obávat, že zítřek může být horší než dnešek, může být dokonce horší než včerešek...

... jistě - jak už jsem řekla - od té doby se situace v Asii a v Africe podstatně změnila, alespoň v některých oblastech a zemích, už uvažují trochu jinak, i když tomu úplně tak nevěřím, a vůbec si už nemyslím, že máme právo tam zasahovat, nemluvě o tom silou, vojensky, pokud nás nechtějí nějakým zákeřným způsobem sprovodit ze světa, jediné, co snad můžeme rozumného udělat, tak z těch oblastí vycouvat, nechat je, aby si dělali, co uznají za vhodné, poctivě s nimi obchodovat, abychom ty země nedrancovali a pak jim za to milostivě nenabízeli milodary, jako to dělá mnoho světových koncernů...

6

Na toho naprosto nevinného člověka jsem musela působit hodně morbidně, teď jako kdyby se ten obsah mého povídání iracionálně přenesl i do mého vlastního podvědomí, že ne a ne usnout i dneska, podobně jako jsem tomu nešťastníkovi vyprávěla o mé trochu záhadně se chovající matce, pokud jde o můj nejasný původ, maminka se po celý můj život ke všemu vztahujícímu se k mé existenci chovala sice tajuplně, ale co já vím, jestli jí prostě jednou jenom neujely nohy, když už mám být k její památce tak nemilosrdně krutá, zapomněla se s někým, navíc nemyslela na to, že by mohla otěhotnět, a všechno ostatní potom byla už jen kamufláž...

Ale jak jinak ten fakt zastříit, když není odvaha jej vysvětlit, vlastně přiznat pravdu? Mám-li ovšem věřit genetice a vlastnímu sebevědomí, nemohl to být zrovna nějaký pitomec a ohyzda, musela bych tedy o sobě mít hodně špatné mínění a cítit se jako šereda, že mě pomohl přivést na svět nějaký pologramotný neandrtálec, mamince její dobrodružství ovšem totálně změnilo život, všechno další už byly jen mimikry, i když určitě ne přetvářka, po tom, co se stalo, to bylo vlastně přirozené zbarvení, i když se posléze mužům za ten svůj vlastní debakl nebo poklesek, nenacházím v téhle chvíli i sama pro sebe přesnější slovo, zcela zjevně mstila, už jistě jen tím, že všechny vážnější nabídky i přes nemanželské dítě, nebo možná právě proto, ignorovala, ani se nesnažila mít nějaký dlouhodobější vztah, spíš jen jistotu, že se s tím či oním mužem může vyspat, měla jsem někdy dojem, že se v ní vždycky jen ozvala fyziologická potřeba, tím nechci tvrdit, že s tím zároveň nebyla do určité míry spojena i psychická a emocionální motivace, ale ona se tak přibližovala k mužům převážně z prvního důvodu, pravděpodobně ani nepotřebovala pravidelně sexuálně žít, jen když to na ni přišlo, potom si i mohla říkat, že je moderní, avantgardní, což se určitě promítlo i do jejího vztahu k umění...

Nebo se možná mýlím, teď jsem sama zapochybovala, pravděpodobně právě proto, že už v ní takový postoj k životu byl, nechala si udělat od někoho prestižního nebo přinejmenším přijatelného nemanželské dítě, tedy mě, ale to už je zase jedna z těch mých nehezských spekulací...

Už tím, že moje maminka byla sama jako já jedináčkem, nedokázala dost dobře odhadnout, co jsem v určitém dětském věku schopna vnímat, jaké extravagance si za mé přítomnosti může dovolit, poměrně dlouho se proto poblíž mě odehrávaly i

její milostné plotky, i když mi některé docházely až později, zejména ty v mém nejtěplejším věku, už ani nevím, kolik mi tenkrát bylo, něco tak kolem čtyř či pěti, vyjeli jsme si s její přítelkyní, která měla asi tak stejně starého syna, jako jsem byla já, a tak desetiletou dceru, která nás v kritickém okamžiku hlídala, a když jsme došli k lesíku u jakéhosi travnatého sportovního letiště, kde létaly větroně i malá motorová letadla, chvíli jsme je všichni pozorovali, ten zajímavý letištní provoz, náhle tam překvapivě přišli dva piloti v kožených kombinézách a s leteckými kuklami zavěšenými u pasu, a dali se s maminkou a s její přítelkyní do řeči, jeden byl sice krásný, jak jsem už jako malé dítě byla schopna vnímat a ohodnotit, ale měl přes tvář hlubokou krvavou jizvu, tím vypadal dobrodružněji a romantičtěji, a jak jsem se později dozvěděla, měl ten šrám od vrtule letadla, jehož motor se dříve nahazoval ručně roztočením právě té vrtule a on nejspíš nestačil včas uskočit, jak jsem si sama vykombinovala podle jeho vyprávění, opravdu ten jejich příchod vypadal na první pohled jako náhodné setkání, což se mi rok od roku ovšem přestávalo zdát, maminka s kamarádkou totiž za chvíli s těmi dvěma mladými muži zmizely v lese, my tři děti jsme samozřejmě nejdřív každý dostaly velkou mléčnou čokoládu, abychom myslely na něco jiného, bylo to zkrátka podle mého názoru předem domluvené, jinak nevím, co bych si o své matce měla myslet.

Když pak maminka vyšla z lesa, měla na tváři ruměnc, přece jen se přede mnou a vůbec námi dětmi pravděpodobně styděla, z jejího výrazu v tváři však zároveň bylo patrné jakési uvolnění, zjevná spokojenost s čímsi zatím pro mne neznámým a určitě tajemným, proto asi ani nešlo o ruměnc, ale doznívání fyzického a citového vypětí, byla jsem tak zaujata maminčiným zjevem, že jsem si ani nevšimla, jak se tvářila a vypadala její přítelkyně, ty dva piloty jako kdyby tam

někde v lese zapomněly, kdybych byla následně cynická, tak je odložily jako použité zboží, pokud tomu nebylo naopak, těm flígrům nestály ani za to, aby se vrátili s nimi na místo, odkud si je od nás děti vypůjčili, i teď se mi ten zážitek vrací, jak jsem si rok od roku upravovala tu představu, závisle na četbě, shlédnutých filmech i na vlastních zkušenostech, jednou se mi v takovém polosnu nebo jen v nezávazné fantazii zjevilo, jak někde kus dál od nás hrajících si děti obě užívající si mladé dámy skončily nedaleko sebe v neproniknutelné křovině uvelebené na trávě s roztaženýma nohama.

Mohla bych tohle někomu vyprávět? O vlastní matce? Koho to zajímá? Ačkoli oč vlastně fakticky šlo, co se tak strašného nebo dokonce pozoruhodného stalo? I když mě to poznamenalo a muselo zákonitě v mém věku poznamenat, ale proč zrovna tak a ne jinak? Proč jsem třeba nechtěla doslova a do písmena napodobovat matku a v jejích extravagantních milostných dobrodružstvích pokračovat, dokonce ji i překonat, jen jsem si je v mezích svých možností mezi pubertou a dospělostí, v tom krásném období adolescence připomínaném z neznámých důvodů jen u chlapců, s potěšením rozjížděla, ale včas v kritickém okamžiku couvla, musely o mně kolovat pěkné fámy, že jsem netykavka, ne snad nedotknutelná nebo jako podobně se nazývající bylina netykavka, jejíž plody se v době zralosti při doteku vymršťují, což by ovšem bylo spíš charakteristické pro ještě nedorostlé kluky, zase se ve mně ozvalo cosi ještě rozpustilého, spíš jsem si v tom věku počínala něco jako polopanna, o čemž jsem i cosi matného nebo spíš zmatného věděla ze Zoly, jak jinak, než z četby, ve srovnání s tím, co jsem se tam dozvěděla, bych však byla tak nanejvýš cukrová polopanenka.

Ve skutečnosti hrálo roli něco jiného, měla jsem prostě strach, že skončím jako matka s nemanželským dítětem, tohle vědomí ve mně pracovalo, byla jsem jednoduše uvnitř vlastního těla úzkostně sevřená, nejpravděpodobněji preventivně, stejně jako mi o čemsi podobném vyprávěla zcela náhodně ve vlaku jedna paní, nejspíš se potřebovala někomu zcela neznámému vypovídat, pocházela prý z tuctu dětí, měla pomalu stejné pocity jako já, i když z jiného důvodu, daleko vážnějšího a přesvědčivějšího, že bude mít jako její matka také tlupu rozjivených dětí, na jejichž výchovu nebude mít čas ani sílu, bude muset žít z ruky do úst jako její rodina, bála se po dvou chtěných dětech dalšího těhotenství, ze sexuálního života proto prý nic nikdy neměla, teprve po klimakteriu, kdy to rodinné trauma z ní spadlo, ale to ještě za pěkných pár let, protože se někde dočetla, že opravdový konec plodnosti není vždycky tak úplně jistý, co všechno potom, pane bože, nedědíme?

To naši mladí nahoře si přece jen počínají rozumněji nebo spíš dokáží víc toho svého pozemského života užívat, zdědili jiné vlohy a prošli jinými rodinnými a osobními zkušenostmi, počínají si spontánněji, asi nejvíc, jak jsem zjistila, když bezpečně vědí, že nikdo není v domě, tedy děti ve škole, u kamarádů nebo na výletě, a já na pravidelné obchůzce obchodů.

Jednou jsem se ale musela náhodně vrátit z cesty zpátky, zapomněla jsem si doma peněženku, zrovna když kolem prošla poštovní doručovatelka, a jak asi byla něčím zmatená nebo rozrušená, hodila omylem do mé schránky i dopis pro Olina, což se stávalo dost často, a já, místo abych jej klidně hodila do toho druhého kastlíku, jak by mě za tenhle výraz naši pravověrní češtináři pěkně sjeli, i když se u nás běžně používal, tak jsem jako dobrá duše šla při stejné dobré paměti hned nahoru,

abych mu jej předala, když jsem už na schodech vytušila, že se za dveřmi ložnice určitě milují, ještě nikdy jsem podle vzrušených výkřiků nezažila, jak nějaká žena může milování tak prožívat, nevěděla jsem, jestli mám jít ještě o pár schodů výš a položit dopis třeba na podlahu, nebo naopak se potichoučku vrátit dolů, abych je nevyrušila, ale musela jsem se zastavit, dostávali se k vrcholu, jeho vůbec nebylo slyšet, ale její prožívání přecházelo ve zvláštní vzlyky, měla jsem pocit, že přehání, někde jsem četla cosi o maketových milenkách, které si myslí, že muži tyhle projevy mají rádi, ale s největší pravděpodobností jsem jí křivdila, zapoměla jsem, že Olin byl několik týdnů pryč, asi jí opravdu po tak dlouhé době chyběl.

Mou maminku, zase nevím proč se mi neustále vrací na mysl, prý jediné dokázalo vzrušit, jak se jednou svěřovala své blízké přítelkyni a netušila, že si poblíž nich hraju na podlaze, když jí prý muž při milování něco příjemného šeptal, byla v tom zároveň slova obdivu k ní, lichocení o jejích půvabech a přednostech, a jak jsem se po mamince nechtěla v ničem opičit, v tom jsem byla nejspíš ne z vlastní vůle po ní, tím mě každý muž zjevně dokázal připravit i o sebeovládání, ne však určitě do takové míry jako Olinovu manželku, ačkoli co člověk ví o vlastním chování v takových případech, možná však, že některé z těch šepotů právě podvědomě slyším, když si zároveň uvědomuji, že usínám...

7

... promiňte, pane doktore, že se k některým věcem stále vracím, moje maminka rozhodně tyhle, řekla bych dnešními slovy všelidské problémy, nikdy neměla, co

se dělo v Africe nebo v Indii ji zase tak moc nezajímalo a nevzrušovalo, pokud se to netýkalo kulturních záležitostí, alespoň tedy ne v takové míře jako mě, ale měla zase ovšem jiné trable, zvlášť pokud jde o muže, čímž už nechci narážet na souvislosti se mnou a s mým příchodem na svět, to určitě ne, maminka však na muže moc štěstí neměla, i když jí nechci v tomhle směru ubližovat, ale pravděpodobně si k tomu přispěla trochu sama svým přehnaným očekáváním, které s muži spojovala, já jsem naopak díky maminčiným zkušenostem od mužů příliš mnoho neočekávala, a proto jsem se také nemohla moc zklamat, naopak, skutečnost byla v jistém smyslu vlastně lepší, než očekávání, i když jsem se po ovdovění nikdy znovu nevdala...

... maminka měla o mužích neskutečně romantickou představu minulého století, mluvila o nich vždycky jako o krásných koních - Když už, častokrát říkala, tak na krásném koni!...

... vyjížděla tedy občas na těch svých krásných koních, ale vracela se jako z prohrané bitky, a když už jsem se jako dospělejší zeptala maminky proč, často jsem se jen dozvěděla, že neměl charakter, vlastně jinak, maminka ještě starodávně říkala karakter...

... nebyl to karakter, to bylo vždycky její základní ex post hodnocení, ten pojem charakter přitom chápala velmi široce, daleko širě, než se mu nyní běžně rozumí, zahrnovala do něho způsob myšlení a uvažování, jednání, vystupování, nemluvě o samotných charakterových vlastnostech...

... když tedy řekla, že to nebyl charakter, mluvila o celé kultuře v nejširším slova smyslu, vlastně tím chtěla říct, co mě napadlo právě v tomhle okamžiku, že ten muž nebyl osobností...

... základním maminciným omylem na druhé straně bylo, jak jste jistě, pane doktore, postřehl, že přesto dala i na vnější vzhled, naivně se domnívala, že krásný obličej, postava a moderní oblečení patří k dokonalé moderní osobnosti, třebaže se brzy přesvědčila, že tomu často tak není, nebo dokonce je tomu spíš naopak, ale moc se z toho nepoučila, byl v ní dost hluboko uložený rozpor, dříve či později zase šla řeč o krásném ztepilém koni, a já potom už jen čekala, kdy se dostaví vystřízlivění, začne se mluvit o charakteru, bohužel tomu tak bylo ve všech případech, i když o maminku mělo zájem dost pozoruhodných mužů, alespoň podle mého názoru, ale bohužel nepatřili do kategorie krásných koní s charakterem, nedalo se s nimi dobrodružně cválat i diskutovat na vysoké intelektuální úrovni, takže neměli šanci, což asi bylo škoda pro všechny...

... ale já jsem se, pane doktore, rozpovídala, že kdyby mě teď maminka slyšela, obrátila by se navztekane v hrobě, a proto bych nechtěla, abyste si všechno, co jsem vám povídala, nějak špatně vysvětloval...

... maminka nešla jen po krasavcích s podivuhodně umanutou a zároveň až málem vycizelovanou představou o charakteru, hledala možná i opravdového muže, který by byl zároveň i krásný, myslím svým způsobem okouzující, jak si ona představovala, ale takového nikdy nenašla, protože takový snad ani neexistuje, a věříte, pane doktore, že ani já jsem se za celý život s takovým mužem nesečkala, promiňte mi, pokud jsem se vás tím nějak dotkla, dokonce bych řekla, že ty dvě základní vlastnosti - vzhled a charakter, jsou u mužů spíš nepřímou

úměrné, i když bych tohle mohla s ještě větší pravděpodobností tvrdit i o ženách, a tak v každém případě čest výjimkám, pokud existují, ačkoli já jsem na ně - stejně jako maminka - neměla to pravé štěstí...

... my vůbec v našich představách uvažujeme v hodně ideálních kategoriích a měřítcích, a kdopak je dneska absolutně dokonalý, s takovým nedostižným člověkem by možná byla ve vzájemném a společném životě brzy nuda, teď podle mého názoru převládá rozumná představa, že každé jsme nějaké, jak by možná řekl Jan Werich nebo Jiří Suchý, stejně jako Hašek napsal ve Švejkovi, že každé jsme odněkud, a já té představě rozumím, že je nutné být k druhému partnerovi tolerantní, pokud zrovna není pokrytec nebo se nechová k ostatním lidem jako zvíře...

... já mám takovou životní zkušenost, že chová-li se člověk k tomu druhému slušně, s pochopením, dává mu vlastně příležitost, aby i on především ukázal ty své lepší vlastnosti, a v každém jsou jak dobré, tak i špatné rysy, a jde jen o to, pro které vytvoříme prostor, ačkoliv bych nechtěla ze své subjektivní osobní zkušenosti dělat nějakou teorii, ale prostě jsem k podobnému názoru v životě dospěla...

... takže vidíte, pane doktore, kam jsem se zase ve svém povídání dostala, opravdu vás lituji, jak asi musíte trpět, ačkoli k tomu není důvod, vy jste si jen nejdřív bezelstně přišel pro obraz a posléze prohlédnout si některé naše monografie, a musíte zároveň vyslechnout všechny ty mé stesky, takže teď vypadám jako kdovíjak upovídaná ženská, což zrovna nejsem, ale znáte to, někdy má člověk takovou ukrutnou chuť se vypovídat, a u ženských asi jde o přímo bytostnou potřebu, prostě někomu říct o svých problémech, zbavit se jich alespoň

tím, že je pouštíme po takových těch lodičkách slov, ať doplují, kam doplují, konečně tu upovídánost máme v genech a dokonce k tomu podle fyziologů dokonale přírodou uzpůsobený mozek, i když se možná opakují, protože o tom mluvím dost často...

... já jsem tuhle potřebu vypovídat se v sobě cítila už několik dnů, než jste poprvé přišel, možná ještě déle, a vy jste se tady zrovna šťastně a pro vás možná spíš zoufale a nešťastně natrefil, přímo bych řekla nachomýtl, takže jste mé trauma odnesl a dál odnášíte, ačkoli kdybyste byl odměřený, tak bych nejspíš tu potřebu zbavit se toho mého verbálního napětí někde v tom mém mozku překousla, ale obdivuji vás, vy máte svatou trpělivost poslouchat, když se nebudete zlobit, tak takovou tu mezčí, možná jste vůbec trpělivý člověk, protože si nechci fandit, že mě posloucháte rád, ale mrzelo by mne, kdybyste se mnou setrval jen ze slušnosti ke staré bábě, to mi raději upřímně řekněte, nebo se na něco vymluvte, že třeba někam spěcháte, zítra zase přijdete, protože kdo dneska nespěchá?

... nejhorší pocit člověk má, když ho ten druhý jen tak trpí, vycítí-li, že si myslí - Jen se, bábo, vymluv! a trochu toho času vám věnuje...

... ale o vás si tohle opravdu nemyslím, já jsem také někdy podobně musela vyslechnout maminku, když se potřebovala vypovídat, a věřil byste, pane doktore, že ona se ani po devadesátce neopakovala?

... znáte to přece dobře, starý člověk a mele stále stejné, co mu přinese slina na jazyk, nebo jedou třeba autobusem přes nějakou ves a on postě znovu opakuje, že tu byl jeho otec na nějaké svatbě, pohřbu, popral se tam v hospodě, to maminka určitě nedělala, promiňte, tím opravdu nemyslím, že by se někde prala,

neusmívejte se proto, vracela se samozřejmě ke stejným a známým událostem a věcem, ale vždycky z nějakého jiného úhlu pohledu, vzpomněla si třeba na nějaký zdánlivě odlehlý detail, na jakousi souvislost, podružného aktéra nějaké události, ale nikdy se neopakovala, jako by se v tomhle punktu hlídala, i když nevím proč, k její profesi spíš patřilo se opakovat, vracet se ke svým životním úspěchům, spíš já bych se neměla opakovat, ani v používaných slovech, od mládí jsem totiž překládala, a tak jsem vlastně celý život hledala možnosti a varianty, jak se vyjádřit nejen přesně, ale zároveň i neotřele, nově, neopakovaně...

... kdo nepřekládal, tak ten nezná tu trýzeň zápasit s neukázněnými slovy a s nezdolatelými větami, jen třeba té práce s příslovími, narážkami, dvojsmysly, bonmoty, člověk se třeba s jednou maličkostí tahal celý týden i měsíce a pořád ne a ne přijít na něco kloudného, a v tom je asi nejen velikost, ale i odpovědnost dobrého překladatele, že si nedá pokoj, než přijde na něco adekvátního, nemluvě o tom, že někteří překladatelé, alespoň po jazykové stránce, dokáží nejen být kongeniální, pokud samozřejmě překládají vynikajícího autora, ale i překonat originál, a zase z druhé strany, když už je člověk nějak spojený s mateřským jazykem, neměl by se stát jeho zajatcem, alespoň ne zajatcem normativního jazyka, pořád mít schopnost normálně mluvit s lidmi, zachovat si lidovou řeč, používat běžnou zásobu slov, já jsem v tom vždy viděla demokratismus...

... Vladimír Holan má jednu krásnou báseň ve sbírce Bolest: *Vždycky jsem hledal slovo, které bylo vysloveno jen jednou, ba slovo, které dosud nebylo vysloveno vůbec. Měl jsem hledat slova všední...*

... jak se řeč někoho nebo určité skupiny lidí začne příliš lišit od výrazových prostředků ostatních, je v tom něco nenormálního, příznak sociální izolace,

nejnebezpečněji elitářské, což neznamená, že bych neuznávala specifický jazyk profesionálů, specialistů v určité oblasti lidské činnosti, to určitě ne, ale jak se vrátíme mezi ostatní, měli bychom hovořit jako oni, ať už je náš jazyk charakteristicky zbarven Prahou, Hanou, Brnem nebo Ostravou...

... byla bych ráda, pane doktore, abyste mi rozuměl, pochopil jste, oč mi jde, já stejně jako bych nemohla žít bez domova, což už jsem vám řekla, nemohla bych ani žít bez úzké sounáležitosti s ostatními lidmi, a základním mostem k tomu je společný jazyk včetně toho krásného dobového koloritu místa, kde právě člověk žije, což neznamená chytat každé nové slovo, nový obrat, tón věty, ale žít s vývojem jazyka, mít smysl pro nové prvky, které mají zároveň perspektivu, a těšit se z každé maličkosti, kterou se jazyk skutečně obohacuje, a která zároveň má schopnost prohlubovat vztahy mezi lidmi...

... víte, pane doktore, mě k tomu, co říkám, stačí se třeba jen cestou za každodenním nákupem zastavit na pár minut s někým známým před prodejnou, popovídat si o zdánlivě nejnicotnějších věcech, co mají a co ještě náhodou nemají, jak ten trh přece jen není schopen vyřešit úplně všechno, ačkoli ve srovnání s minulostí je to dudy a nebe, povídáme si, jaké je to letos počasí, s kým je to špatné a kdo zase pozdravil, kde se pohádali, tomuhle také říkám štěstí, ne, nesmějte se, to jsem se jen tak přeřekla, nebo vypadla z kontextu, jak bych se mohla radovat z toho, když se někdo hádá...

... ale mít tady tu vzácnou možnost na kohokoli promluvit, nevidět ty do stran utíkající oči, aby vás někdo nemusel pozdravit nebo odpovědět na pozdrav, šeptané věty, kdy vás někdo pomlouvá, ale na to si opravdu nemohu stěžovat, byly jsme tu s maminkou a jsem tu stále jakýmsi pomalu živým inventářem

městečka, lidé nás z dálky zdravili a stále mě zdraví, i ti mladší a nejmladší, vždyť maminka tu byla nejstarší občankou a já pomalu, pokud dožiju, to zdědím brzo po ní, takže i školní děti o tom vědí, navíc jsme tu měly pověst, v uvozovkách, těch dam z vily u řeky...

... my jsme tu určitě nikdy nikomu neublížily, pokud jsme nepomohly, třeba jen radou nebo doporučením za někým v Praze, za lékařem, na nějaké škole, úřadě...

... byly doby, pane doktore, kdy jsme si tu opravdu připadaly jako v nějaké sociální poradně, jak se k nám lidé trousili, a my jsme s maminkou nikdy nikoho neodmítly, ani jsme se nikdy nesnažily dávat najevo, že je nám ta služba na obtíž, i když po pravdě řečeno mnoho věcí pro nás častokrát problematických bylo, znáte přece, jak to chodí - něco slíbíte a co s tím potom máte komplikací, navíc v těchto záležitostech je obvyklá reciprocita, něco chcete, tak se pak nesmíte divit, když se na vás ten druhý okamžitě nebo dříve či později s něčím obrátí, někdo tyto vztahy už před mnoho lety vtipně nazval systémem vzájemné služby, myslím v tom kdysi dobrém časopise Mladý svět, což je samozřejmě v pořádku, lidé si mají pomáhat, ale kdyby těch věcí, které jsou ve hře, nebylo tolik, až jsem někdy měla dojem, že mě ta vzájemná služba jednou pohltní, musely jsme s maminkou mnohdy suplovat za nefungující úřady a organizace, kromě toho byly naše služby spojeny s jinou věcí, lidé tady kolem jsou velmi hodní, když jsme jim pomohly, chtěli se revanšovat, ani vám nebudu vyprávět, s jakými přicházeli dary, tu praxi moc dobře znají lékaři, ta pozornost zajisté potěší, třebaže se nesnadno odmítá, lidé se při odmítnutí někdy až urážejí, a já zcela chápu, že často právem, ty dary jsou myšleny upřímně, jsou také většinou doprovázeny slovy - Však vy jste s tím také měla starosti nebo - Dalo vám to přece také práci...

... někteří lidé, pane doktore, jsou v tomhle směru, řekla bych, ještě rafinovanější, přijdou s taškou a řeknou - Podívejte se, jaký krásní králíci se nám letos vydařili! Můžete takového člověka odmítnout? Můžete si dovolit mu vstříc za toho králíka padesát korun? Tedy teďka vlastně několikrát tolik, od té doby totiž, teď mě mimoděk napadá, se tady s králíkem nikdo dlouho neobjevil...

... teď se na mě lidé tak často neobracejí jako dřív, když jsem jezdila pravidelně do Prahy, nejčastěji sem teď někdo přijde, když potřebuje něco přeložit, třeba dopis z ciziny nebo do ciziny, nebo nějaký cizojazyčný návod k užívání věcí, však to znáte, jak se náš obchod většinou příliš nenamáhal a ani teď nenamáhá překládat návody do češtiny, i když je na to teď dokonce zákon nebo nějaká vyhláška, ani starostím lidem nebylo, jen třeba těch neuvěřitelných překážek, když chce někdo podnikat, ten neslýchaně složitý daňový systém a v mnohém i arogance úřadů, kde je stále ještě mnoho lidí, kteří za zcela normální úkon čekají s nastavenou dlaní a bohužel ani mnoho těch nových a mladých se nechová jinak...

... já jsem, pane doktore, na stará kolena byla tak pošetilá, že jsem se začala s těmi novými zákony a předpisy seznamovat, je to hrozná džungle, ale co má člověk dělat, když chce lidem alespoň trochu pomoci, oni na to čekají, i když stačím jen na ty nejzákladnější informace, aby lidé neudělali hned zpočátku nějakou neomluvitelnou nebo nenapravitelnou chybu...

... proto tu na nás, pane doktore, lidé nikdy nezapomněli, jak se třeba jen jeden den neobjevím dole na náměstí u obchodů, velmi často tu hned odpoledne někdo je, zastaví se u plotu a většinou pak jen slyším - Já jen jestli vám něco není, něco nepotřebujete...

... taková sousedská starost potěší, ovšem neměly jsme jen dobré zkušenosti a v poslední době jako by jich bylo ještě víc, taky se stalo a stane, že nás někdo napálí, vždyť teď dokáží podvést i advokáty i dokonce advokáti je, ale většinou nejde o lidi odtud, třeba uhlíř nebo nějaký opravář, který už neví, co by za svou mnohdy fušerskou práci chtěl, zvláště od starých ženských, které jsou na tom většinou nejhůř, a také u mě, když vidí, jaké to tu mám, přičemž mají větší oči, než by objektivně měli mít, já si myslím, že všechno dělá ta anonymita, že se lidé osobně neznají, ani se nemohou znát, když jsou města stále větší a větší a život se tak zkomplikoval...

... kdyby se, pane doktore, lidé pořádně znali, zdaleka by si nemohli dovolit takový způsob jednání, jako si ho někteří lidé dovolují, to určitě způsobuje ten rychlý pohyb lidí, jak se stěhují, zvláště do velkých měst, a většina z nich není ani na městský způsob života připravena, já se třeba divím Praze, jak tu radní mohou dopustit, aby se tam stěhovali a vůbec objevovali lidé, kteří nemají ani minimální předpoklady žít ve velkoměstě, když nedokázali pořádně žít ani na vesnici nebo v nějaké osadě, vždyť tomu by se také měla věnovat pozornost, v tom přece není nějaká nedemokratičnost nebo omezování svobody, my jsme se s maminkou vždycky snažily, abychom nejednaly jako nějakí konzervativci, ale vždyť tím škodíme přece nejvíc těm lidem samotným, město nebo velkoměsto láká spíš těmi stinnými stránkami a často pak někteří končí kdesi, kde by nikdy neskončili, protože jinde by nebyli tak anonymní jako ve velkoměstě...

... už je to pár let, co jsem byla v Kutné Hoře, navštívila jsem tam také místní muzeum ve Vlašském dvoře, mají tam vystaveny staré policejní zápisy, jak posílali postrkem chudé lidi, nebo ty, kdo se něčím provinili, do rodné vsi, nebo

jak zněl terminus technicus - do domovské obce, jenže teď spíš v té Kutné Hoře mají problémy, aby jim nespádl jejich světoznámý chrám, vlastně polochrám svaté Ludmily...

... nevím, proč tu instituci domovské obce kdysi za minulého režimu nebo možná ještě předtím zrušili a teď znovu neobnovili, snad že se všeobecně zlepšily sociální jistoty, ale té možnosti je škoda, třeba by mohla posloužit i pro jiné účely, já vím, co mi, pane doktore, chcete namítnout, že doba je dynamická, máme svobodu a demokracii, ale to přece neznamená, že všechno budeme dělat hrrr, lehce se něco ruší, hůř se hledá náhrada, třeba jak se teď znovu vrátili k tomu regionálnímu uspořádání, ono by asi mělo stát za to, když něco dosloužilo, zamyslet se nad tím, jestli by nebylo dobré pro něco třeba úplně jiného, nic se nemá dělat překotně, zvlášť jde-li o lidi, vždyť ani u jakékoli práce se takový postup nevyplácí...

... nedávno tu například opravovali pískovcový sokl u školy, dřív tu robotu dělal jeden kameník tady z domku u řeky, trvala mu sice dlouho, hrál si s tím jako sochař s nějakým aktem, ale jeho dílo vydrželo déle než půl století, a teď sice odvedli zakázku ajncvaj, abych si také zahřešila proti spisovné češtině, ale za dva za tři roky aby přišli znovu to obnovit...

... my s maminkou jsme vždycky byly té staré zásady, že ať práce stojí třeba dvakrát tolik, ale jen aby byla provedena pořádně, aby dílo vydrželo, nemusely jsme dlouho myslet na další a další opravu...

... já jsem věřila a stále věřím, že ta poctivá doba zase přijde, že je nesmyslné měnit některé věci ze dne na den, z roku na rok, že zas bude třeba dělat věci bytelné, aby vydržely, byly na celý život nebo nás i přežily...

... vždyť já mám nábytek starý pomalu století a jak ho mladí lidé, kteří sem přijdou, rok od roku stále víc obdivují, dodneška je také praktický a hlavně drží pohromadě, takže se o něj nepotřebujete, jak je rok dlouhý, starat, jen otřít prach a před Vánoce něčím natřít a vyleštit...

... já věřím, že jednou lidé dospějí k pravdě, že je nutné ty zkušenosti předcházejících generací rozumně zužitkovat, vždyť přece dřív lidé nebyli hloupí, také nad věcmi přemýšleli, možná usilovněji než nyní, a myslím si, že dnešní i budoucí lidé budou i šťastnější...

... nač je jim ta fůra věcí, třebaš dětem našich mladých, od malička tonou v hrůze nejrůznějších hraček, vždyť si jich pro jejich množství nemohou ani vážit, mít je rády, k jedné konkrétní přilnout...

... víte, pane doktore, člověk by měl mít jen tolik věcí, aby se s nimi mohl identifikovat, rozumíte mi, aby mu nepřelézaly přes hlavu, aby ty věci měl i rád, těžko se s nimi loučil, když o ně přijde, nebo se ukáže, že jsou už k nepotřebě...

... asi se vám, pane doktore, budu teď zdát směšná, ale dost jsem se o tom napřemýšlela, člověk už by měl vybírat věci s takovým rozmyslem, že je bude mít rád, a ne, proboha, není-li nic lepšího, koupí se, co zrovna je, jak totiž člověk začne slevovat ze svých představ a nároků, myslí si, že jde jen o věci, není to dobře, každý by měl mít trpělivost si počkat, nepodléhat kdejaké módě až fámě jako dřív, že tohle nebude, tamto zdraží, přijde o peníze vůbec, protože je má v

bance, kterou řídí nějakí loupežníci, jako by tam nikde slušní lidé ani nepracovali...

... my s maminkou jsme také několikrát v životě o peníze přišly a přežily jsme to, možná si říkáte, že mně se to povídá, mám nemovitosti a obrazy, ale myslím si, že bychom nakonec musely přežít, i kdybychom nic z toho neměly, což není nějaké lehké nabytí - lehké pozbytí, my jsme s maminkou přišly k mnoha věcem bez vlastního přičinění, ať dědictvím nebo dary, ale to už bylo takové životní štěstí navíc, protože my jsme opravdu celý život usilovně pracovaly...

... kdyby bylo jen trochu času, tak byste se, pane doktore, přesvědčil, kolik třeba pozoruhodných akcí a návštěv maminka Praze vyjednala, za celá ta léta zprostředkovala, dohodla, když pracovala v agentuře, máme všechno uspořádané ve dvou velkých skříních, vidíte, mluvím zase v množném čísle jako by maminka ještě žila, ona také na archivování byla velmi pořádná, chystala se o své činnosti napsat knihu, a proto schovávala každý dopis, kopie smluv, plakáty, novinové a časopisecké články, zapisovala i neoficiální výroky různých slavných a významných lidí, ale pořád se k té své velké životní a vlastně bilanční práci nemohla dostat, stále si myslela, že je něco důležitější, že na tohle je čas, pak zas podléhala skepsi, bude-li o takovou práci vůbec zájem, myslím tím zájem nějakého nakladatelství, čtenáři by se určitě našli, zvláště u nás, snad nikde jinde ve světě nemají čtenáři tak dobrý čich na dobrou knihu jako tady, všímala jsem si vždycky ve čtvrtek, na co lidé mohou stát frontu, říkala jsem si, že o nějaké konkrétní knížce mohli vědět jen skuteční gurmáni, a postavila jsem se do fronty a u desátého čtenáře ve frontě byla knížka pryč...

... teď jsou lidé v šoku, na regály se toho nahnulo po jistém čtyřicetiletém půstu až neuvěřitelně, vydává se prý přes patnáct tisíc titulů knížek nebo publikací ročně, na deset miliónů lidí je to tedy várka, lidé však nemají čas číst a někteří ani peníze na knihy, ale myslím si, že jde jen o přechodnou záležitost, lidé se zase vrátí ke knize, zvlášť k našim autorům, kteří mnohdy také podlehlí tomu náporu a přestali psát, jen si třeba vezměte, jak se strašilo, že tradiční kniha brzo vezme za své, nahradí ji ta elektronická, ale sotva s tím začali, už se zase lidé vracejí k té z papíru...

... bohužel, jak jsem vám vyprávěla, s mamčinou knížkou to šlo takhle z roku na rok, až bylo pozdě, už by ji napsat nedokázala, a tak mi potom říkala, abych se do toho pustila já, ale myslela jsem si, že by to už nebylo ono, navíc i já jsem měla a vlastně ještě mám své vlastní záměry, s kolika lidmi jsem se třeba při své překladatelské práci sešla, přitom nechci, abych se tím zvěčnila, ale na mnohé lidi by nebylo dobré zapomenout, vždyť představují naše kulturní dějiny, naši národní historii...

... já ovšem nechci tvrdit, že jsem se sama nějak zapsala, ačkoli jsem měla ráda skutečné velikány, a nejen v literatuře, ale i v hudbě a v malířství, sama jsem spíš překládala okrajové autory, neměla jsem tu sílu se rvát o ty, jak se dnes říká, jedničky, ale nikdy toho nelituji, i v tom druhém proudu se najde mnoho pozoruhodných věcí a mám z toho hezký pocit, že mě jejich překládání životně uspokojilo, a co by člověk nakonec chtěl víc...

... jen v jednom mám stejně jako moje maminka dluh, že jsme nesedly a vše, co jsme viděly, slyšely a cítily nenapsaly, i když by náš výtvor třeba nebyl zrovna

dvakrát perfektní, každá životní zkušenost stojí za určité zachycení, i kdyby si ji přečetl jen nějaký student dějin umění, když píše disertační práci...

... nedávno jsem četla rozhovor se Saroyanem, ještě před jeho smrtí, když byl na návštěvě v Moskvě, hezky tam říkal, že každý by si měl napsat tu svou životní knihu, i kdyby ji měli číst třeba jen členové rodiny, a já si to také myslím, a nevěřím, že pokrok - pokud vůbec lze o takové kategorii hovořit - způsobují jen velké věci, světové objevy, velká díla, naopak, spíš si myslím, že k němu víc přispívají i takoví ti obyčejní krtci a včeličky, jako jsme byly my s maminkou, a jakých bylo, je a bude vždycky nepočítaně, pokud se naše planeta sama nezřítí do záhuby, protože já mám, pane doktore, neodpuštělný dojem, že na to, co se ve světě událo a děje, a co se všechno katastrofálního už mohlo stát, jsme tu jaksi moc a moc roků navíc, už jsme tu dávno neměli být, asi zrovna jako by si to říkal stodvacetiletý člověk, když ví, že průměrný lidský věk je pětasedmdesát...

... jen si představte, co strašných náhod se za ta poválečná léta mohlo už stát, takže kdyby se do toho pustil nějaký chytrý matematik nebo statistik, možná by došel k závěru, že šance, se kterou jsme to poslední půlstoletí přežili, je tak jedna ku miliónu, a že bychom měli dělat všechno pro to, aby naděje byla stoprocentní...

... víte, pane doktore, já určitě nepřeháním, mně staré bábě už tyhle věci mohou být jedno, své jsem si prožila, a myslím, sečteme-li vše, nebyla má bilance ani maminčina zdaleka jen špatná, o mne tedy nejde, ale já, i když jsem stará, si přeji, aby tenhle život a tento svět pokračovaly, aby byly lepší...

... my jsme si s maminkou nikdy, v žádném případě, i když na nás leccos tvrdého dopadlo, nejen neřekly, ale nikdy si ani nemyslely to bourbonské Po nás třeba

potopa! tak to nás nikdy nenapadlo, jak by také mohlo, když jsme po celý život byly spojeny s humanistickou kulturou, člověk nemůže dost dobře poslouchat Beethovena, Glucka, Brahmsa, Bacha, Mozarta a Haydna, číst Balzaca, Huga, Tolstého, Goetha, Gorkého, Feuchtwangera a Faulknera, dívat se na díla Michelangela, Leonarda, Rubense, Muchy, Kandinského a Picassa - a chtít něco zlého...

... promiňte mi, pane doktore, ta jména, třebaže jsem toho v životě četla, slyšela a viděla mnoho, těch jmen by bylo nekonečně, přesto jsem skutečně nejraději měla právě ty velikány, protože si myslím, že nejpřesněji odráželi svou dobu, dávali jí charakteristickou tvář, a také mi nakonec odpovídali na mé otázky...

... tím nechci odsouvat do pozadí ostatní, vždyť já už jsem přece řekla, že jsem překládala právě jen ten druhý proud, ale cítila jsem, že ti, kdo jsou považováni za největší, skutečně největšími jsou, nikdy jsem se nechytala nějakého efemérního proudu, ať se zdál sebezajímavější, znovu říkám, že velcí pro mě byli skutečně velcí, ačkoli jsem měla ráda mnoho jiných, snad už jen proto - jak jednou velmi krásně napsal Jaroslav Vrchlický - že šli tak blízko s průvodem, s těmi největšími...

... maminka byla ve svých láskách jiná, i když by to vzhledem k našemu věku mělo být vlastně opačně, ale pro ni vždy bylo hlavní nové, moderna, avantgarda, její postoje a lásky pravděpodobně souvisely s její profesí, musela především objevovat a zprostředkovávat nejnovější věci, ale co jsme se jen doma nahádaly, napřely, jestli to, co do Prahy přiváží, představuje skutečné hodnoty a především budoucnost, jak vždycky chtěla, já jsem poměřovala její akce těmi svými velikány, a to maminku mohl vzít čert, bránila se, že na její podniky беру metr,

který se zrodí jednou za století, že měřím současnost klasiky, ověřené hodnoty experimenty, které se teprve pokoušejí konstituovat v lidském vědomí a podvědomí, že se na všechno dívám buď z hlediska historie nebo prý jakési nadčasovosti, a zapomínám, že umění je také součástí určité doby, roku, dne, momentální potřeby, a už jsme byly v sobě, já jsem opravdu neměla ráda to, čemu se říkalo umění všedního dne, pro mě kumšt byl vždycky svátkem, třebaže jsem s ním byla profesionálně spojena, i když za ním je vždycky drsná práce, možná právě proto, že za ním byla a je tvrdá robota, a proto si zasluhuje, abychom k němu přistupovali svátečně, na všechny krásné věci se přece nejraději chodíme dívat právě ve svátek...

... vidíte, už zase horlím, jako ti naši obrozenečtí buditelé, ale prožívala jsem s maminkou i s ostatními krásné polemiky, ačkoli některé hádky byly někdy do krve, ráda na ně ale vzpomínám, o něco šlo, a život je právě nejkrásnější, když o něco jde, a my jsme si s maminkou v tomto punktu nic neodpouštěly...

... je zajímavé, že přesně takové názory jako maminka měl i můj nebožtík manžel, i když svou profesí měl ke kumštu strašně daleko...

... ale tuhle historii jsem vám ještě neřekla, ale vezměte si alespoň, pane doktore, něco malého k jídlu, přece mě neurazíte, budu pak mít větší odvalu vyprávět...

8

Nejsem si tak teď úplně jistá, jestli jsem to v tom vyprávění neznámému muži s tou maminčinou představou o krásných zteplých koních jako předobrazu jejího

přístupu k výběru mužů nepřehnal, stejně jako s jejími romantickými sklony, ačkoli nemohu říct, že by se mi její milenci a známí nelíbili, ale kdybych tomu doktorovi měla sdělit úplnou pravdu, asi bych trochu zaváhala, a to právě pokud jde o to, jestli v jejích vztazích s muži převažoval citový vztah, nebo naopak, což je ve vztahu k vlastní matce hrozné, pouze fyziologický zájem, s největší pravděpodobností u ní obojí, někdy s převahou jedné či druhé motivace.

Možná mi skutečně objektivní pohled zamlžuje, že jsme se opravdu s maminkou byly několikrát podívat v hřebčinci a nemohla jsem přehlédnout, s jakým obdivem se dívá na poklusávající koně a naslouchá jejich smyslově provokujícímu ržání, a to už nemluvím, když jsme se nechaly vylákat na koňské závody do Chuchle, maminka tomu zvláštnímu sportu málem propadla, že jsme tam po určitou dobu chodily i samy, jednou jsme byly i v Pardubicích na steeplechase, nejen ji fascinovaly samotné dostihy, to vybičované úsilí zvítězit, být v cíli první, ale dokonce si i na koně několikrát vsadila, ačkoliv bych řekla, že si tak nanejvýš přišla znovu na své vsazené peníze, a to jen proto, že jí někdo ze znalců dostihových koní dal dobrý tip, jinak při sázce preferovala koně, kteří se jí prostě svým zjevem líbili, takže jsem to možná s těmi důvody, proč se maminka rozcházela s muži, tedy hlavně kvůli jejich charakteru, tedy karakteru, abych se sama pobavila, možná trochu i přehnal.

S pravdou mám stále problémy a čím jsem starší, tím komplikovanější, jak to bylo krásné v mládí, když se člověk bez váhání rozhodl pro cokoli, samozřejmě jednostranně a také většinou špatně, nejhorší je to nejspíš s pravdou v politice, když totiž zpovzdálí sleduji naši polistopadovou politickou scénu, nemohu se ubránit dojmu, že politickou pravdou je defakto politický zájem, jinak by politici

tak účelově nemohli měnit své názory, jednou bojovně a nekompromisně tak, a záhy, když je to zapotřebí, jsou-li v koalici s někým jiným, tak pro změnu nejen jinak, ale úplně naopak, co dřív vehementně tvrdili a prosazovali, jako to třeba bylo s volbou prezidenta.

Já málem v duchu laissez-faire posuzuji mamincin vztah k mužům, přičemž bych ale dost těžko a přesněji charakterizovala ten svůj vlastní, možná ale přece jen, když jsem s nikým po určitou dobu pravidelně nežila, toužila jsem brzy znovu po tom být s někým intimněji, po lidské blízkosti, možná to částečně je schopná uspokojit přítelkyně nebo některá z kamarádek, ale jen zčásti, ten podvědomý pocit nedostačivosti vztahu se vždycky pomalu začínal měnit a já jsem jako asi většina žen zatoužila po druhém pohlaví, tedy myslím po mužích, po některém z nich, uvědomuji si ambivalentnost tohoto pojmu, který je většinou vztahován k ženám, konečně se tak jmenuje i kniha Simone de Beauvoirová, která byla u nás tak oblíbená v šedesátých letech, ale mě zas tak příliš nenadchla, zdála se mi na ženu dost drsná, a to ne snad proto, že by mi šla pod kůži, ale některé její myšlenky mě dokonce odpuzovaly, třeba právo ženy na mužovo sperma, tohle se mi zdálo až příliš intelektuálně vyspekulované, konečně žila s Jeanem Paulem Sartrem, takže se jejímu někdy až krajnímu pohledu nebylo možné ani divit.

Jsem ale ráda, že se v rozhovorech s lidmi, pokud to ovšem jde, vyhýbám dvěma tématům, a to nemocím a penězům, protože někteří lidé před důchodem a hlavně po něm snad ani o ničem jiném mluvit nedokáží, ale možná jsem k nim příkrá a nespravedlivá, naštěstí mě zdraví zas tak moc nezlobilo a peníze mi také nikdy nechyběly, bohužel ani při dnešním rozhovoru jsem se té zásady nedržela.

Ale teď s odstupem několika hodin, si musím přiznat, že jsem se před tím člověkem dělala nejspíš lepší než ve skutečnosti jsem, abych si ale vzala na pomoc nějaké alibi, tak se přece prezentuje každý člověk, pokud ho nepřepadne amok začít mluvit naprosto otevřeně nebo má sebemrškačství v krvi, ale takového jsem v reálném životě nepoznala, ani si nevzpomínám, že bych na takový typ narazila v literatuře, jen si vzpomínám na vyprávění o jednom důstojníkovi pracujícím ve vojenském tisku, kterého po osmašedesátém chtěli bez problémů stranicky prověřit, navíc předsedou té prověřkové komise byl jeho kamarád, takže mělo jít vlastně o formalitu, měli si tam jen popovídat, aby si ti další čekající za dveřmi nemysleli, že kamarádi jsou na tom vždycky dobře, ale asi ti pánové byli dost překvapeni, když mu dali najevo, že přece jen s nimi bude muset chvíli zůstat v soudružském rozhovoru, protože on se najednou srdnatě nadechl a bez servítek jim řekl: Jsem proti okupaci sovětskými vojsky, jsem proti normalizaci, nesouhlasím s Gustávem Husákem v čele strany... takže ho museli nakonec z té strany vyloučit, i taková je historie, kterou by člověk někdy ani nečekal.

Možná jsem toho božího člověka dneska také mystifikovala tím, jak jsem mnohé věci z minulosti, zvláště té prvorepublikové, zbytečně vychvalovala a ospravedlňovala, ono to zase nebylo všechno tak perfektní, jak jsem mu to s jistou bezelstností líčila, jinak bychom v osmatřicátém a devětatřicátém nedopadli tak, jak jsme bohužel dopadli. Ale to jsou věci, se kterými se už nedá nic dělat, co se stalo, už nikdo nenapraví, leda se z toho poučit, ale ani tohle se lidstvu nedaří, jinak by nebylo šest tisíc válek a dvacet tisíc ozbrojených střetnutí, jak jsem se někde dočetla v novinách...

... já jsem se, pane doktore, vdávala poměrně mladá, ve dvaceti, ve stejných letech jako mě zcela nepředvídaně přivedla maminka na svět, a hned se přiznám, že jsem tehdy neměla na vdavky ani pomyšlení, docela jsem se ještě tehdy radovala z přátelských vztahů s vrstevníky, ponejvíc se spolužáky či s chlapci z okolí, ale přišla nečekaná nabídka, pomalu jako tomu bylo za starodávna, čímž zrovna nemyslím Prodanou nevěstu, a já se k vlastnímu překvapení k tomu kroku rozhodla, ačkoli jsem zrovna začínala na vysoké, ona v tom totiž kromě jiných hrála pravděpodobně vážnou roli ještě jedna věc - strach, bylo to totiž za začátku třicátých let, v době hospodářské krize, která otrásla i vědomím a myšlením mého dědečka, a to už bylo při jeho robustní nebo jak by se dneska řeklo neprůstřelné nátuře co říct...

... když se totiž dříve nějaká nepříjemná věc v našem národním hospodářství udála, dědeček okamžitě reagoval - No, neříkal jsem to? Zase došlo na má slova!

... nemohla jsem samozřejmě posoudit, co dědeček dříve říkal a co ne, před čím varoval a co chválil, měl v čemsi pravdu, na kterou se odvolával, ale v tom devětadvacátém neříkal nic, to si už moc dobře jako holka pamatuju, jen vzhledem ke své nátuře neobvykle zmlkl, až jsem měla dojem, že zírá, jak teď říkají mladí a dostal se ten výraz i do šlendriánské reklamy, děda překvapeně zíral, jako by tomu všemu nevěřil, protože nechtěl uvěřit a hlavně tomu dění neporozuměl, nebyl proto schopen říct, jak se z toho všeho dostat, a do téhle situace najednou vstoupí zajištěný pětaticetiletý plukovník s nepřehlédnutelnou

perspektivou, navíc ambiciózní a zároveň i celkem pohledný, zdaleka ne hloupý, jak se o důstojnících obvykle od Haškova Švejka v českém národě traduje, a tak nebylo divu, že mě ta nabídka zaskočila, měla jsem o vojácích jen minimální představu, i když jsem ovšemže z literatury věděla, že existují kapitáni, četaři, majori a poručíci, to se člověk z nějaké knížky nebo z běžných rozhovorů vždycky náhodně dozví, už mi však nebylo jasné, kdo je víc, jak jdou tyhle vojenské šarže za sebou, a trvalo mi dlouho, než jsem tu vojenskou hierarchii do sebe vstřebala...

... naučila jsem se pak sice rychle říkat pane kapitáne, pane majore, pane plukovníku, ale bylo to naučené, stejně tak jako někomu říkáme pane doktore, pane inženýre, když se dovíme o jeho titulu nebo nám ho někdo s tím akademickým titulem představí, ale rozpoznat hodnost na distinkcích, na výložkách, to jsem se teprve potom musela naučit z jakési propagační knížky, kterou mi manžel přinesl ze zaměstnání...

... brzy jsem se i dozvěděla, že po plukovníkovi jsou již jen generálové, když tedy vynechám maršály a generalissimy, protože z těch známějších druhých snad existoval jen Stalin a Čangajšek, a také jak si matně vzpomínám náš proklínaný i stejně tak velebený Valdštýn nebo Valdštejn, takže i my jsme měli takového toho generála generálů, jak se tahle hodnost někdy definuje, která vznikla už kdysi v šestnáctém století ve Francii, aby jakémusi generálovi, jehož jméno jsem zapomněla a upadlo nejspíš i v zapomenutí, přidělili absolutní pravomoci, takže tady vidíte, pane doktore, co já všechno kvůli svému prvnímu manželovi nevím, hned od počátku jsem totiž často slyšela, přímo měla na tapetě, že ON BRZY BUDE GENERÁLEM! a i když jsme zdaleka nebyli nějaká obyčejná rodina,

přece jen skutečnost, že můj manžel BUDE GENERÁLEM, mi nesmírně imponovala jako cosi neobyčejného, pozoruhodného i snad trochu tajemného a výjimečného, co konečně můžete čekat od dvacetileté holky, která má za sebou jen gymnázium, skromné společenské styky a neškodné platonické lásky...

... všechno to na mě působilo jako pomalu jakýsi bizarní moment překvapení, jak říkají právě vojáci, a než mi to všechno kolem opravdu došlo, byla jsem vdaná, ale tím snad nechci říct, pane doktore, že jsem toho litovala nebo lituju, naopak, nikdy nikdo nemůže vědět, ani já, jak by to dopadlo, kdybych udělala následně jiný krok, možná ještě komplikovanější, a já jsem se v životě vždycky a za každé situace po prvním ohromení donutila k tomu ničeho nelitovat...

... já vím, pane doktore, mohl byste mi namítnout, že to je spíš mužský přístup k životním situacím, ale já jsem opravdu později mnoho záležitostí řešila spíš jako muž než jako žena, snad ten můj přístup byl podmíněn i tím, že jsem většinou žila sama a musela jsem se proto i rozhodovat samostatně, neměla jsem možnost jakékoli rozhodování přenést na někoho jiného, tedy na muže, jak ženy obvykle a v podstatě dokonce rády dělají, takže z toho i přes tuto moji vlastnost pochopíte, že mám k tomu nynějšímu modernímu a většinou přehnanému feminismu daleko, to už nemluvím o jeho specifické odrůdě - harassmentu, právě ta možnost nebo spíš nutnost se samostatně rozhodovat přibližuje ženy psychice a jednání mužů, aspoň tak jsem to cítila a dodnes jsem o tom přesvědčena...

... tak jsme se tedy s mým prvním manželem za pár měsíců známosti vzali, proč on se rozhodl, že se ve zralém věku ožení, když vydržel být svobodný do pětatřiceti, jsem se od něho nikdy nedozvěděla, ani jsem pomalu neměla příležitost se jeho motivy dozvědět, určitě však ten krok byl dostatečně

promyšlený, jak jsem ho za tu krátkou dobu, co jsme spolu žili, poznala, a určitě také v souvislosti s jeho vojenskou kariérou, prostě dospěl k závěru, že v této fázi jeho života bude dobré se oženit, a tak se rozhodl ten životní krok udělat...

... jen jednu takovou groteskní perličku, kterou jsem se dozvěděla až po manželově smrti, a o které jsem dlouho nevěděla, co si mám o ní vlastně myslet - manžel prý totiž původně zamýšlel si vzít moji maminku, vy se smějete, pane doktore, ta epizoda svým způsobem samo sebou legrační je, proto se musel najít jako vždycky někdo, kdo mi tu zlomyslnou informaci donesl, jakkoli si ji proto mohl i vymyslet, maminka však ve svých čtyřiceti vypadala náramně, ženy vůbec v těch letech vypadají ze svého životního cyklu nejlépe, dokonce teď některé i do padesátky, šedesátky, pokud o sebe jen trochu pečují, proč by jinak Playboy chtěl za snímek nahé osmašedesátileté Lorenové dát dvě stě tisíc eur, takže jsou nadále i nejpřitažlivější, teď se myslím říká sexy, ale hlavně v jistém smyslu i zkušenější, takže se není co divit, navíc měla maminka v pražské společnosti jméno a zvuk, jako mají nyní třeba televizní a rozhlasové moderátorky, jinak by se o ní můj první manžel těžko dozvěděl, proto ho začala lákat, začal se o ni zajímat, ale pak prý mu někdo řekl - Proč ji, když je tady její dcera?

... možná, že je to všechno jen vymyšlené, i když určitě zajímavě, ale já jsem proto nakloněna tomu věřit, zvláště poté, když jsem s mužem žila alespoň ty tři krátké roky, nikdy předtím a nikdy už potom jsem totiž nepoznala nikoho, kdo by tak lpěl na své kariéře, kdo by se tak cílevědomě chtěl prosadit jako on, prostě STÁT SE GENERÁLEM, přesněji STÁT SE NEJMLADŠÍM GENERÁLEM V ARMÁDĚ, tomu i podřídil ve svém životě veškeré počínání, v legraci sice říkal, že NAPOLEONA STEJNĚ UŽ NIKDY NEPŘEDSTIHNE, ten se totiž stal

generálem ve čtyřadvaceti letech, kdy poprvé dokázal v pouličních bojích ve městě využít dělostřelectvo, ale já věřím, že manžela ten fakt ve skutečnosti ve skrytu duše hryzal, on určitě trpěl napoleonským komplexem, ne proto, že by dostatečně nevyrostl jako Bonaparte, byl o půl hlavy vyšší než já a jak vidíte, nejsem i ve svých letech střízlík, ale můj manžel byl nesmírně ctižádostivý a zároveň si vědomý, jakým handicapem je pro něho fakt, že pochází z nuzných poměrů...

... jeho tatínek byl totiž obyčejným školníkem a později vrátným v jakémsi úřadu, a takový původ není zrovna nejlepším odrazovým můstkem pro hvězdnou kariéru, i když po únoru osmačtyřicet naopak v mnoha případech byl, jen třeba o kterých já vím, jeden takový se stal dokonce ministrem obrany, manžel už od malička musel tušit, a jak dospíval, tím se o tom tvrději přesvědčoval, že bude odkázán jen na sebe, nikdo jiný mu nepomůže, leda právě vezme-li si nějakou atraktivní ženu, proto si také vážil těch napoleonských typů a pohrdal generály, kteří svých hodností dosáhli jen proto, že patřili ke dvoru, byli vévody, arcivévody, prostě pro svůj šlechtický predikát nebo jiné askriptivní znaky, on věděl, že je jen a jen ctižádostivý plebejec, který co si nevybojuje, toho nedosáhne, což byl určitě sympatický rys jeho osobnosti, třebaže žít s takovým člověkem není jednoduché, prostě žádný med, na to vezměte, pane doktore, jed, nesmějte se, pane doktore, že jsem si bezděky i zarýmovala, taková osobnost, jako byl můj manžel, moc dobře ví, že nemůže nic ponechat náhodě, a můj muž také nic náhodě neponechával...

... jenom z toho mála, co jsem za života s ním poznala, se tenhle promyšlený přístup dal vytušit z každého jeho počínu, on tenkrát pracoval na vojenském zemském velitelství v Praze, jen ten způsob, jak se připravoval na různá jednání,

porady a cvičení byl už něčím neskutečným, nestalo se totiž, aby pečlivě neprostudoval všechny podkladové materiály, aby si k tomu nevyhledal další informace, které s projednávanou věcí souvisely, radil se s kompetentními lidmi, na každou poradu si pak připravoval podrobné písemné podklady pro ta svá vystoupení, která se často dlouho do noci učil nazpaměť, on vždycky totiž dbal na účinek svých slov, aby jeho vystoupení na první pohled vypadalo improvizovaně a tudíž přirozeně, nejvíc pozornosti pak věnoval tomu, co navrhnout, s jakými nápady, náměty či doplňky přijít, na ostatní určitě musel působit jako vitální a nevyčerpatelný gejzír nápadů, i když jsem dobře věděla, jaká obrovská práce je za touto zdánlivou nenuceností skryta, jaké volní úsilí vyžaduje, co všechno pro to musí udělat...

... také proto, ať chtěl, nebo nechtěl - a on se tomu i občas bránil - tenhle jeho způsob života musel vést k jisté askezi, odpíral si věci, které si jiní dopřávali, v opačném případě musel nastavovat noci, neděle, svátky a dovolenou, aby všechno stačil, a on k tomu tu vůli, sílu a energii měl, protože se chtěl STÁT GENERÁLEM, on to nikdy otevřeně nepřiznal, ale úplně z něho tohle zvláštní silácké a voluntaristické fluidum vyzařovalo, z každého jeho činu, jednání, snad i každé věty, ta přímočará cílevědomost, vojenský způsob uvažování, neúnavná vitalita, nevím, kde se ve mně vzala ta zvláštní vlastnost, ale já jsem po několika měsících soužití s ním začala trpět předtuchou, že život s ním jednou špatně skončí, že takové cílevědomé a ctižádostivé lidi musí zákonitě zaskočit nějaká nepředvídaná náhoda, která je zničí...

... téhle vtíravé předtuchy o jeho nedobré konci jsem se už nikdy poté nezbavila, a proto mě nic, co se událo dál, vlastně už ani tak moc nepřekvapilo, je

to hrozné přiznat, ale jako bych s tím od jisté chvíle počítala, jednou jsem o téhle své fobii manželovi dokonce řekla, jaký mám strach, ale on se jen rozesmál, že jeho po čtyřech letech války nemůže zaskočit už naprosto nic, o to jasněji v míru, že všechno strašné už snad má za sebou, šel od maturity přímo na frontu, po dvou letech přeběhl na ruskou stranu a později bojoval v legiích, a když o tom vyprávěl, opravdu měl asi důvod tvrdit, že ho nic nemůže zaskočit...

... když manžel mluvil o válce a ruské revoluci, vždycky jsem se divila, proč po tolika letech hrůzy v něm ještě zůstala chuť a odhodlání zůstat ve vojenské uniformě, zvolit si zrovna tohle povolání, on se naopak pozastavoval nad mými rozpaky a otázkami, nikdy prý od svých devatenácti let, kdy si oblékl vojenský mundúr, neuvažoval jinak, než zůstat v armádě, jako kdyby se prý v ní konečně našel, odpovídala navlas jeho naturelu...

... nepamatuju se však, že by někdy mluvil o nějakých obecnějších příčinách svého rozhodnutí, myslím společenských, národních nebo politických, jeho vztah k armádě byl ryze osobní nebo možná přesněji individualistický, neideologický a neideový, chcete-li, pane doktore, pro něho byla armáda prostorem pro sebeuplatnění, vyniknutí, kariéru v pravém slova smyslu, snad si tím odreagoval nějaký komplex z dětství, trauma nebo obyčejný fakt být synem školníka a vrátného, prostě přesněji o psychologickém a mentálním pozadí jeho rozhodování a jednání nevím, on nikdy nebyl nějak viditelněji sociálně zakotven, sice měl ve své hodnotové orientaci nějaké národní povědomí jako odraz služby v legiích, ale myslím si, že v době, kdy jsem s ním žila, nebylo příliš silné, spíš jako by šlo o nějaké ozvěny, že šel s jakýmsi oslavovaným hrdinským proudem...

... žasla jsem nad tím, když se třeba jednou rozhovořil o událostech v Rusku po těch obou jejich revolucích, únorové a říjnové, jak prý vážně uvažoval o možnosti přeběhnout k Rudé armádě, a když jsem se ho ptala po důvodech, protože mě jeho vyprávění a uvažování tenkrát trochu neskutečně překvapilo, nebyl mi schopen říct nic jiného než pro mne naprosto absurdní příčinu - Představ si ta obrovská země, milióny obyvatel, jakou oni si mohou dovolit mít obrovskou armádu!

... on o ruské revoluci nebyl schopen uvažovat jinak než jako o příležitosti pro svou kariéru v mamutí ruské armádě!...

... měl na druhé straně jako každý plebejec živelný odpor ke šlechtě, ke všem privilegovaným lidem, ale stejně tak ho prý od jeho úmyslu přeběhnout na druhou stranu odradilo, že rudé vojáky nepovažoval po vzniku jejich revoluční armády za skutečné vojáky, ale za nějaké tlupy civilistů bez vojenské kázně a vedení, kterou museli zachraňovat přeběhlí carští důstojníci...

... za ta léta války se z mého manžela stal vojenský profesionál, který má odpor proti jakékoli gerilové válce, proti nejrůznějším odrudám partyzánů, jak sám tehdy řekl, za což by se asi po druhé světové válce po kladných zkušenostech s nimi styděl, teď v boji s teroristy asi dvakrát, i když tehdy podle něho pohrdali klasickými zákony vedení boje...

... představte si jen, pane doktore, ale i tenhle fakt by snad byl schopen v sobě překonat, on věřil, že i z těch civilistů by po náročném výcviku udělal vojáky, byl přesvědčený, že ruští vojáci jsou dobří bojovníci, skromní, obětaví, houževnatí a při dobrém vedení a velení disciplinovaní, i když poté až příliš ukáznění, poslušní, ale hlavně ho odradilo, že přes všechnen ten bolševiky manifestovaný

internacionalismus byla podle jeho názoru v Rudé armádě důvěra v cizince, zvláště důstojníky, dost ubohá, a začít znovu bojovat jako řadový voják se mu nezamlouvalo, vždyť přišel z legií v pětadvaceti jako kapitán, což byla vzhledem k faktu, že jeho jedinou vojenskou školou byla vlastně jen válka, docela slušná kariéra...

... deset let mu pak trvalo, než se stal plukovníkem, tedy poskočil v té vojenské hierarchii o pouhé tři stupínky, pochopitelně byl se svým služebním postupem nespokojený, i když na nic si příliš stěžovat nemohl, jen se závistí pozoroval, jak se mnoho legionářů, jeden za druhým, stávají generály, považte, měli jsme jich ke konci třicátých let kolem dvěstěpadesáti, a on stále nic, jen s úzkostí sledoval, není-li mezi nimi někdo mladší, než byl on, byl přesvědčený, že GENERÁLEM BUDE, jemu však šlo o primát BÝT NEJMLADŠÍM ČESKOSLOVENSKÝM GENERÁLEM, a v tom jsem ho nedokázala pochopit, a snad ani žádné ženské není tahle psychika ctižádostivých mužů blízká, i když se, pokud jde o dnešní ženy, mohu mýlit, jen mi přitom tehdy došlo, že V ARMÁDĚ JE TO VLASTNĚ SYSTÉM, to hrozné usilování o vyšší hodnost, že pro to byla vytvořena i ta strašná hierarchie hodností, kdy ten nižší je logicky podřízen vyššímu, kdy zbavit se podřízenosti znamená stoupat po žebříčku šarží a vojenských funkcí výš a výš, dělat prostě kariéru...

... už tato skutečnost mi stačila k tomu, abych podobný systém začala nenávidět, já jsem dosud žila v jiném světě, v prostředí jiných hodnot, ale on byl mým mužem a tak jsem poblíž tohoto těžko přijatelného systému musela žít, a myslím, že ten pravý stav věci říkám přesně, když jsem řekla poblíž tohoto řádu, protože jsem jej tak měla možnost nahlížet na vlastní kůži zevnitř a zároveň zvenčí, což

umožňuje objektivnější pohled, a mohu i s odstupem let říct, že mě ten vojenský svět příliš nenadchl...

... jen třeba ty reakce, když někdo byl povýšený v hodnosti nebo ve funkci, zvláště do vysokých hodností a na nejvyšší velitelská nebo štábní místa, ten rituál, kdy ke jmenování nových generálů a povyšování dosavadních do vyšších generálských hodností docházelo na Hradě za účasti prezidenta republiky, Hradní stráže, s prapory a fanfárami, ty honosné oslavy v zaměstnání i v rodině a zároveň protichůdné až nepřátelské komentáře, jak se všechno kolem povyšování mezi generály a důstojníky přetrásalo, marně se skrývala závist, množily pomluvy, někdy jsem se až zhrozila, že v takové atmosféře budu muset celý život žít, nějak to prostě v sobě musím překousnout, takže jsem si neustále musela v duchu říkat - Je to tvůj muž, rozhodla ses pro něho, vzala sis ho, svým způsobem si ho vážíš a musíš ho proto na té jeho životní cestě jakkoli pro tebe strastiplně doprovázet...

... vždyť on mne, pane doktore, v určitém směru samotný dost překvapil, už jsem vám řekla, že já jsem vlastně v těch svých dvaceti neměla za sebou nic vážnějšího, jen ty gymnazijní lásky, nebyla jsem ani ta poslední ze třídy, jak myslím kdysi o tom v padesátých nebo ještě spíš v šedesátých letech napsal v Plameni hezkou povídku Ivo Štuka, spoléhala jsem proto ve všem na něho, ale on si se mnou pomalu nevěděl rady, jak už byl dost starý, on nejspíš přede mnou se žádnou ženou déle nežil, měl za sebou pravděpodobně jen ty rychlé vojenské lásky, jak se o nich vypráví, kasino, pochybné noční podniky, pravděpodobně tam také dvakrát moc rád nechodil, myslel na něco jiného, kariéru, ale právě proto tam asi musel sem tam zajít, aby se nevhodně nedistancoval od ostatních, většina lidí totiž cílevědomé a ctižádnostivé jednotlivce moc ráda nemá, a tak se čas od času musel

objevit s ostatními, pěstovat třeba neupřímnou sounáležitost, a tak to praktikoval, i když jsme se vzali, najali jsme si byt v Pařížské, aby neměl daleko do práce na náměstí Republiky, moc jsem však toho bytu neužila, manžel byl pořád někde pryč, a tak jsem raději byla většinou tady u maminky, pokud sama někde nebyla, ačkoli i tak jsem raději byla sama tady u nás, kde jsem se vždycky nejvíc cítila skutečně doma...

... také on sem občas na volné neděle, svátky a část dovolené rád jezdil, říkal, že je tu jako v nebi, ačkoli si sem vždycky přivezl nějakou práci, v Pařížské jsme spíš jen přespávali, když jsme někde byli, ale na tu jeho vojenskou společnost, jak už jsem se zmínila, jsem si moc nezvykla, i když sama jsem byla manželkou důstojníka...

... vy, pane doktore, asi dost dobře nevíte, co jsou to důstojnické paničky, ne že by mezi nimi nebyly světlé výjimky, určitě ano, ale pak skutečně zářily něčím mimořádným a také většinou nepřežily válku, ono vůbec málo lidí ví, jak Hitler ne zdecimoval, ale pomalu vyhladil náš důstojnický sbor, vždyť polovina vojáků z povolání okupaci nepřežila nebo byla uvězněna a v Praze to procento muselo být, podle mého názoru, ještě mnohem vyšší, ačkoli to nikdo příliš často nepřipomíná...

... když jsem totiž po válce už zcela náhodou potkala některé bývalé známé z té doby, bylo vzpomínání strašně smutné, nejčastěji jsem slyšela PADL, ZASTŘELEN, UMUČEN nebo naopak bohužel i VE VĚZENÍ, jak malá část důstojnictva za okupace kolaborovala, dokonce i pár legionářů, a když jsem si ty jejich osudy promítala dozadu, kdy jsem ty lidi znala, věříte, pane doktore, že se mi jejich další osudy najednou nezdály tak překvapivé, ať už skončili jako

hrdinové, zbabělci nebo zrádci, už v tom jejich předchozím chování jako by bylo skryté, jak jednou skončí, když půjde do tuhého...

... možná si teď myslíte, že ten odhad byla jen moje naivní iluze, že při vzpomínce na ty kdysi známé lidi vyplouvají bezděčně z paměti právě jen ty, promiňte ta dvě podobná slova, charakteristické nebo tedy typické charakterové rysy, odpovídající jejich osudům, ale snažila jsem se je posoudit objektivně, dokonce jsem šla tak daleko, že jsem přemýšlela o některých lidech, jak skončili, o jejichž osudech jsem vůbec do té doby nic nevěděla, a později, když jsem se dozvěděla, jak ve válečných letech obstáli, tak se mé předpoklady v podstatě potvrdily nebo se jim dost blížily...

... v téhle intuici je jistě skrytá lidská zkušenost, a čím je člověk starší, víc si všímá, pozoruje, tím spíš dokáže odhadnout vývoj a osud lidí, samozřejmě mnoho se v životech lidí stane náhodně, můj život podstatně ovlivnily právě náhody, ale přesto si myslím, jak se bude člověk chovat v krizových, kritických situacích se odhadnout dá, a to i přesto, že život lidí je výrazně ovlivňován okolnostmi, na něž nemají vliv, ale jejich postoje a jednání je do značné míry poté podmíněno jejich charakterem, osobností...

... promiňte mi, pane doktore, jestli vám mám slova připadají jako přednáška nebo poučování, nechci se v žádném případě plést do řemesla psychologům, co vám ale říkám, to mi má zkušenost napovídá přesvědčivě...

... bohužel, musím přiznat, co asi pro vás bude nejparadoxnější, že jen v jediném případě jsem si o budoucím chování někoho nebyla dostatečně jista - a sice jak by se zachoval můj manžel, kdyby se té doby dožil, chyběl mi k tomu hlavně

potřebný odstup, který právě intimní blízkost manželského svazku mnohdy znemožňuje, ačkoli jsem přesvědčená, že by určitě byl proti Hitlerovi, vždyť on proti němu už fakticky svou činností bojoval a nemohl by proto couvnout, ačkoli i to je, budu-li upřímná, pouze domněnka, vezměte si osud plukovníka Emanuela Moravce, jak on vždy tvrdě vystupoval proti Hitlerovi, chtěl bojovat, postavit se Němcům silou, a když jsme se po Mnichovu nebránili, prezident Beneš v sobě nenalezl tu sílu k odporu, Moravec se rozhodl sloužit Hitlerovi, a jak neuvěřitelně aktivně kolaboroval, hlavně snad i proto, teď se nesmějte, pane doktore, ale já si to opravdu myslím, aby si zas mohl beztrestně brát za manželky ještě málem nezletilá děvčátka, která měl snad postupně tři, tu první si přivezl, jak jsem se dozvěděla od manžela, z Ruska...

... odběhla jsem v tom svém vyprávění úplně někam jinam, ale vrátím-li se k manželovi, to je v podstatě všechno, co bych o něm dokázala fakticky říct, nemluvě o tom, jak by jednal v dalších letech, vždyť jemu by po válce bylo právě padesát, což je podle mého mínění přímo optimální věk pro nejvyšší vojenskou kariéru, ale nedokážu si představit, jak by na jeho buldočí ctižádostivost reagovala poválečná doba, ať by už byl přes válku na Západě, Východě, ve vězení či v ilegalitě doma, kdy to mezi těmi různými skupinami odbojářů po válce přímo vřelo...

... jen si vezměte třeba Churchilla, i když si rozhodně netroufám srovnávat manžela s ním, jen si dovoluji jisté paralely, pokud jde o ctižádostivost, vůli a tvrdost, víte přece, jak byli Angličané svému Winstonovi vděční, že je vítězně vyvedl z války, ale jak se s ním nevděčně rozloučili hned v prvních poválečných

volbách, když už přestalo jít o KREV, SLZY A POT, ale o něco úplně jiného, o čemž si mysleli, že on by nezvládl, byl stvořený pro něco úplně jiného...

... takže když jsem si měla představit manželův osud, tak jsem vlastně zůstala úplně bezradná, a bylo to nejspíš právě tím, že jsem mu byla příliš blízko, jak už jsem trochu naznačila, sice jsem ho poznala víc než jiné lidi, ale jen krátce, navíc pravděpodobně spíš platí, aby člověk viděl dobře toho druhého, musí mít od něho nejen už zmíněný určitý odstup, ale zvláště s ním nesmí být v hlubších citových vazbách...

... i když ani ten druhý faktor bych v mém případě příliš nezveličovala, já jsem si hlubší citový vztah k manželovi nestačila pomalu ani vytvořit, byla mezi námi určitá věková a řekla bych i kulturní hranice, kterou jsme nedokázali překročit, dívala jsem se na něho v podstatě jako na vyzrálého člověka, on na mě nejspíš jako na holčičku sotva po maturitě...

... už si vezměte třeba fakt, že jsme se nikdy ani pořádně nepohádali, nevjeli si obrazně řečeno do vlasů, jen se tak spíš škádlili, on se vědomě vyhýbal konfliktům, které považoval za nepodstatné, přičemž manželství s vysokou mírou pravděpodobnosti patřilo u něho do tohoto jakéhosi bagatelního okruhu, a já jsem si zase nikdy nedovolila postavit se proti němu ostřeji, něco mu důrazněji vytýkat nebo dokonce vyprovokovat skandál, jak jsem zažila i z nejnícotnějších důvodů u manželek jiných důstojníků, a právě ta vzájemná ohleduplnost, respekt, i když pokaždé z jiného důvodu, nám znemožnily lépe se poznat, odkrýt všechny stránky, které v nás jsou, o kterých jsme třeba ani sami nevěděli, protože jediné, co jsem si tenkrát stále opakovala bylo, JE TO TVŮJ MUŽ, MÁ VYSOKÉ POSTAVENÍ, TAK SE PODLE TOHO TAKÉ, DĚVENKO, CHOVEJ!...

... žila jsem s ním pár let, ale přesto někdy pochybuji, jestli tomu tak bylo ve skutečnosti, jen jsem si to dokonale nevymyslela, dokonce nevybájila nebo se mi o tom jedné noci nezdálo, však vy, pane doktore, tyhle hraniční psychické stavy jistě znáte, kdo často hlouběji uvažuje o sobě i o jiných lidech se těmto, řekla bych poněkud solipsistickým, náladám nevyhne, zvláště máme-li neustále pocit neautentičnosti prožitků a vlastní existence vůbec...

... jsou to takové zvláštní paradoxy - na jedné straně má člověk pocit naprosté reality a ve stejný okamžik neautentičnosti nebo jak se nyní s oblibou říká virtuality, alespoň tedy já je někdy, zvláště nyní k stáru, kdy člověk už není tak bezprostředně zaujatý neodkladnými povinnostmi nebo pracovními závazky, určitě mám...

... nedávno jsem i v nějakém časopise četla zajímavý článek, že i tak velký politik s nesmírnou odpovědností za stamilióny obyvatel, jako byl Nehru, měl také prokazatelně podobný pocit neskutečnosti vlastního života, a přiznalo to i mnoho jiných velkých osobností, ale už se zase dostávám k traumatům lidí, a to nechci...

... dívám-li se totiž nyní na zachovalé snímky mého muže, mohl by to být můj syn nebo vlastně už i pomalu vnuk, protože mrtví mají tu jedinou a jedinečnou výhodu, že nejen na fotografiích, ale i v našich očích a vzpomínkách už nestárnou, a prohlížím-li si rysy tváře mého muže, mám takový konejšivý pocit satisfakce - myslel si totiž, že jsem mu přinesla štěstí, nedlouho po našem sňatku se opravdu STAL GENERÁLEM, a to dříve, než očekával, takže ho to i trochu zaskočilo...

... dodnes si pamatuju ten okamžik, když s tou pro něho osudovou zprávou přijel, na takový zážitek se po celý život nezapomíná...

... seděl přesně tady na tom místě jako vy, pane doktore, a několikrát opakoval TAK MNE POVÝŠILI NA GENERÁLA, ale spíš si tu větu říkal pro sebe a jako by si s ní pohrával, nechtěl tomu sám uvěřit, a zároveň jako by ho ta skutečnost už nějak zklamala, dosáhl sice své životní mety, ale nic dalšího se nedělo, BYL GENERÁLEM, ale nebesa se ani neotevřela a zároveň ani nezhroutila, nemluvě o tom, že by z nich vyšlehl oslavný plamen, jak také jinak, jen jako by tušil, že je zase na začátku, stal se brigádním generálem, má tudíž nejnižší generálskou hodnost a ke čtyřhvězdičkovému armádnímu generálovi daleko...

... takový jsem měla dojem, když jsem se na něho zaskočeně dívala, a to jsem ještě zdaleka netušila, JAK SE VLASTNĚ STAL GENERÁLEM, že to byl způsob, jak se ho elegantně zbavit, dostat ho tím z očí, aby nepřekážel...

... takovou taktiku a logiku ovšem ženský rozum pochopit nedokáže, povýšili ho na generála a zároveň jmenovali vedoucím jakési vojenské mise v Alžíru, kde - jak jsme se o tom přesvědčili posléze na vlastní kůži - chcípl s odpuštěním pes, nebo přesněji se zatoulal pomatený velbloud, a mohl tu stát v čele nějaký major nebo dokonce kapitán...

... celá ta sláva s manželovým povýšením do první generálské hodnosti tedy nakonec byla pro něho a následně i pro mne velkým rozčarováním, poznala jsem, jak se tak třeba jen načas odkládají méně pohodlní a zvláště schopní a ctižádostiví lidé, a hrozné přitom bylo, že se to vlastně stalo s jeho souhlasem, před tím povýšením mu nezávazně nadhodili, že by tady taková možnost povýšení za jistých podmínek byla, kdyby s tou novou funkcí souhlasil, jak opatrně se takové nabídky předkládají, jenže on s tím souběžným ponížením bez dlouhého rozmýšlení souhlasil, viděl jen ty GENERÁLSKÉ EPOLETY a nic jiného, jednou

mi dokonce i řekl - Nevadí, co budu dělat, hlavně že BUDU GENERÁLEM, ostatní se ukáže, a přitom netušil, že si tím podepsal rozsudek smrti, kdyby byl nespíchal, stejně by byl brzy povýšen a nemusel skončit tak tragicky...

... ale říkejte, pane doktore, když jste se zatvářil tak překvapeně a zároveň s jistým soustrastným pohledem, něco takového člověku, jakým byl můj manžel, který nevidí nic jiného než VELKOU HVĚZDU NA RAMENI, LIPOVÉ RATOLESTI NA LÍMCI A ŠIROKÉ ČERVENÉ LAMPASY...

... vlastně to k něčemu dobré bylo, pravděpodobně si snad poprvé v životě položil otázku, PROČ SE CHTĚL STÁT GENERÁLEM, ale ani ne tak vlastně proč, ale kvůli komu, přátelé se mu totiž za ta léta vzdálili nebo se dokonce od něho odvrátili, já jsem se mu ještě nestačila přiblížit, a tak on tu svou velkou slávu neměl ani s kým - kromě důstojníků a vojáků z velitelství - vlastně oslavit...

... ovšemže jsme, jak se patří, uspořádali tu nejslavnostnější večeři, jaká se dala v Praze zorganizovat, ale zase tam přišli jen ti, se kterými své povýšení už oslavoval v zaměstnání na velitelství, jen si s sebou přivedli manželky nebo přítelkyně, a tak jsem poznala, že člověk potřebuje bližní nejen pro chvíle neštěstí, ale i vrcholného úspěchu, ani štěstí nechce být samo, chce se s někým dělit nebo se před někým ukázat...

... první neděli po tom slavnostním jmenování, při kterém byl samozřejmě i pan prezident Masaryk, jsme jeli za manželovým otcem, který žil v městečku nedaleko Prahy...

... projížděli jsme spolu poprvé ulicemi manželova dětství a mládí, ale on měl v očích prázdno, už mu ta místa rodného hnízda asi nic neříkala, byl tu jen

svátečním hostem, neměl čas, aby si ve svém vědomí uchoval městečko jako svůj domov nebo alespoň rodiště, nedostavila se proto ani příliš velká radost z toho, že se otci a sousedům PŘIŠEL UKÁZAT JAKO GENERÁL, jeho tatínek už byl starý, a že si trochu uvědomoval, co se vlastně stalo, nás mohla ujistit jen věta, kterou řekl - KDYBY SE TOHO TAK BYLA DOŽILA MAMINKA, ŽE JSI GENERÁLEM...

... vrátili jsme se za pár hodin návštěvy zpátky do Prahy a tu noc můj muž prožil první psychickou krizi, přepadla ho nečekaná úzkost, držel se mě dlouhé minuty za ruku, jako se ztroskotanci na moři drží okraje poslední záchranné lodi nebo záchranného pásu...

... kdybych si to byla v tu chvíli přála, byl by určitě svolný mi vyprávět o celém svém životě, i se zároveň vyzpovídat ze svých hříchů a neřestí, kterých se dopustil nebo které měl či má, otevřel by se mi i se všemi svými nezdary a pochybnostmi, které přece každý člověk v hloubi své duše a paměti má a musí mít, ale já jsem mlčela jako ta pověstná egyptská sfinga, ženy nejsou na tajemství mužů tak zvědavé jako muži na ženská, zvláště intimní, i když je dokáží chápavě a s účastí vyslechnout, jen jsem mu dovolila, aby se mě držel, než ho ta slabá chvíle opustí, ráno se mi také omlouval, zas byl ten starý silák, který by mohl hory přenášet, nebo obrazněji manévrovat na válčišti pluky, brigádami a divizemi, ale to poznání, že člověk najednou nemůže ani sem ani tam, to zjištění bylo pro něho něčím naprosto novým, nečekaným, tvrdým, co snad nezažil ani ve válce, ani když byl dvakrát těžce raněný, protože tenkrát to bral určitě jako něco zvnějška, ránu osudu, ale teď ta jeho krize přišla zevnitř a po zjevném úspěchu, což pro silné lidi musí být úděsné...

... on se pak sice choval, mluvil a jednal stále stejně, ale já jsem poznala, že se uvnitř své bytosti mění, sice nic neoslabilo jeho ctižádost, jen víc o všem uvažoval, přesněji začal vidět sebe i v souvislosti s jinými a vůbec s celým svým životem, s pomíjivostí mnoha věcí, které se mu dřív zdály tak významné a nepostradatelné...

... víte, pane doktore, lidé si většinou myslí, že člověk teprve vážněji prohlédne, když psychicky nebo fyzicky padne, ale on prohlídal, když zcela zjevně šel nahoru, stoupal nebo jak hezky říkají Poláci avansoval, třebaže se všemi komplikacemi své kariéry, a když zjistil, že čím je výš, tím je a bude osamělejší, odmyslíme-li ten vnější a vnějškový zájem o každého úspěšného muže, a tím těžší bude jeho další boj v té nejvyšší špičce...

... navíc manžel byl podle všech stále více se mi ozřejmujících a potvrzujících známek opravdu osamělý jezdec, bez protekce nahoře, bez kamarily přátel a kamarádů z mokré čtvrti, navzájem se protěžujících, on měl plno známých, ale ne opravdové přátele, ani alespoň jednoho blízkého přítele, a to jen proto, že ON SE CHTĚL PROSADIT SÁM, věřil si a cítil se silný, a tak na jednu stranu bylo za dané situace štěstí, že jsme spolu odjeli do Alžíru, tam o nic v tu dobu nešlo, mohl si tu vlastně na nějakou dobu odpočinout a v klidu si promyslet svůj další postup, co od života vlastně chce, což mu jako nejspíš vždy netrvalo dlouho, měl přirozenou schopnost se lehce orientovat v nejrůznějších i nejsložitějších situacích, kultivovanou navíc před lety ve francouzských vojenských školách a kursech, brzo by se byl proto v Alžíru unudil, ale to by nesměl být on, vzal i tu zakopanou alžírskou misi vážně, zásoboval naše i francouzské velení spoustou nápadů a námětů, které, nevím proč, opět označoval jako můj dědeček

memorandy a čísloval je, urgoval realizaci svých návrhů, připojoval k nim neustále i řadu doplňků...

... asi z něho tam nahoře na ministerstvu obrany a v generálním štábu armády museli mít pěknou radost, pokud někdo vůbec bral jeho aktivitu jen trochu vážně, četl s výjimkou zpravodajců ty jeho nekonečné spisy, ale on se zdál až zoufale nevyčerpatelný, byl si vědomý své sisyfovské práce, nedělal si žádné velké iluze, že na něj někdo příliš dá, spokojoval se s tím, že jeho činnost alespoň přinejmenším poslouží tomu, aby na něho nezapomněli, neustále se tím připomíná, že ho přece nemohou nechat v nejlepších letech hnít a shnít někde v saharské poušti mezi osly a velbloudy, kde by sice člověk mohl prožít krásnou a možná i dobrodružnou dovolenou, ale rozhodně ne tu dělat kariéru, jako ji tu nedělali ani vojáci francouzské cizinecké legie, se kterými jsme se čas od času navštěvovali, i když manželovi šlo dost na nervy, jak se mi při každé příležitosti dvořili, navíc Francouzi se zcela prokazatelně umějí ženám dvořit nejgalantněji ze všech národů, zvláště důstojníci, až mě ta jejich dvorná pozornost zvláštním způsobem zraňovala, byla pro mě bolestná, někteří byli krásní a já jsem nedokázala pochopit, proč se nechali odvelet sem, na samý konec civilizovaného světa, kde jim nic jiného nezbývalo než pít, hrát karty a jednou za měsíc si zajet na tři dny do hlavního města, většinou za prostitutkami, za kým také jiným...

... proto jsem ovšem tím hlouběji zapochybovala o vojenském povolání, té často navoněné bídě v padnoucích nebo mnohdy i nepadnoucích uniformách, v nichž spodní a ničím neodstranitelnou vůni byl naftalín, kožené řemení a navrch čpěly tabákem, tady ještě navíc solí z potu promíšeného s pouštním pískem, které

vykreslovaly protáhlé obrazce pod pažemi a na zádech a prsou nejen vojáků, ale i důstojníků a generálů...

... takový byl, pane doktore, můj Alžír na začátku třicátých let, ale rozhodně si nestěžuji, nebyla to tak úplně tři ztracená léta, jen ten fakt, že jsem se někde podívala, žila někde jinde, k němčině se dobře naučila francouzsky a anglicky, a také poměrně slušně arabsky a španělsky, což jsem ovšem ve dvou posledních případech za ta léta dost zapomněla, ale mohla jsem se slušně domluvit s každým, a francouzština s němčinou byly pak jazyky, ze kterých jsem nejvíc překládala, a francouzštinu jsem si navíc zamilovala, je to tak sladce krásný jazyk, že kromě češtiny neznám na světě kouzelnější, to k němčině už takový poměr nemám, i když jsem se ji učila jako svůj první cizí jazyk a znala ji a znám asi nejdokonaleji, ale v tom jsou ta dějinná rezidua, jak se na nás Němci v minulosti podepsali, aby je člověk s doprovodným strachem neslyšel spolu s jazykem, ačkoli to byl také jazyk velikanů, jenže ta naše historická zkušenost není jen tak lehce překonatelná, dokonce bych řekla, že se přenáší i na mladou generaci, která ty doby nezažila, slovanské národy se pravděpodobně dlouho nezbaví stigmatu varovného výkřiku Němci jdou!

... byla jsem v šedesátých letech v Kyjevě a v Leningradě a když jsem viděla hřbitovy v těch dvou městech, ta obrovská pole hrobů a pomníků, nebo deset pylonů se stovkou tisíc jmen v Novosibirsku, až příliš bolestně jsem si uvědomila, že nic z toho se nesmí opakovat, další světová válka by už byla poslední, nikdo by tu nezůstal, ani kdo by pohřbil mrtvé, pokud by i z mrtvých něco zbylo, jako ani z mého muže nic nezbylo...

... nikdy bych si byla nepomyslela, že to s námi tak tuze rychle a zle skončí...

... konečně si totiž po třech letech našeho alžírského nuzování na mého manžela vzpomněli vojenští páni v Praze, protože v Německu se dostal k moci Adolf Hitler a mého muže k něčemu potřebovali, moc dobře najednou věděli, že dál podrobně sleduje situaci v Německu a jako voják dobře chápe, co ty důsledky politické a hospodářské krize mohou znamenat...

... abych se přiznala, jak už jsem vám, pane doktore, naznačila, nebyla jsem si stoprocentně jistá, jak se můj muž postaví k Hitlerovi a nacistům, z historie naší první republiky přece dobře víte, jak se někteří důstojníci shlédli v mužích se silnou rukou jako byl Mussolini a Hitler a později Franko, ke Stalinovi se už tak z jistých důvodů nehlásili, už jsem se zmínila o Emanuelovi Moravcovi, který byl plukovníkem, proto mě sympaticky překvapilo, když můj muž jednoho dne zcela explicitně a otevřeně řekl - Ten Hitler, to je zločinec!

... a já vám řeknu, pane doktore, proč jsem byla ráda, že se můj muž vyjádřil zcela jasně a zřetelně, my bychom se totiž v opačném případě určitě spolu střetli, já jsem nenáviděla násilí obecně, tím spíš otevřeně vyhlašované a v takové bezostyšné formě, nevěřila jsem, že by někdo mohl vybudovat slušnou společnost, když pálí knihy spisovatelů, které jsem milovala, pro mě Hitler nebyl problémem, nad kterým bych musela uvažovat, pro mě od počátku a nikdy nepatřil do slušné lidské společnosti...

... já vím, že tohle srovnání se v současné době může zdát směšné nebo vlastně spíš opožděné, když už tu hrůznou zkušenost s Hitlerem, stejně jako se Stalinem, máme za sebou, ale na začátku třicátých let jsme všechny tyhle pozdější zážitky neměli, navíc mnoho lidí, nejen v podnikatelských a politických kruzích, fascinovala skutečnost, že HITLER UDEĽAL POŘÁDEK A DAL LIDEM

PRÁCI, což pro některé lidi v těch chaotických letech hospodářské krize bylo imponující, i když se pak ta práce proměnila ve zbraně, masové rozšiřování armády a vedla k nejstrašnější válce...

... já si, pane doktore, myslím, že ta třicátá léta minulého století jsou pro nás stále poučením, ustavičně bychom si měli klást otázky, kam určité počínání může vést, kde může skončit, a proto jsem byla ráda, že se v těch základních otázkách vztahu k nacismu s mužem nerozcházíme, jinak bychom se museli rozejít definitivně, do mého vědomí a svědomí až příliš už v mládí vrostla evropská kultura, abych mohla jednat jinak, chovala se poslušně podle manželových názorů, které by byly tak odlišné od mých...

... viděla jsem na mém muži, jak mu ten zájem Prahy o jeho služby vlil do žil novou energii, jako by najednou dostal křídla, prudce stoupl jeho sebevědomí, protože on věřil, že AŽ PŘIJDE NEJHORŠÍ, BUDOU HO ZASE POTŘEBOVAT, tak byl sebevědomý a sebejistý, a kdyby mohl, okamžitě by se rozběhl a utíkal do republiky, jak byl v té pouštní výhni jen v těch krátkých kalhotách a v košili, když tu zprávu dostal...

... chrлил hned svému pobočnickovi jeden rozkaz a pokyn za druhým, jako by byl na tuto zlomovou historickou chvíli připravený, měl v hlavě všechno do detailu promyšlené, a právě proto, že si věřil jako málokdo...

... jeho pobočník se jako obvykle jen shovívavě uculoval, byl v mých letech, vrstevník, který se k manželovi dostal přímo po krátkém zpravodajském kursu z hranické akademie a manžel ho měl rád, i když mu nikdy nemohl odpustit, že VLASTNĚ NEVÍ, CO CHCE, protože můj muž vždycky věděl, co chce, že chce

BÝT PŘEDEVŠÍM GENERÁLEM, kdežto jeho pobočník s neodolatelným úsměvem říkal, že on PŘEDEVŠÍM CHCE ŽÍT, což se mému manželovi zdálo neskutečně vágní, ale pobočník neustále dával najevo, i tady v té nekonečné poušti, kde se takové tvrzení muselo zdát bizarní, že přes to všechno CHCE PŘEDEVŠÍM ŽÍT...

... až jsem si někdy myslela, že tu větu opakuje manželovi schválně, vysmívá se tak jeho až příliš zjevné ctižádostivosti a z ní vyplývající agilnosti, a proto se mu i přiznával, že ON SE STAL DŮSTOJNÍKEM, PROTOŽE PO MATURITĚ MOMENTÁLNĚ NEVĚDĚL, CO DĚLAT, a to už manžela mohli vzít čerti, ale vždycky se uklidnil, protože usoudil, že to pravděpodobně dělá pobočnickovo mládí, nepoznal válku ani život, a určitě se sám dříve či později najde...

... pamatuji si, že obvykle k tomu při našem společném rozhovoru o jeho pobočnickovi dodával - Kdybych v to nevěřil a kdybych nevěděl, jak je schopný, dávno bych ho poslal postrkem první lodí domů...

... a to můj muž nikdy neudělal, jeho pobočník měl zvláštní štěstí a podivuhodný dar, že ačkoli byl přesvědčený, že devadesát procent věcí, které dělá, jsou naprosto zbytečné, vždycky se mu podařilo je zařídit tak, aby nikdo nemohl říct ani slovo, takže jsem nakonec zjistila, jak mu manžel dokonce závidí, že všechno dělá s takovou lehkostí a šarmem, tak podobným ležérnosti francouzských důstojníků, možná to od nich hned po příjezdu pochytil, jako kdyby to pro něho byla každodenní příjemná a zároveň rutinní záležitost, ačkoli šlo o věci složité nebo spíš delikátní...

... můj muž pobočnickovi záviděl především to, že je bystrý a má přirozenou inteligenci, i když trochu jiného typu než byla jeho, že ani na komplikované záležitosti nemusí vynakládat příliš mnoho duševního potenciálu a energie, což asi mého muže štválo, že nejednou musel jako generál přemýšlet o schopnostech svého pobočnicka, kterého nakonec s mým určitým přispěním navrhl mimořádně povýšit do hodnosti nadporučíka, což se určitě u nových kariérních důstojníků tak často v tu dobu nestávalo...

... vzpomínám si, jak mu manžel jednou vytkl, že sice vykonává povinnosti velmi dobře, ale bez zájmu, že mu chybí zápal, zdravá vojenská ctižádost, osobní aktivita...

... byla jsem zvědavá, co na tu zjevnou generálskou tirádu mého manžela pobočnick odpoví, ten se však zase jen tak uculoval, jinak se jeho úsměv nazvat nedal, že PAN GENERÁL MÁ SICE PRAVDU, ALE ON, KDYŽ UŽ ZA TU PRÁCI BERE PENÍZE, SNAŽÍ SE JI DĚLAT POCTIVĚ, což manžel sice ocenil, ale nikdy nedokázal pochopit, peníze pro něho neznamenal v podstatě nic, v tom mi až příliš připomínal staré carské nebo rakouskouherské důstojníky, kteří nejspíš měli peníze jen na to, aby je v nejbližším kasinu nebo nevěstinci mohli roztočit a do dalšího služného žít na dluh...

... tím nechci tvrdit, že by můj muž peníze rozhazoval, jemu prostě na nich nezáleželo, určitě by se nikdy neozval, aby mu někdo zvýšil plat, a to nejenže by taková praxe byla pod jeho důstojnost, ale jeho něco podobného ani nenapadlo, bral své služné tak, jako dostával uniformu, boty nebo šavli, jako vojenskou náležitost, která mu umožňuje žít, a protože mu výše platu a vybavení umožňovalo zajistit nejen jeho základní potřeby, tak se o podobné věci nestaral, a

najednou mu jeho pobočník dával najevo souvislost služby s platem, s penězi, což byla pro manžela naprosto nepochopitelná věc...

... pobočník tedy přijímal pro jeho letoru pošetilé manželovy rozkazy, usmíval se a pak mi mezi čtyřma očima řekl - Ještěže tady ten Hitler je, jinak by nás tu asi sežraly pouštní vši! což na jednu stranu vypadalo, že je mu opravdu všechno jedno, proč odtud odcházíme, hlavně že z té hrozné pouště zmizíme, protože si nejspíš nedokázal představit horší díru, než ve které jsme žili, nebo možná chtěl být někde blíž, odkud se bylo možné s německým nacismem úspěšněji utkat...

... manžel v přípravě našeho odjezdu pobočnickovi pochopitelně všechno hodil na krk, než za něho přijde eventuální náhrada, a okamžitě pátral po nejrychlejším spojení domů, a jak jinak, lodí se mu ta cesta zdála nesmírně pomalá, a tak si vyjednal cestu alespoň do Marseille kurýrním letadlem francouzské armády...

... doprovázela jsem manžela na vojenské letiště u základny francouzské cizinecké legie, a v ten okamžik bych si byla nikdy nepomyslela, že se vidíme naposled...

... cestovala jsem za ním do naší republiky lodí, a když jsme dopluli do marseillského přístavu, čekal tam na mě již náš konzul s nějakým vysokým francouzským leteckým důstojníkem, aby mi oznámili, že se letadlo s mým manželem pohřešuje, na pevnině v plánovaný čas nepřistálo a pravděpodobně se zřítilo do moře, což byly dva dny od chvíle, kdy jsme se rozloučili, a tak naděje na jeho záchranu byla mizivá...

... dívala jsem se na našeho konzula a francouzského důstojníka, jako by mi v tu chvíli oznamovali špatný vtip, i když jsem vám již, pane doktore, říkala o své

vtíravé předtuše, ale sama jsem nevěřila, že by se ta tragédie mohla vyplnit tak brzo a zrovna tímto katastrofickým způsobem...

... na tu cestu vlakem z Marseille do Prahy se také proto vůbec nepamatuju, ani jestli jsem jela přes Paříž nebo jinou tratí, jako bych ji prožila a projela v noci, v mlze nebo v tunelu, ne snad že bych byla zhroucená žalem, vždyť já jsem vlastně ani neplakala, jen mi přišlo absurdní, že se mé zlé tušení vyplnilo, a jak i každé cílevědomé úsilí může mít zákeřného vraha v náhodě, tady zrovna ve zřícení letadla nad Středozemním mořem, podobné pocity jsem pak měla jedině v okamžiku, když myslím v třiašedesátém zastřelili v Dallasu Johna Kennedyho...

... manželův pobočník byl v Praze dříve, než jsem přijela já, a i přes to, co se stalo, cestoval letadlem, a v tom jsem ho ocenila, že nejen ho ta tragédie jeho nadřízeného nezastrašila, ale přiletěl do Prahy jen proto, abych tu neměla potíže...

... pomohl mi při zařizování řady nezbytných věcí, které bylo třeba obstarat, všechno přitom bylo takové zvláštní, konečně jako při každém nečekaném pohřbu, navíc nezůstane-li z mrtvého naprosto nic, skončí někde v hloubi moře, a tak jsem se vracela ze smuteční tryzny a byla jsem i v té tragické chvíli šťastná, že mohu alespoň odjet k mamince...

... a do našeho bytu v Pařížské by mě v té chvíli nikdo nedostal, snad jsem měla podvědomý strach, že by se na mě můj teď již bývalý manžel ze všech koutů našeho vlastně ještě nezabydleného domova díval, vůbec ty okolnosti na mě neskutečně silně psychicky působily, po pár měsících manželství jsem tři roky prožila v alžírské poušti, a teď hned do prázdna...

... zavřela jsem se tady v našem domě do pokoje a nechtěla jsem nikoho ani vidět, maminka mě chápala, a proto mě nechala být, nevím, jak dlouho by byla ta moje letargie trvala, kdyby se tu znovu neobjevil manželův pobočník, protože marná sláva, s každou smrtí někoho blízkého je vždycky spojeno mnoho nepříjemných povinností, nejraději bych s tím vším nechtěla nic mít, dala mu plnou moc, aby všechno zařídil sám, ale řada věcí nebyla tak jednoduchá, jak jsem si pošetile a naivně myslela, všude byl potřeba alespoň můj podpis, u vojáků přímo nezastupitelný, připadala jsem si trapně, zvláště když jsem přebírala peníze, měla jsem pocit, že ty peníze беру za jeho smrt, což byla ovšem objektivně naprostá pravda...

... nechtěla jsem proto ani ty peníze vidět, řekla jsem manželovu pobočníkovi, aby něco vymyslel, že bych tu částku nejraději věnovala na nějaké dobročinné účely, dost se tomu podivil, byl evidentně praktický člověk, ale slíbil, že něco vymyslí...

... peníze za manželovu smrt tu ležely dlouhé dny na sekretáři, neměla jsem ani chuť, ani sílu je odnést někam do banky, možná jsem se jich bála nebo se jich štítíla, určitě jsem však při nich měla pocit neidentifikovatelné a tudíž i abstraktní viny, než přišel pobočník s nápadem, který se mi zpočátku zdál až bizarní, ale později se ukázal jako prozíravý, prostě mi navrhl, když chci udělat něco zpola dobročinného a zároveň užitečného, že je třeba v Praze tolik talentovaných malířů, kteří žijí ze dne na den, z ruky do úst, nebo jak on ironicky řekl - od lahve k lahvi, pokud na ni mají, ale jednou možná budou slavní, když jim někdo v kritické chvíli zrodu jejich talentu pomůže, a on že ví o člověku, který by dokázal vybrat velmi slušnou kolekci obrazů těch, kteří mají budoucnost, ale ještě se neprosadili...

... nevím, jak se ten nápad v hlavě manželova pobočníka zrodil, ale tak jsem
přišla ke sbírce, kterou jste, pane doktore, viděl v mé pracovně, a nevím, jestli by
se v současné době našel tak prozíravý znalec, který by mezi dnešními malíři
vybral takový soubor obrazů, který by se za dvacet či třicet let ukázal tak
reprezentativní jako ten můj z třicátých let, vždyť jste si jistě všiml, pane doktore,
těch jmen...

... co jméno, to je teď ve výtvarném umění pojem, a já si myslím, že by mi býval
tenkrát nikdo tak dobře neporadil jako manželův pobočník, ačkoli nevím, jak
skutečně šlo o promyšlenou radu nebo okamžitý intuitivní nápad, možná byl
spojený i s nějakou provizí, jak jsem si zprvu podezřívavě myslela, což je ovšem,
pokud jde o faktický výsledek, naprosto irelevantní...

... osud se však manželovu pobočníkovi, bohužel, za nezištnou pomoc v mé těžké
situaci příliš neodvděčil...

... promiňte, pane doktore, že jsem to dneska s tím vyprávěním tak protáhla, mám
dojem, že se tu už raději nikdy neobjevíte...

... to jste mě tedy překvapil, určitě to nepřikládám mému vyprávění, spíš jsou ty
naše některé monografie skutečně unikátní, když chcete ještě zítra a v dalších
dnech přijít...

10

*Panebože, vdávat se ve dvaceti a navíc o tom v dnešní době někomu vyprávět,
jako já tomu doktorovi, když mladí sňatky oddalují, jak mohou, aby si užili*

svobody a mohli třeba víc cestovat, ono také sotva odrůst a hned se starat o děti, stálo mě to dost vnitřního přesvědčování, abych si tím sama sobě zdůvodnila, proč jsem si vzala téměř dvakrát tak staršího důstojníka, naštěstí takový nerozum teď mohu v krajním případě svést na své požehnané stáří, myslím vyprávění, ne sňatek, nejspíš jsem se mýlila, když jsem svému hostu řekla, že na to měla vliv tehdejší hospodářská situace, i když možná trochu ano, to připouštím, daleko pravděpodobněji mě fascinovala téměř jistota, že budu manželkou generála, což mělo a má stále zvuk, ačkoli dnes mi vážnost a prestižnost této vojenské hodnosti v naší republice stále víc uniká, v současné době ve výběru životního partnera nejspíš hraje víc roli konzumentský způsob života, převažující chuť mít se dobře, vlastnit plno věcí, která dnešní holka se však ve dvaceti žene pod čepec, ačkoli ani já se pod něj nehnila, prostě se tu naskytla ta příležitost, stejně jako by se to stalo kterékoliv dnešní dvacítce, jak se teď podobný věk obvykle označuje, kdyby jí nabídl sňatek Daniel Hůlka, Jaromír Jágr nebo Tomáš Rosický či jak jinak se jmenují idoly dnešních dívek a mladých žen, takže je podobní proslavení muži mohou lehce střídát, než u některé definitivně zakotví, tedy definitivně, asi ani to v mnoha případech neplatí.

Největší ránu jsem asi mému vyprávění dala, když jsem tomu kromobyčejně trpělivému člověku předhodila jako perličku, navíc pro něho určitě groteskní, že můj manžel se nejdříve začínal zajímat o moji maminku a teprve následně o mě, kdoví totiž, jak to tenkrát před víc než třičtvrtěstoletím vlastně bylo, jenže já asi nikdy nebudu mít tu odvahu se někomu přiznat, jak jsem maminku v duchu i podezřívala, že s mým budoucím manželem přede mnou něco měla, i když jsem si tuhle společensky nepřijatelnou nízkost nechávala a nadosmrtně nechala pro sebe,

bylo tristní si něco takového myslet, ale já už o ní přece leccos dobrodružného věděla, co mě k tomu podezření i trochu opravňovalo, ona se pouštěla i do překérnějších avantýr, neváhala si začít i s jedním prvorepublikovým ministrem, ačkoli se vědělo, že jeho manželka je nechutně až nepřičetně žárlivá, což maminku ale asi o to víc jako nonkonformní ženu dráždilo a provokovalo, i když nevím, jak by bývala prožívala vypuknuvší skandál, kdyby se její dobrodružné styky provalily na veřejnost.

Jednou ale na margo podobné prozradivší se milostné události maminka řekla, že skandál by to byl daleko víc pro něho než pro ni, nemluvě o zjevné ostudě jeho manželky, že si ho nedokáže udržet při těle, proto ani nemohlo být divu, že jsem si uměla docela živě představit, jak mohl takový její nejenom flirt probíhat i s mým manželem, možná se na tom docela férově dohodli, moje maminka si mohla po zkušenostech s ním myslet, že budu v dobrých rukou, nebo přesněji, bude mi dobře v jeho rukou, a nejspíš jako v tom Šrámkově Splavu... přijdu do nebe, pokud to ovšem byla pravda, co mě trápilo, daleko nejvíc jsem tou podezřívavostí trpěla v prvních měsících našeho manželství, rozhodně ale ne ze žárlivosti.

V čem bych si mohla fandit, tak jsem určitě v té době nebyla žárlivá, nikdy jsem tehdy na žádném svém partnerovi tak nelpěla, abych se tou zahanbující charakterovou vlastností ztrapňovala, stále víc jsem se také v životě přesvědčovala, že mohu být ráda, dokážu-li se zdržet podobných reakcí, některé ženy jsou horší než Othello, sice nevráždí, ale jejich vyvádění a řádění je někdy děsivější než jeho, ačkoli mnohé za to nemohou, jejich emoce jsou silnější než intelekt, mě spíš znepokojovalo, že někdo by mohl mít s mým mužem nebo milencem něco vymykajícího se jakémusi slušnému řádu vzájemných vztahů, a to

už nemluví o možnosti jakéhokoliv paralelního vztahu, který bych nesnesla, at' by šlo o kohokoli.

Někteří muži, jak jsem se v životě přesvědčila, a je jich pravděpodobně většina, mají ve srovnání se ženami ještě jednu těžko pochopitelnou vlastnost: žárlí i na všechny ostatní muže, které jejich partnerky měly, a kdybych tento jev měla historicky zařadit, těžko bych mohla vynechat feudalismus.

Ale proč by mi moje maminka mého nastávajícího manžela doporučovala nebo nabízela, stále se k té tristní eventualitě i po desítkách let vracím, fakticky mi ho tedy podstrčila, kdyby ho chtěla mírnix-tírnix jenom pro sebe? Tohle bylo přece na první pohled absurdní podezření, ale mohlo to být bohužel i úplně naopak, právě tím, že jsem s jejím potenciálním či faktickým milencem uzavřela sňatek, zároveň si ho bez většího nebezpečí zajišťovala vlastně i pro sebe, proto jsem ani ne tak ve své žárlivosti, jako spíš pro nahodané sebevědomí hrozně prožívala situace, kdy oba byli ve stejné době na služební cestě, samozřejmě každý někde jinde, tedy údajně, protože kdo mohl vědět, jestli se takhle spolu nescházejí nebo se alespoň na chvíli jejich cesty někde neprotnou, a já jsem neměla šanci na jejich eventuální nevěru přijít, leda bych si najala soukromého detektiva, což by byla tragédie, kdyby se něco takového moje maminka nebo můj manžel dozvěděli, a ještě větší, kdyby ten agent na jejich zálety opravdu přišel, nevím, co bych si potom s takovou informací počala, ačkoli teprve později v mých reakcích převažovalo mínění raději některé věci nevědět.

Pro ně oba ovšem takový vzájemný intimní vztah mohl být krajně vzrušující, pomalu se podobající incestu nebo něčemu podobnému, jak jsem sama v duchu takový pocit prožívala, když jsem si představovala, jak bych mohla svést

některého z maminčiných milenců, který se mi zrovna líbil, nemluvě o tom, kdybych zároveň něco měla s jeho synem nebo otcem, a tak jsem si dovedla představit, nejen pocity maminky, která má příležitost milovat se s manželem vlastní dcery, i pocity manžela, který sexuálně žije zároveň s matkou i s její dcerou.

Byla jsem si vlastně v tu dobu zcela jistá tím, že jsem byla přičetná? Přemýšlela jsem vůbec tenkrát normálně? napadlo mě nejen teď, ale mnohokrát i dříve, možná v tom hrálo roli, že jsem zároveň s uzavřením manželství začala teprve poprvé v životě i pravidelně sexuálně žít, což je pro virgo intacta jistě větší problém, než když si předtím něco někde milostně užila nebo měla dlouhodobější milenecký vztah, ať už s vlastním budoucím manželem nebo lhostejno s kýmkoli jiným, což ovšem nebyl zrovna můj případ, až na tu nevinnost nepřekračující meze praktik, o kterých jsem se teprve o hodně později dozvěděla, že se v Americe označují necking, se kterým jsem měla zkušenosti už v prvních třídách gymnázia, nebo pokročilejší petting, ke kterému jsem byla svolná až později, a proto jsem byla na možné chování mé matky a mého manžela tak citlivá, co si třeba o mně mohli povídat, muži jsou v posteli se ženou nepředvídatelní, což jsem ovšem také poznala až po mnoha letech, co s nimi udělá, jsou-li zrovna v psychickém traumatu nebo v euforii, v tom prvním případě jsou ochotni na sebe prozradit snad všechno, počínaje svými trabley a konče i těmi nejstřeženějšími státními tajemstvími, v druhém případě pak se mohou chlubit čímkoli včetně vlastních milostných dobrodružství, takže jsem se hrozila, jak třeba nejen v duchu, ale i ve vzájemném rozhovoru mohl můj manžel porovnávat milostné zkušenosti s mou maminkou a se mnou, bylo strašné si něco takového myslet, zvláště když jsem

tehdy ve srovnání s ní nemohla se svými primitivními zkušenostmi dopadnout zákonitě jinak než nicotně.

Takhle tedy bloudila má poblouzněná fantazie, že se mému muži mohlo dostávat i maminčiných rad, jak na mě a co se mnou, pokud se na světlo boží dostaly i detaily, v nichž jsem mohla figurovat jak to boží hovádko nebo ještě příznačněji neostřílené telátko, jak jsem se jim i jiným lidem ve srovnání s tím, co jsem sice teoreticky věděla, ale prakticky mi bylo vzdálené, určitě musela jevit, jakkoli jsem se vždy snažila v podobných situacích chovat co nejdecentněji.

V těchhle pochybnostech a obviňováních se však jako už tolikrát musím vracet k faktu, který toto podezření vyvrací, kdyby totiž to byla pravda, musela bych mít pochybnosti o vlastní matce jako dobré a zkušené milence, leda by se můj muž od ní nic nenaučil, nedokázal tu milostnou zkušenost praktikovat se mnou, rozhodně nebyl v posteli nijak rafinovaný, jak jsem později poznala s jinými, čímž nechci říct, že by snad manžel neměl milování rád, ale stejně tak jako já zůstal někde na úrovni misionářů, když mám být ironická až sarkastická k sobě i k němu, možná bychom se spolu postupně dostávali ve svých mileneckých zkušenostech dál, ale osud nám tuhle milost prostě nedopřál, takže takhle to bylo, ale nikdy bych se byla nedokázala k něčemu podobnému přiznat, každý člověk má hranice, za kterou není ochoten a dokonce ani nemá sílu jít, nikdy jsem nevěřila, že by se někdo druhému dokázal svěřit se vším, co prožil a hlavně co ho tížilo, jaké pocity probíhaly jeho tělem a hlavou, nedokáží to snad dokonce ani ti nejextravagantnější spisovatelé, ačkoli se od nich čtenář může dozvědět z jejich knížek ledacos, kdy stále víc a častěji sahají někam málem až ke dnu, protože

takhle se nejspíš vyvíjí moderní literatura, ale do toho skutečného nejspodnějšího tajemství nebo dokonce bahna nesáhne pravděpodobně nikdo.

Je pravda, že mi manželovo voluntaristické uvažování a jednání bylo zprvu sympatické, vlastně v trochu zeslabené podobě až do konce našeho vztahu, ale později bych pravděpodobně takového muže vedle sebe už nesnesla, což ovšem neznamena, že bych se spokojila s někým nejen submisivním, ale i jinak poddajným, kterému na životním a profesionálním postavení nezáleží nebo sice ano, ale není ochoten pro ně cokoli udělat, naštěstí podobných typů mužů, jako byl můj manžel, pozvolna ubývalo, nyní je spíš nahradili workoholici, někdy ovšem čtu a slyším i workholici nebo přímo anglické workaholici, což je ovšem kategorie lidí, která si s tím manželovým voluntarismem příliš nezadá, čímž nechci pomluvit všechny ty pracanty, kteří k podobnému životnímu a pracovnímu stylu jsou donuceni podnikáním nebo funkcí, kterou zastávají, měla jsem totiž později i možnost poznat muže ve vysokých postaveních, kterým nezbývalo než pracovat tak, že nejen museli efektivně využívat každou minutu, ale dělat ještě víc než je známé ze sloganu "od nevidím do nevidím".

Snad právě proto, že jsem měla štěstí, nebo raději zůstanu skromněji u možnosti, žít několik let s důstojníky, navíc v dost prestižním nebo odpovědném postavení, brzo jsem si uvědomila, že muži a ženy mají jiný vztah k času, jinak jej nejen využívají, ale i prožívají, u mužů je daleko víc podřízen jejich prioritám, daleko diferencovanějším zájmům, zároveň však svým způsobem proto jednostrannějším, než mají ženy, i když tím nevyklučuji výjimky, přesto ženy jako kdyby vnímaly svůj čas povlovněji, daleko harmoničtěji, proto ty, které jsem poznala, si málokdy stěžovaly na to, že jim chybí či jej zbytečně ztrácejí, snad až poté od padesátých

let, že měly času nedostatek, protože musely pracovat i v době, kdy měly nedospělé děti, musely si zvyknout na dvě směny, v zaměstnání a doma.

Kdybych přece jen byla schopná odhlédnout od všech osobních souvislostí, vyvázat se z vlastního osudu, pořád mě tahle věc trápí, musela bych přiznat, že voluntarismus je příznačný a zároveň nejnebezpečnější u politiků, a proto o to víc u vojáků, kteří jim slouží a mají přímo k dispozici ozbrojenou sílu, se kterou se mohou i dobrodružně odpoutat, jak dosvědčují stovky vojenských převratů, přesto právě tyto typy lidí armáda přitahuje, a jsou-li navíc schopní se zároveň i podřizovat, což je v rozporu jen vnějšně, představují ohrožující sílu, ale kdo jiný by v těch ozbrojených silách vlastně měl sloužit, čímž předem vylučuji nějaké specialisty, mám na mysli vojáky ve velitelských funkcích, kde být jiný nejen znamená brzy selhat, ale dokonce ohrozit svou nerozhodností podřízené, zvláště v bojových situacích, i když nevím, proč uvažuji při své nespavosti, která mě občas přepadá, zrovna o tomto problému, který mi těžko může být vzdálenější.

Asi proto, že i s takovými typy mužů musely některé ženy žít, dokonce jim jako jejich manželky nebo milenky dávaly přednost, snažila jsem se je poznat i po válce, kdy jsem ovšem již jen náhodně s nějakou manželkou vojáka z povolání přišla do styku, asi bych také nikomu nemohla jen tak bez uzardění říct, že jsem se přece jen mezi nimi považovala za jistou výjimku, prostě jsem nejen intuitivně, ale i zcela explicitně cítila, že mezi ně nepatřím, což v žádném případě neznamená, že bych jimi pohrdala, ale byla jsem opravdu, obrazně řečeno, z jiného těsta, a to i přesto, že se ženy předválečných důstojníků velmi lišily od těch, které si vzaly vojáky z povolání po druhé světové válce, což ovšem není nic tak objektivního, pováleční a zvláště poúnoroví důstojníci pocházeli většinou z úplně jiných

sociálních vrstev, než se rekrutovali prvorepublikoví, konečně ti noví byli třídně a politicky vybírání a volili si partnerky podobně sociálně orientované, a to byla věc, které jsem dost dobře nerozuměla, proto jsem se setkávala s jistými rozpaky, když jsem se od padesátých let mohla s nimi setkávat, ponejvíce tedy na rekreacích, které mi armáda i přes změnu režimu občas jako manželce i takzvaného buržoazního generála nabízela, hlavně v obdobích, o které nebyl mezi vojáky valný zájem, protože si těch nejrůznějších hotelů v atraktivních místech dokázala za ministra Alexeje Čepičky znárodnit a přivlastnit požehnaně.

Já jsem se ale při pohledu na způsob života rodin nových vojáků z povolání, podmíněného nepřiliš štědrým materiálním zabezpečením, nedokázala zdržet toho, abych jim nevyprávěla o tom, jak žily manželky důstojníků za první republiky, sice mě ty vesměs mladé dámy, spíše ještě dívky s malými dětmi, se zájmem vyslechly, ale určitě jsem jim tím v hlavě pocuchala jejich hodnoty, nedokázaly se vyrovnat s tím, že být manželkou důstojníka kdysi znamenalo být něčím, kdežto ony sice byly oficiálně režimem honestovány, ale mezi obyčejnými lidmi se spíše naopak setkávaly s dehonestujícím přístupem, takže mnohé rodiny vojáků byly raději, když dostaly byty ne ve staré městské zástavbě, ale na vojenských sídlištích, kde se cítily mezi sebou lépe, měly stejný úděl, ačkoli já si myslím, že to nemohlo zůstat bez nepříjemných důsledků, jaké v podstatě garnizónní život přináší všude na světě včetně malérů vzájemně si svádějících manželů a manželek.

Ted' si teprve po dlouhé době uvědomuji, že vlastně z mých blízkých se stala manželkou důstojníka o mnoho let později jen jedna moje spolužačka z gymnázia, která ovšem své manželství s vojákem zvládala přímo bravurně, protože byla mimořádnou osobností už v době středoškolského studia, jako málokterá dívka

měla přirozený talent a neskutečně dobrou paměť, což často zneužívala, stejně jako svou nebývalou krásu, vysokou štíhlou postavu s poněkud neadekvátně většími prsy, o to víc byla pro tuhle asymetričnost atraktivní, jí stačilo něco slyšet nebo si přečíst a nadlouho se jí to zafixovalo v paměti, mohla to nejen memorovat, ale dokázala to i klidně říct svými vlastními slovy, často originálně a s vtipem, ale například na matematiku, která vyžaduje jistou míru logiky a invence, ani ty její mimořádné schopnosti běžně nestačily, takže náš matematikář, na kterého jako na jiné kantory zas tak moc její půvab neplatil, nebo spíš působil jinak, než by si přála, o to víc se po ní chtěl vozit, zkrátka si na ni zasedl, při vyučování ji zesměšňoval, kde mohl, zvláště u tabule, kde měla vypočítávat příklady, které si pro ni, bídák, speciálně vymýšlel, a tak proti němu neměla moc velkou šanci, samozřejmě jí i kazil jinak výborné vysvědčení, měla vždycky vyznamenání, až ji ty jeho praktiky naštvaly, jak jinak, takovou skvělou holku, proto si ani ne tak ze zoufalství jako spíš ze sebevědomého vzteku nabalila jednoho staršího gymnazistu, z vyšší třídy, o kterém bylo známé, že je na matematiku přímo přeborník, i když jeho doučování nebylo zadarmo, nebyl šampión jen na matematiku, naštěstí pro spolužačku to byl docela hezký kluk, jak málokterý dobrý matematikář vypadá, obvykle jsou to nepřitažlivé typy, s ním začala ten mezi dívkami neoblíbený předmět a souběžně i umění milovat postupně zvládat, takže nastala situace, na kterou z mého studia na střední škole vzpomínám nejraději, mezi ní a kantorem na matematiku se rozpoutal boj na život a málem na smrt, za několik měsíců už nezesměšňoval on ji, ale ona pomalu a jistě jeho, nebyl zas tak fenomenální, jak se před námi studenty tvářil, dokonce má kamarádka byla tak drzá, že upozorňovala na jeho chyby, kterých se dopouštěl při výkladu nové látky nebo zkoušení někoho

jiného, začal na ni být ještě alergičtější, vymýšlel pro ni už ty nejnemožnější příklady, dokonce se o nich i radil s jinými kantory a hledal je ve speciálních učebnicích, o to víc se ale ona na jeho hodiny připravovala, nic ji od něho od té doby už nezaskočilo, nikdy se mu zároveň nezapomněla po správném výpočtu výsměšně podívat do tváře, stejně tak přistihla-li ho při chybě, takže to nakonec nemohlo skončit jinak - rodiče před maturitou požádali o nezávislé přezkoušení jejich dcery a tam ona zaexcelovala tak, že milý kantor musel pro ostudu dokonce odejít ze školy.

Asi i proto jsem se s ní ze všech spolužáků stýkala nejraději, zvláště když jsme se scházeli při těch nejrůznějších kulatých výročích od maturity, bylo jasné, ačkoli byl její manžel také již vyšším důstojníkem, hlavní slovo měla doma - podle jejích slov i jak jsem ji znala - ona, jeho velitelské pravomoci platily jen do okamžiku, než přestoupil práh bytu, prožila si s ním ale také své, za války byl pro účast v domácím odboji v koncentračním táboře, po Únoru raději prchnul na Západ, ale jí se již nepodařilo odjet s ním, ačkoli ji hned po jeho útěku vyslychali, měla štěstí, že ji brzo nechali na pokoji, po pár dnech ji z neznámého důvodu propustili, její muž se v cizině po několika letech pobytu zabil při jakési banální automobilové nehodě, i když je nesmysl to zrovna takhle triviálně posuzovat, jako kdyby mi utkvělo nelogicky někde v podvědomí, že důstojník může padnout jen v boji.

S touto mou spolužačkou jsme se jistou dobu poté přátelily dost intimně, s ní měl člověk dobrý a hlavně bezpečný pocit, že se nedostane do nějakého nepříjemného maléru, nejen dokázala rychleji než já prohlédnout muže, které jsme společně poznaly, ale držet si je zároveň na potřebnou distanc, jak si ten výraz osvojila pravděpodobně ze sportovní hantýrky, sama před sebou bych se měla stydět,

protože mi má přítelkyně v jistém smyslu připomínala mou maminku, stejně jako já však byla bezdětná, ne snad že bychom děti mít nemohly, ale nedospívaly jsme zrovna v té nejvhodnější době pro mateřství a ani naši partneři nám nemohli pro založení skutečné rodiny poskytnout odpovídající prostředí, prostě se to tak zvirtlo, že jsme měly lepší podmínky pro podobný způsob života, jakému dávala přednost moje maminka, od možnosti jej zneužít nám pouze bránil fakt, že v nás přes všechny ty válečné i poválečné útrapy a jejich etická rezidua zůstala jistá noblesa, tohle jsem se přitom nikdy nestyděla si o sobě myslet, měla jsem k tomu i důvod, protože se tak i otevřeně přede mnou vyjadřovali někteří lidé, kteří ani neměli důvod mi nijak lichotit, nic ode mě nepotřebovali.

Pokud jde o intimní záležitosti, myslím hlavně vlastní sexuální život, pravděpodobně se i sama před sebou ospravedlňuji víc, než by bylo třeba, zas tak pestrý nebyl, jako kdybych jen cítila vinu, že jsem nakonec někdy žila jako moje maminka, což se mi zvláště v dětství moc nelíbilo, ačkoli na tom není nic tak zrovna odsouzenihodného, nemluvě o tom, že jsem měla po celý život štěstí, nestala jsem se nikdy pro nějaký pohoršlivý důvěrný vztah vděčným objektem pomluv, ale tak tohle nejspíš v životě je, že jsme schopni druhého odsuzovat pro cosi, čeho se sami bez zjevných výčitek svědomí dopouštíme, pravděpodobně mi nyní ve stáří vadí, že se posuzování i přístup k této zcela nezbytné součásti života posunulo kamsi úplně jinam, ačkoli v posledních letech jsem schopná ten nezadržitelný pohyb registrovat jen v literatuře, nejen v próze, ale i v poezii, kam se na tohle zaminované pole dokonce odvažují i autorky, těžko bych byla schopná se v nějaké analogické diskusi prezentovat se svými životními zkušenostmi, když jsem zrovna převcírem četla úryvek z básně pro mě dosud neznámé Věry

Jirousové ... dál za starým domem/ ke zdi se tiskne magnólie/ špičky jejich narůžovělých/ puků přinesou na rty/ chuť penisu... trochu mě nejdřív zarazil zvláštní přesah verše, kde neorganicky odděluje narůžovělých /puků, ačkoli co dnes není v poezii možné, než jsem došla k pointě té části někde uprostřed básně, ačkoli vrátím-li se znovu k Toyen, jde jen o umělecký prostředek, kterým se kdo vyjadřuje, narazím-li na cokoli podobného, okamžitě se mi v mysli odvíjí řetěz asociací, určitě se přitom vzpomenu třeba na Lewinskou, nedávno jsem ji viděla na fotografii, je pěkně tlustá, nevím, co na ní Clinton mohl vidět, jenže zas tak do duší mužů nevidím a jejich choutek o to méně, kdysi jsem na cosi podobného narazila v jakémsi rozhovoru, kdy přítel varoval jiného svého přítele před známostí s jakousi dívkou, aby se podíval na její matku, jak je tlustá, ale on jen s úsměvem odpověděl, že se nemiluje s její matkou a vůbec ne s budoucí podobou své známosti.

Od muže se spíš přijme verš s názvem Milování - Nevím/ Podívala se po hodinkách/ Zdálo se jí dlouhé/ Nebo odhadovala/ Jak ještě vydržím... muži se musí častěji pochválit sami, mnohdy už i v ženské ich-formě, přemýšlela jsem nad citovou obranou, něčím již určitě anachronickým, ale nacházela jsem spíše defetistické reakce.

Sidonie Nádherná, jejíž noblesa je již ukryta v jejím zarážejícím jméně, v dopise Václavu Wagnerovi napsala: Domnívá-li se člověk, že je obrněn, jeho brnění se vždy a znovu ukáže jako nedosti zocelené... škoda, že jsem ji nemohla lépe poznat, maminka se s ní několikrát setkala, než za dost strastiplných okolností po únoru osmačtyřicet emigrovala z republiky a krátce poté někde v Anglii málem na desítky let zapomenutí zemřela.

Když jsem se někdy dostávala do psychické krize a jedné z nejtěživějších - té citové, toužila jsem po obrazném božím laně, které zachraňuje horolezce, dostanou-li se do bezvýchodné situace, přenese je přes jinak nepřekonatelný převis, jenže člověk se nemusí pokoušet o hory, ale o cokoli jiného, je to i v lásce a milování, toužíme poznat hranice slasti a zároveň se děsíme je překročit, většinou nevíme, kde přesně se nacházejí, jsou zároveň i pohyblivé, jako ty známé písky, podle toho kdy a s kým, a tady jsme již na kraji propasti, dovolovat někomu, koho nechceme mnohdy i z povrchních důvodů ztratit, aby nás připravil o svobodu rozhodovat si samostatně, komu co na vlastním našem těle a duši dovolit.

Ale vytahovat na veřejnost intimitu? Jaké? Svou nahotu, třebaš tím myslíme jen duši? Pro koho? A z jakého důvodu? Pro poučení? Jedině snad pro sdílení prožitku, pokud jsme schopni jej v takové kvalitě sdělit, jakkoli je nejen neopakovatelný, ale pro mnohé prostě z mnoha důvodů nedosažitelný, jen se o něj můžeme s kýmkoli rozdělit, kdo po něm nejen prahne, ale je schopen jej i vnímat.

Muži mají ve srovnání se ženami výhodu, že se dokáží uspokojit i ve fantazii a dokonce vlastní fantazií, ženy přece jen jsou materiálnímu světu bliž, nestačí jim sebelákavější abstraktní náhrada, musely by zároveň věřit v neposkvrněnost početí, což je obraz, který by žádná žena nikdy nevymyslela, navíc z něho vytvořila mýtus, který může dráždit jen muže, ženy ponechává ironicky chladné.

Přemýšlím o mužské fantazii, ale zároveň musím přiznat, že ten poznatek v žádném případě není případem mého muže, kdybych měla zkoumat příčiny jeho vztahu ke mně, způsobu jak ke mně přistupoval jako k objektu vzájemného milování, tedy vlastně celého toho rituálu, který se mezi námi především z jeho podnětu vytvořil, on mu dal tu konečnou podobu, nejspíš bych musela pátrat

někde na Sibiři, podél té tisícikilometrové magistrály, kde s vysokou mírou pravděpodobnosti sexuální život začínal, v době gymnazijních studií asi těžko, nemohl na tom být jinak a lépe než já, ve vztahu k ženám ho ovlivnilo především Rusko, navíc ruský východ, tedy Asie, válka, a do toho se proto promítl i jeho vojenský přístup, pokud mě napadá rituál, jde zároveň o stereotyp, pravidelně každou středu a sobotu, frekvence nejspíš průměrná, rozhodně nedostačující pro známé židovské anekdoty, stále víc jsem z jeho reakcí měla pocit, že kdykoliv a čímkoli byla tato manýra narušena, jako kdybych měla povinnost ho odškodnit v jiném náhradním čase, dokonce i za ženské fyziologické problémy, i když on to nikdy neřekl nahlas, ale z jeho chování se ten bizarní požadavek dal vycítit, jako kdyby i tuhle stránku života měl striktně naplánovánu.

Ale možná si ex post sama sobě zbytečně stěžuji, v jiném manželství bych mohla prožít ještě něco daleko horšího, drastičtějšího nebo naopak ponižujícího, tady vlastně záleželo jenom na mně, podřídím-li se dobrovolně jeho málem feudálním představám, určitě by nic nenamítal, kdybych laskavě či rezolutně odmítla, rozhodně by se o tom se mnou nehádal, jako mezi námi nevznikaly hádky ani o jiných záležitostech, například o penězích, ale já bych vlastně jen potvrdila, že mi jde také o stereotyp, při němž se naopak zdráhám kompenzovat vlastní výpadky, když mám být tak cynická.

Možná i tohle byla jedna z příčin, proč jsem se v tu dobu začala zamýšlet nad problémem autentičnosti vlastního života, což je zase spíš mužská záležitost, po letech jsem však došla k závěru, že jsem se mýlila, důvody byly vzhledem k realitě nicotné, příčinou těchto mých pocitů byla právě stereotypnost v jisté oblasti našeho vzájemného života, jinak si nemohu stěžovat, že by v tu dobu byl náš život

nudný, stále se v něm něco zajímavého dělo, ale tenhle fakt jej sešněroval do jakéhosi pro mě nepřijatelného rámce, víc by mi byla vyhovovala spontánnost, kdy oba či jen jeden z partnerů dostane na milování chuť, raději bych mu vyhověla i v situaci, kdyby se mi do sexu vůbec nechtělo a jemu zrovna strašně ano, takhle mě znervózňovalo, že ve středu a v sobotu zkrátka musím, třebaže bych zrovna v ten den dala přednost úplně něčemu jinému, třeba si jít někam zaplavat nebo zajít někam na sklenku vína.

Může ale být něco protismyslnějšího, když se tak občas dívám na fotografie mého prvního manžela a zároveň i mužů, kteří mi byli kdysi blízcí, vždyť vlastně to byli kluci a někteří málem chlapečci, stejně jako se teď dívám na našeho Olina, většinou mladší, a často o mnoho let, než nyní on, přesto mě ale někteří z nich mohli vmanipulovat do podobného postavení jako ten první, přehlédnu-li jeho postavení, nebo mě ovládali úplně jinak, a většinou i přesto, že jsem dělala všechno pro to, abych se mohla rozhodovat co nejsvobodněji, mohu se nanejvýš tak vymlouvat na relativitu času, ačkoli je v něm zároveň osudová absolutnost, část z nich, ta pro mě nejdůležitější, už nemohla vypadat jinak než je zachytila poslední fotografie, osud jim neumožnil zestárnout, záviděla jsem rodinám, kde všechno šlo tak, jak mělo jít, generace se střídaly, jak dozrával jejich čas, měly v tom zoufalém dvacátém století zkrátka štěstí, zvláště v tom geopoliticky nešťastném střeoevropském prostoru, ale co můžeme za to, kde se narodíme, rodiče nás přivedou na svět, máme správný původ a potřebnou barvu pleti, můžeme se sice nyní vystěhovat málem kamkoli na světě, kde nás ale stejně tak může zasáhnout něco podobného nebo dokonce totožného či horšího, ve stále se zmenšujícím světě toho na výběr příliš není.

Ale to se mi někdy tak stává, že zabloudím i do politiky, asi by tomu tak nebylo, kdybych nezačala svůj opravdu dospělý život po boku člověka s takovým postavením a nedostala se do Alžíru, kde jsem se těžko mohla vyhnout hovorům o politických otázkách, možná to období jsem svému hostu popsala nejotevřeněji, jak jsem mohla, měla jsem radost, že jsem se tu zvláště zdokonalila v jazycích, takže už jsem nelitovala toho, že jsem kvůli předčasné svatbě musela přerušit vysokoškolské studium, těžko bych se byla naučila víc než na germanistice, a o to lehčeji jsem pak mohla pokračovat ve studiu a i dokončit vysokou školu po válce.

Ale jako nedokážu a rozhodně ani nemohu říci komukoli vše, a to nejen o manželovi, svých přátelích, ale ani o sobě, co se mi tam občas nepříjemného přihodilo, k čemu jsem se pak vracela a mnohdy to nabývalo zcela jiných konotací, nadlouho mě i poznamenávalo, protože co člověk ví o svém podvědomí, může číst Freuda od rána do večera, ale jen těžko dostává odpověď na svůj konkrétní osobní příběh nebo pouhou epizodu, která postupně může nabýt na nepředpokládaném významu, jako na jedné společenské večeři, už ani nevím při jaké to bylo příležitosti, jen třeba různých státních svátků se tam slavilo bezpočet.

Vyšla jsem na chvíli na verandu konzulovy vily, abych se nadýchala svěžejšího večerního vzduchu, poté jsem odešla k toaletám, které byly až na konci chodby v jakémsi přitími a navíc za výklenkem, jakousi apsidou nebo co to v tom koloniálním stylu stavby bylo, stál tu náš společný známý a celkem milý francouzský důstojník cizinecké legie, velmi dobře jsme spolu vždycky vycházeli a tak jsem se na něho i přátelsky usmála, ačkoli se mi to poblíž toalet zdálo tristní, většinou tu totiž na jihu byly vždy cítit i v těch nejluxusnějších domech, možná si ale ten důstojník můj úsměv vysvětlil podstatně jinak, nevím co se s ním najednou

stalo, určitě nebyl ale opilý, alkohol z něho netáhl, tohle vím bezpečně, přitáhl si mě levou rukou energicky k sobě a okamžitě mi tou zručnější pravou nesáhl na prsa, jak bych byla očekávala, měla jsem totiž ten večer dost odvážný dekolt, ale přímo pod mou sukni a zároveň prsty pod lem kalhotek, jako kdyby to měl nacvičené z nějakého bordelu, když už bych se tak měla v této souvislosti expresivně vyjádřit, v té vteřině jsme nevěděla, jestli nemám zařvat, zaječet jako při přepadení, byla jsem však i v té hroživé situaci přece jen při smyslech, okamžitě mi došlo, že tím vyvolám skandál mezinárodního rozměru, který nakonec bude vyšetřovat i vojenská policie, a já at' budu dělat, co budu dělat, bez ostudy a nepříjemného střetu s manželem z té tristní příhody nevyjdu, bude tu dlouho jako nepřehlédnutelný incident kolovat v pikantních vyprávěních, ale zároveň když něco razantního neudělám, bude si ten oficiérskéj hajzl myslet, že jsem ke všemu svolná, když jsem se ani nenechala do dost nebezpečného opuštěného prostoru doprovodit manželem, možná na ten fakt spoléhal, dokonce si tu na mě či jinou ženu počkal, ale jak jsem se tak nejistě rozhodovala, pomalu jsem tuhla, odhodlala jsem se mu přesto podívat nenávistně do očí a i když tu bylo málo světla, přesto ten pohled nemohl nezaregistrovat, ani ten signál, který z něho vycházel, projela jím jakási křeč a zároveň jsem cítila, jak jeho prsty opouštějí zbaběle nebo spíš poraženě můj klín, ihned se také otočil a zmizel ve dveřích toalety.

Pamatuji si ten okamžik velmi dobře, dodnes si jej dokáži i vybavit v paměti, zůstala jsem tu ještě pár vteřin stát jako ta pověstná Lotova žena, možná bych měla dokonce odvahu jít za tou svou potřebou, kdyby záchody neměly společné dveře pro muže i ženy, tam bych mu znovu jen mohla skončit v náručí, stále jsem

ty jeho tvrdé prsty cítila v rozkroku, tak jsem se raději obrátila zpět, teprve v té chvíli jsem cítila, jak mi hoří tváře, takhle se hned nemohu vrátit mezi ostatní a před manžela, na první pohled by mi vyčetli z tváře, že jsem zažila nějaké choulostivé dobrodružství, a tak jsem se znovu vrátila na balkón, abych se nejdříve uklidnila, asi mi to trvalo příliš dlouho, protože za mnou přišel přece jen konečně z mé dlouhé nepřítomnosti znepokojený manžel. - Kde jsi byla, nemohl jsem tě najít? - Kde bych byla? Přece tady! Tam v tom sále bylo nesnesitelné vedro! - Když odcházíš na delší dobu, máš mi to říct! jako kdyby něco tušil, možná si všiml, že ve stejnou dobu jsem z večere nezmizela jen já, ale moje osamělost na verandě vily ho přesvědčila o mé bezúhonnosti, což je ovšem v současnosti slovo, o kterém jsem zjistila, že se pomalu vytrácí.

V noci jsem dlouho nemohla usnout, teprve téměř k ránu, ale krátce poté jsem znovu všechno prožila ve snu, i se zvláštní křečí, která mi čímsi připomínala, jak projela jím, poprvé v životě jsem dostala menstruaci o deset dní dříve, hloupě mě to v prvních vteřinách probuzení zneklidnělo, jak ten fakt budu vysvětlovat manželovi, jeho opravdu ta jinak nepříliš neobvyklá výjimka překvapila, takže nevím, jak by se byl choval, kdybych mu najednou oznámila opačnou informaci, že se mi třeba už měsíc nedostavila, když on si velmi dával pozor, nechtěl za naší komplikované situace v zahraničí, abychom neplánovaně založili rodinu.

Nenadálý agresivní útok mě poznamenal víc, než by si asi zasloužil, sen o něm se mi po letech začal vracet, nikdy bych byla nepředpokládala, jak se mi ta epizoda usadí v podvědomí, zvláště když si uvědomím, kolik dívek a žen při různých sociologických výzkumech přiznává, že bylo znásilněno cizími a ještě víc známými muži či dokonce příbuznými, což se mi naštěstí v jakékoli podobě nikdy v životě

nestalo, takže pro mnohé příslušnice něžného pohlaví cosi takového jako drzá mužská ruka mezi jejich stehny by bylo nebo mnohdy je banální věcí, já jsem ale dlouho přemýšlela, proč se mi ta epizoda občas zjevuje ve snu a proč právě v určitou dobu, než jsem přišla na úplně triviální příčinu, že jsem dlouho neměla žádného muže, takže dávno již neznámý francouzský důstojník cizinecké legie mě v podvědomí upozorňoval na příliš zbytečně se prodlužující sexuální abstinenci.

Teprve po mnoha letech, jak jsem postupně získávala nové sexuální zkušenosti, jsem si konečně dokázala odpovědět na otázku, která mě dlouho pronásledovala, proč mě tenkrát nechal být a nepokusil se mě v tom opuštěném místě i znásilnit nebo mě někam zatáhnout na ještě odlehlejší místo, když mohl vycítit, že bych se pro jiné zábrany nebránila, a já dodnes nevím, jak bych se byla zachovala, vysvětlení náhlé změny v jeho agresivním chování bylo jednoduché, prostě odešel málem v okamžiku, kdy se mě dotkl, proto se ke mně poté choval velice krotce a já jsem mu s jistým vítězným úsměvem mohla dávat najevo, že jsem pravděpodobně pro něho byla silnějším soustem, než byl schopen zvládnout, nebo dlouho nebyl s nějakou ženou či si nepomohl sám, pokud ho přímo nesužovalo ejaculatio praecox, což pro něho jako vojáka muselo být nejtrapnější, než jsem si k hrůze uvědomila, že vědět cosi takového o nějakém muži a navíc se mu i vysmívat může být pro mě nebezpečnější než pokus o znásilnění, nikdo nemá rád, když o něm někdo jiný ví nejen cosi trestuhodného, ale i skličujícího, a tak jsem raději se svými dehonestujícími úsměvy rychle přestala, pokoušela jsem se i vcítit do jeho pocitů, co ho v těchhle písčitéch afrických pustinách dohnalo k takovému vlastně i zoufalého činu, když se rozhodl pro tak riskantní krok, nikdy jsem totiž od nikoho neslyšela, že by měl takové sklony, čehosi podobného se dopustil, možná to bylo

jeho jediné životní vyšinutí, sám se za to následně styděl, ale nikdy neměl odvahu se omluvit, ačkoli i v tomhle případě ho bylo možné chápat, jen by se nejen jemu, ale i mně ta nepříjemná příhoda ještě častěji vracela, možná by mi zkomplikoval situaci tím, že by v té omluvě bylo zároveň cosi na způsob lichotky, abych se vyjádřila vančurovským obratem, takže jeho zaražené mlčení a sklopené oči, když jsme se opět potkali, byli pravděpodobně nejžádoucnější reakcí a zároveň satisfakcí.

Je teď pro mě samotnou málem trapné, když přemýšlím, co jsem tomu svému hostu zatajila, a nenacházím pomalu nic smysluplného, jak by řekl prezident Havel, většinou jen samé intimnosti, ale proč bych se sama před sebou měla stydět, není k tomu důvod, vlastně jsem se nikdy nechovala tak, aby moje chování bylo považováno za prostopášné, což je ovšem slovo, které by současník těžko vyslovil, měla jsem s ním při překladech určité potíže, synonyma hýřivé, marnotratné, rozmařilé, zhýralé, bezuzdné jsou podle mého názoru úplně o něčem jiném, alespoň jak já je vždycky vnímala nebo cítila, možná bych je raději spojovala s přídavným jménem nespoutaný, které se ale může vztahovat i k mnoha jiným podobným aktivitám, když jsem nad ním přemýšlela, v podvědomí se mi vázalo s přídavným jménem prostopasý, tedy nahý, nemající pás jako prostopasá Venuše, jak si ještě pamatuji, myslím ze Svatopluka Čecha, v němž je možné najít i spojení prostopášná zbujnost, čímž bych byla u cíle, mně by se ovšem nejvíc líbilo spojení něžná zpustlost, ale to se ve mně jen projevila stará profese, možná bych si měla ještě zkusit něco přeložit, kdybych se nebála, že se svým slovníkem budu směšná, teď jsem v mysli odběhla úplně někam jinam, než jsem chtěla, myslím, že jsem se, pokud jde o pohlavní život, chovala jako převážná část žen, které jsou

považovány za slušné, ačkoli za dveře a záclony ložnic obvykle není vidět, nikdy jsem netoužila experimentovat, jen se k čemusi pro mě novému takticky a zároveň taktně přivést, dala jsem se svést jen opravdu již tou zmíněnou něžnou zpustlostí, asi i proto, že jsem jako tajná studentská čtenářka markýze de Sade z jeho textů pochopila, že sexuální život je v jistém smyslu základem i života citového a intelektuálního, nedají se od sebe odtrhnout, jak jsem sama poznala: jaký kdo byl při milování, taková byla i jeho osobnost.

11

... řekla bych o vás, pane doktore, že vy jste nejen trpělivý posluchač, ale i taková pilná včelička, když sem každý den tak poctivě chodíte, navíc dál vydržíte i to mé povídání, když vás pozvu na kávu...

... jenže představte si, pane doktore, co se po nenadálé smrti mého manžela při návratu z Alžíru dělo dál a znovu neodvratitelně poznamenalo můj život, stalo se totiž něco těžko předvídatelného, co mi ani při mé nepřípadné nejbujnější fantazii nepřišlo na mysl, ten manželův nástupce, jakýsi dost mladý a nezkušený plukovník, asi také z nějaké té vlivné legionářské kotérie, si brzo v Alžíru se svým úřadem nevěděl rady, a tak bývalý manželův pobočník opět poslušně jako disciplinovaný důstojník putoval zpátky do severní Afriky, do písečné pouště, které už měl plné zuby, ale nedokázal se z toho svého bývalého zařazení vyvléci jen z prostého důvodu, že v armádě bohužel platí rozkazy a málo se dá na pocity

jejich vykonavatelů, jestli se vojákovi, důstojníkovi nebo generálovi přidělení i v jakési Sakrabónii líbí nebo nelíbí...

... staronový pobočník si tam odsloužil, nebo, jak říkají vojáci daleko případněji, odkroutil další čtyři roky, snad s jediným osobním prospěchem, že byl znovu mimořádně povýšen, v tomto případě již na kapitána, což pro něho asi v tu dobu nadále mnoho neznamenal, jen satisfakci, že si jeho nový nadřízený jeho práce vážil, pořád se prý totiž cítil civilistou v uniformě, jak mi jednou v jakémsi přání k Velikonocům nebo k Vánocům na lístek polodůvěrně připsal, ale byla jsem především překvapena, když se tu náhle v Praze po definitivním návratu z Oránu objevil, s opálením, s přimhouřenýma očima, jak si zvykl je chránit před pískem, a s bílými nitkami vějíře u koutku očí, které pak většinou člověku žijícímu dlouhodoběji v africké poušti zůstanou už celý další život...

- Co vy tady v Praze, Jiří? oslovila jsem ho poprvé křestním jménem, snad i proto, že jsem si na něho podvědomě i někdy vědomě nejen v souvislosti s mým několik let mrtvým manželem vzpomněla.

- Vrátil jsem se, tak jsem si myslel..., zatvářil se málem rozpustile, neměl jako vždy chuť si něco nepřesvědčivého vymýšlet, což se mi na něm líbilo nejvíc, jeho bezprostřednost, spontánnost a upřímnost.

- Co jste si myslel? přešla jsem tónem řeči mimoděk na jeho způsob vyjadřování.

- Třeba kdybyste mi za těch pár dní, co tu budu, ukázala, co je v Praze nového a pozoruhodného.

- Zase se vrátíte zpátky? všimla jsem si té zmínky o pár dnech.

- No, zaváhal, tedy ne, zavrtěl hlavou a zatvářil se najednou vážněji, a v tom záporu bylo tolik varovných signálů, abych se neptala, kam tedy má po skončení alžírské mise namířeno.

... vlastně jsem byla ráda, pane doktore, že se tady po letech objevil, jeho návrat pro mě byl z nějaké zatím těžko identifikovatelné příčiny důležitý, tohle poznáte již z toho, jak jsem si i po víc než půl století téměř doslova zapamatovala ten první rozhovor s ním, pokud jsem si jej ovšem za tu dobu v duchu nepřestylovala, věnovala jsem se po celé ty roky studiu a překládání, ne snad, abych se dostala z nějakého hlubokého žalu, z traumatu, tak drtivě na mě manželova smrt určitě nezapůsobila, nebyli jsme spolu tak dlouho, abychom si na sebe zvykli, stejně tak zase ne krátce, aby mě jeho smrt naprosto šokovala, ačkoli přece jenom, spíš jsem se ale chtěla načas trochu vzdálit světu, abych si ujasnila, co vlastně chci a co budu dělat, proto jsem se s Jiřím každý večer z těch deseti dní, kdy byl v Praze, setkávala ráda, dokonce jsem se znovu ubytovala v našem bytě v Pařížské...

... poslední večer s Jiřím se protáhl trochu déle do noci, poznala jsem, že není úplně tak bohorovný, jak na první pohled vypadal, vždycky nad věcí, jak se obvykle přede mnou projevoval i celkově jevil, z jeho chování bylo možné vytušit, že ho brzy čeká něco ne dvakrát příjemného, dokonce zjevně ohrožujícího, a to jsem v těch několika společných dnech ještě nevěděla, že po něm sáhl samotný plukovník Moravec, ovšem ne ten Emanuel, když tak, pane doktore, zvedáte hlavu s tou naprosto čitelnou otázkou v očích, promiňte, Františkovi Moravcovi se nebylo co divit, že Jiří začal zpravodajce zajímat, byl svobodný důstojník s pětiletou africkou zkušeností, plynně hovořil několika

jazyky, jak se musel domlouvat s vojáky jiných misí, a tak si Moravec na něho zákonitě nemohl nevzpomenout, byl to přece v dobrém smyslu protřelý lišák, alespoň jak já jsem ho převážně hodnotila...

... na tu poslední noc jsem Jiřího pozvala do Pařížské, přišlo to nějak samo sebou, dodnes si všechno živě pamatuju, jak jsme šli z vinárny poblíž Stavovského divadla známou Železnou a naštěstí snad nikdy nepřejmenovanou ulicí přes Staroměstské náměstí, zrovna tloukl orloj, už nevím jakou noční hodinu, něco tak mezi jednou a druhou, ozvaly se i známé zvuky, které doprovázejí pohyby orlojových figur, měli jsme výbornou náladu, po dobré večeři a nejlepším víně, jaké nám tam mohli nabídnout, lidé ještě seděli u stolků před kavárnami, byl konec června, ve vzduchu bylo léto, a když jsme stoupali po schodech našeho domu, tak jsem pochopila, že jsem udělala obrovskou chybu, měla jsem s Jiřím někam odjet z Prahy, nebo zajít třeba i do nějakého hotelu, byt v Pařížské byl manželův, ještě tam stále byla jeho vizitka, i když byl tolik let po smrti, zkrátka, co vám mám povídat, zapracovaly reminiscence, a i když se mne smrt muže zase tak hluboce nedotkla, jak jsem již přiznala, přece jen úplně nezapadla do takového toho pragmatického zapomnění, přinejmenším tu byla i jistá pieta, pokud zapřu něco takového jako jsou v obrazném smyslu slova duchy...

... spali jsme s Jiřím každý v jiné místnosti bytu, ani nevím, pane doktore, proč vám vyprávím i tenhle detail, budete mít ze mne trapný pocit, ale ono není jednoduché být vdovou, především myslím psychicky, navíc mladou vdovou, stále jsem si nedokázala některé věci odmyslet, a Jiří byl ke mně nesmírně zdvořilý, což mi trochu komplikovalo rozhodování, možná kvůli manželovi, protože se znali stejně důvěrně, kdyby byl Jiří větší rafan, jak se říká nyní, možná

od začátku náš vztah vypadal jinak, tenkrát jsem zdaleka netušila, že prý se do mě zamiloval hned v okamžiku, kdy mě poprvé uviděl v Alžíru, tohle jeho přiznání po pěti letech mi umožnilo vidět ho při jeho vnější spontánnosti v jiném světle, že vydržel nedat mi své sympatie po celá ta léta najevo, ačkoli jsem nebyla zase tak nevnímavá, abych nezachytila jeho jisté pohledy, ale vždycky jsem si je vysvětlovala jako zákonitý projev erotického zájmu každého muže, kterému jsem se líbila, přinejmenším a možná i příznačně v duchu Tolstého Kreutzerovy sonáty - Muž spatřivše ženu, ihned s ní... ale následující tři slůvka, pane doktore, si nechám pro sebe, jistě je znáte, takže bych ten výrok nerada citovala až do konce...

... a tak jsme tu noc spali každý sám v jiné místnosti jednoho již dlouho poloopuštěného bytu a nikdo z nás neměl tu odvalu nebo drzost, jak chcete, jít za tím druhým, mně jako by pořád něco vadilo na skutečnosti, že byl pobočníkem mého manžela, což se mi z odstupů těch let jeví stále směšnější až absurdní, a jemu snad k překonání fiktivní bariéry překáželo, že jsem naopak vdovou po jeho bývalém nadřízeném a mohl si s tím spojovat nejrůznější i bizarní představy, jak se některým citlivějším mužům stává, vnějšně náš vztah s Jiřím mohl vypadat jako frivolní nebo dokonce obscénní, ačkoli nám nemuselo příliš záležet na veřejnosti, šlo především o nás samotné, o naše vzájemné vztahy, ale když mi ráno řekl - Možná to tak nakonec bylo i správné, tak hned jak tu větu vyslovil, nejraději bych se v tu chvíli bývala neviděla, že si počínám jako trapná puritánka toho nejhoršího viktoriánského typu, protože kdo tenkrát věděl, jestli se s ním vůbec ještě v životě uvidím...

... přiznám se vám, pane doktore, že jsem se proklínala celých těch čtrnáct předlouhých měsíců, co jsme se znovu neviděli, nadávala jsem si v duchu, jako bych se něčemu zpronevěřila, nedostála čemusi, když muž odchází do války, a tato zkušenost byla pro mne úděsným zjištěním, jako kdyby najednou ve mně postupně a zároveň dost rychle vykrytalizovala psychika žen vojáků, i když jsem od jejich společenství byla izolována a nebylo mi vnitřně blízké, ale přepadl mě ten pocit samotnou, individuálně a se vším, co jsem tušila, že k tomu patří...

... kdybych nebyla s odpuštěním husa, což asi volím nejnevinnější a ke mně nejlídnější slovo, našla bych určitě expresivnější výraz, promiňte, okamžitě by mi přece musel být jasný jeho vztah ke mně - vrátí se po létech z pouště, navštíví mě, je každý večer se mnou, zatímco se vesele mohl bavit s jinými, daleko přístupnějšími příslušnicemi něžného pohlaví, když věděl, co ho čeká...

... ale zase si myslím, že ten ostýchavý, rozpačitý a tím i svým způsobem důstojný vzájemný přístup mezi námi, to nekonečné a nedokončené přibližování po oněch deset společných dnů neobyčejně příznivě předznamenalo náš další vzájemný vztah, když se konečně zase vrátil do republiky, protože jsme oba nezměnitelně věděli, že už bez sebe nemůžeme být, ostatní okolnosti zdaleka nic neznamenají...

... když se ale Jiří znovu objevil, pane doktore, byl už z něho k mému překvapení někdo úplně jiný, a to ne snad jen proto, že mu v jeho mládí předčasně prošedivěly skráně, byl totiž přes to doživotní opálení, o kterém jsem se vám již zmínila, podivně bledý, ačkoli měl to saharské slunce hluboko vpálené v kůži, a když vtipkoval, bylo vidět, že jeho reakce již zdaleka nejsou nezávazné a spontánní, ale nucené, křečovitě, v noci se budil, vztyčoval se na posteli a na čele

měl studený pot, rozpačitě se omlouval za to své trojčení, jak své počínání sám nazýval, z jeho poloneurotického chování jsem pochopila, že se zákonitě musel alespoň odněkud na čas vrátit, z nějaké nebezpečné zóny, a nejšťastnější jsem proto, pane doktore, tenkrát byla, když se mu po měsíci, který jsme spolu prožili, vrátil jeho klid a do určité míry i takové to jeho někdejší rošťáctví, které tolik rozčilovalo mého bývalého muže...

... ale přesto už to s ním nebylo ono, především bylo z jeho chování cítit, že žil naprosto zjevně v ohrožení života, ale snad ani tato zkušenost z enormní psychické a možná i fyzické zátěže ho tak nepoznamenala jako vědomí odpovědnosti, že v jistém smyslu na něm mnohé kolem bezpečnosti naší republiky záleží, i když jsme se o tom pochopitelně přímo nebavili, on snad ani nemohl nebo si to nepřál, a já jsem mu také nechtěla jeho úděl svými otázkami zbytečně připomínat, navíc jsem se v tom našem vztahu cítila, nevím ani vlastně proč, starší a tedy i odpovědnější, snad v tom stále hrálo roli jakési přetrvávající reziduum, že byl manželovým podřízeným, ale třebaže jsme o jeho činnosti přímo nehovořili, ta jeho určitě riskantní práce byla mezi námi stále ve vzduchu, v podtextu všech našich rozhovorů, dala se ze všeho vytušit, byla pod hladinou našich hezkých společných dní, ani on totiž někdy nevydržel, aby se alespoň zprostředkovaně nezmínil o tom, co ho tížilo, protože on už věděl víc, mnohem víc, než věděli ostatní smrtelníci...

... jednou v noci zničehonic Jiří řekl, že NEDOKÁŽEME-LI TOHLE ZLOČINNÉ SVINSTVO ZASTAVIT, STANE SE NĚCO STRAŠNÉHO, a v tom měl nakonec, bohužel, smutnou pravdu, která se však stále opakuje, lidé se nedokáží poučit, myslím účinně poučit, z historie i z vlastních zkušeností, aby si

zajistili slušnou a stále neohrožovanou existenci na této planetě, teď už myslím existenci lidstva vůbec, ale to už vám asi zase přijde, že mentoruji nebo se opakují...

... pro Jiřího muselo být duševně strašné, teď se asi vyjadřuji neohrabaně, že se kamsi do nebezpečného prostředí má vrátit, ale on už se tam chystal znovu, jak jsem vycítila, protože tam sám chtěl jít, šel dobrovolně, v jeho jednání bylo něco ohromujícího, co z něho ta osobní zkušenost nejspíš v přímém kontaktu s nepřítelem nebo obecně s ohrožujícím nebezpečím udělala, jednou se upřímně přiznal, že by u sebe nikdy nehledal schopnost se něčemu tak odevzdat, měl o sobě asi horší mínění, než ve skutečnosti dokazoval a dokázal, najednou jako by se nakonec přesvědčil, že ta jeho volba vojenského povolání po maturitě z pouhé rozpačitosti byla správná, teď může být k něčemu užitečný, když se doba změnila, ačkoli za tak znepokojivých podmínek, alespoň pro mne jako ženu, muži pravděpodobně prožívají mnohé věci jinak, u nich se spíš projevuje touha po určitém riziku, dobrodružství, ačkoli je někdy prověří způsobem, o kterém neměli tu nejmenší představu...

... jeho činnost přesahovala, podle mého názoru, všechny obvyklé hranice rizika, protivník, proti kterému v jistém smyslu osamoceně stál, bojoval způsobem, který neměl v historii obdobu, mnohokrát jsem si na něho vzpomněla, když jsem se po letech dívala na ten sovětský televizní seriál Sedmnáct zastavení jara, ať už si o něm diváci mohli myslet cokoli, k jaké zrovna zpravodajské službě hrdina filmu patřil, ačkoli tenkrát sehrávala za války pozitivní úlohu, já jsem v té roli vyzvědače viděla Jiřího, navíc mu byl i něčím a v něčem podobný, myslím v určitých pohybech, já se, pane doktore, hrozím té představě, že všechno v

dějínách má tendenci se nejen opakovat, ale i stupňovat, ačkoli si dost těžko dokážeme představit něco strašnějšího, než jsme prožili v naší generaci, ale dokázal by někdo na konci třicátých let předpovědět Osvětim?

... ačkoli Franz Kafka...

... ani v konfrontaci s posláním Jiřího by mě nic takového nenapadlo, nejdrsnější výjevy jsem znala nanejvýš jen z Boschových obrazů, proto jsem se nedivila, jak se Jiří choval ty poslední hodiny, kdy měl odejít, jako by už nevěřil, že se někdy se mnou ještě setká, smála jsem se mu, že se zničí sám, zdevastuje ho jeho vlastní sexuální nenasytnost, jako bych byla poslední ženou, se kterou něco milostného má a bude mít, ale on se v těch chvílích tomu nedokázal zasmát, jeho obavy, že se ty společné okamžiky už nemusí opakovat, byly silnější než mé odhodlání vnést do našeho vzájemného vztahu kus optimismu ...

... tak jsem si, pane doktore, obrazně řečeno, uvázala na krk dalšího vojáka, a ještě v takové situaci!

... divila jsem se proto sama sobě, že jsem taky tak nepoučitelná, pošetilá, ale co člověk může, co vlastně v životě proti silám daleko silnějším může, řekněte mi?

... já jsem nikdy ani náznakem nejen netušila, že budu mít něco společného s vojáky, navíc spojené s takovou nebezpečnou službou, ale i kdybych si takový cíl programově sama vytýčila, co jsou podobná předsevzetí proti skutečnému životu, jak se klikatě vyvíjí?

... a tak jsem po jeho odchodu opět sedla ke knize a se zaťatými zuby překládala nebo se učila, hlavně abych zapomněla, k tomu se musím přiznat, ale pořád tu byl on, Jiří, kdesi v neznámu, což je, pane doktore, asi ta nejstrašnější věc, jaká

opuštěnou ženu může potkat, když dlouhé měsíce nevíte, co s milovaným člověkem je, kde vůbec je, co dělá, i když je třeba jen za jedněmi hranicemi, ale jakými!

To už si jistě, pane doktore, domýšlíte, navíc jsem si nemohla dovolit se jít někam na něho přeptat, mezi námi neexistoval žádný formální vztah, ačkoli nepochybuju, že náčelník vojenské zpravodajské služby plukovník Moravec o všem kolem nás dvou věděl, nenechával jistě nic náhodě a nemohl proto nevědět, co jeden z jeho nejspíš dost důležitých lidí dělá, možná nebo dokonce určitě mu to Jiří řekl i sám, předpokládala bych, že mu své záměry, co bude celý ten volný měsíc dělat, určitě předem oznámil, pravděpodobně i požádal o svolení být se mnou, konečně, jak také v podobných situacích u takové branže jinak...

... když se Jiří našťestí znovu ještě jednou vrátil do Prahy, vyprávěla jsem mu o své hrůze, co jsem po jeho odchodu prožívala, že taková situace je možná ještě strašnější, než když on je přímo tam, samozřejmě jsem přeháněla, ale psychicky ty okolnosti byly pro mě opravdu těžké, teprve po válce jsem se dozvěděla, a tím si i potvrdila svůj pocit, že spisovatel Ota Pavel snášel okupaci psychicky hůře než jeho bratři a otec v koncentračním táboře, našťestí se všichni vrátili, což byla jedna přímo z promilových výjimek osudu židovských rodin u nás...

... Jiří mi po návratu hned první den řekl, že by byl šťastný, kdybychom náš vzájemný vztah nějak legalizovali, vzali se, ale je si zároveň vědom problémů, které by mi mohl v budoucnosti tím ne zcela uváženým krokem způsobit, a v tom měl, bohužel, strašnou pravdu, byl prozíravý, i když se mi v ten okamžik zdálo, že přehání, třeba jak se všude v hotelích zapisoval pod nejrůznějšími krycími jmény a vymýšlel si je i pro mě, ale pak jsem si za okupace uvědomila, co by mě bylo

pravděpodobně bývalo čekalo, kdyby Němci na takový osudný detail mých kontaktů přišli, stačilo, že jsem byla vdovou po generálovi ruských legií, a proto Jiří zcela legitimně dbal na utajení našeho vztahu, věděl také už víc, než jsme my ostatní dokázali jen tušit, zprostředkovaným zprávám vždycky člověk uvěří daleko méně, než vidí-li události na vlastní oči...

... přesvědčila jsem se, že opravdu usilovně přemýšlí, co dělat, aby mi usnadnil mou současnou situaci i následnou existenci, ale nepřišel na nic kloudného, myslím legitimního a neohrožujícího, dobře věděl, že by musel někde přiznat, že já tuším, co dělá, i možná cosi i určitějšího vím, a to byla, pane doktore, opravdu svízelná záležitost, která žena něco podobného nezažila, těžko dokáže pochopit, jen se třeba do takové situace vžít, natožpak aby se do ní vžila žena, měla jsem pocity ženy námořníka, který je na nebezpečné oceánské plavbě, tak už se ve mně zafixovala psychika ženy vojáka, navíc zpravodajce, který byl v době míru v podstatě v nasazení, krutějším v jistém smyslu než bylo válečné...

... teprve po válce a vlastně až v těch několika posledních letech jsem se mohla, třeba z paměti plukovníka Moravce, dozvědět alespoň zlomky o tom, co se tenkrát dělo, a že činnost Jiřího a stovek dalších přispěla už tehdy podstatným způsobem k porážce Hitlera a nacistů, a tak já svým způsobem mám určitý pocit satisfakce, že už jsem tehdy před mnoha lety byla alespoň jako milující žena při tom...

... Jiří tu krutě nebezpečnou práci ve zdánlivě předválečných letech jako jeden z mála zpravodajců přežil, v březnu devětatřicátého jak jinak než emigroval, možná byla škoda, že mě nevzal sebou, i když by se můj život asi vyvíjel podstatně jinak, Jiří poté absolvoval jak africké tažení, tak boje v Itálii, pořád tedy na nebezpečných místech, na frontě, ne tedy v londýnské centrále, koncem dubna

pětačtyřicátého byl však smrtelně raněn, představte si, pane doktore, při přepadu jeho automobilu jakousi skupinkou zfanatizovaných nacistických výrostků v německém zázemí, kterým se chtělo na samotném sklonku války ještě bojovat...

... takhle zoufale, pane doktore, na první pohled úplně banálně, když už to zprofanované slovo musím použít, tak beznadějně skončil tak skvělý člověk, a já samozřejmě nevím, jak by všechno tenkrát bylo dopadlo, člověk nikdy neví, co s ním dlouhá léta odloučení udělají, ani já jsem nemohla za války žít jako falešná svatá, ale stále jsem na něho myslela, nikdy se s nikým vážněji nezavazovala, i když už jsem si ho za těch šest let nedovedla pomalu ani představit, z pochopitelných důvodů jsem neměla ani jeho fotografii, aby mi ho připomínala, jeho podoba se mi rok od roku stále víc vytrácěla z paměti, ale pořád jsem počítala s tím, že se vrátí, a proto jsem odmítala jakékoli vážné nabídky, ale bylo to, pane doktore, neuvěřitelně složité, také už jsem nebyla nijak mladá - i když bych zase teď byla ráda, aby mi bylo alespoň tolik jako za války - ale zase tehdy ne tak stará, aby nebyl ještě čas založit rodinu, mít děti, a takové rozhodování za války a okupace je velmi těžké, člověk má někdy pocit, že rodit děti do špatné doby je pomalu zločin, ačkoli na druhé straně je v tom velikost života, že i v takových dobách přicházejí děti na svět, i když vím, jak je to moje uvažování rozporné a ani teď se neodvážím k mé situaci říct jednoznačnější soud, i když jsem se o téhle otázce v životě už tolik napřemýšlela i jiným napovídala...

... v takovém psychickém rozpoložení jsem tedy prožívala konec druhé světové války, jako pro ostatní lidi bylo pro mě nejdůležitější, aby už ta prašivá vojna skončila, osvobodili jsme se z německé okupace, zmizel nedostatek, úzkost a

strach, protože ani my s maminkou jsme nezůstaly stranou a pokud nám stačily naše síly a prostředky, tak jsme pomáhaly...

... ale na konec války jsem se těšila až neskutečně zvláště kvůli němu, že ty své trable, obrazně řečeno, musím s konečnou platností rozseknout, že nelze věčně žít v takovém provizóriu, v jakém jsem dosud žila, vůbec jsem si nepřipouštěla, že by nepřežil nebo si někde v cizině namluvil jinou ženu...

... a vidíte, takhle to se mnou dopadlo, objevil se tu důstojník, válečný kamarád Jiřího, s malou vykládanou kazetou určenou pro mě, snad bych byla v tu chvíli bývala raději, kdybych dostala jen suché úřední oznámení nebo válečné parte, že padl, než tohle, ale na něco takového vůbec nemáme vliv, nemluvě o tom, že o našem svazku, jak víte, nikdo oficiálně nevěděl, protože formálně neexistoval, Jiří na mě však celou tu válku také myslel, z jeho zápisků bylo patrné, že se těšil, až spolu budeme po válce žít, z jeho zápisníku se ještě sypala zrníčka saharského písku, zapsal si, jak na mě vzpomínal, když náhodně navštívil místa, kde jsme na začátku třicátých let vlastně vedle sebe dlouhou dobu žili, aniž jsme tušili, že si jednou budeme tak blízcí, budeme se milovat, tyhle věci jsou pro člověka opravdu těžko předvídatelné, má jen nepatrnou možnost volby, co se stane, co udělá...

... Jiří mi, pane doktore, provedl naprosto stejnou zlomyslnost jako můj manžel - zahynul, padl a jako po mém muži mi i po něm zbyla pozůstalost, kterou mi oficiálně odkázal, představte si, že neměl nikoho jiného tak blízkého, což jsem ani nevěděla, nemohla jsem s tím dědictvím symbolicky udělat nic jiného, než jako mi kdysi poradil on, když zahynul můj manžel...

... vyprávím vám tu historii nyní už vyrovnaně, psychicky však ani tohle nebylo pro mě jednoduché, ale našla jsem v sobě sílu své předsevzetí realizovat...

... výsledek jste, pane doktore, viděl na vlastní oči v naší jídelně - mladí pováleční malíři, vlastně spíš ještě váleční umělci, protože jsem tu kolekci spoluvybírala a kupovala těsně po válce, a myslím, že i tady byla ruka, přesněji řečeno oko znalce, při výběru stejně tak šťastné jako v prvním případě, navíc přihlížel k tomu, co se mi osobně líbilo, několik z těch kdysi mladých malířů tu už u nás bylo, někteří dokonce několikrát, cítila jsem, že by nejraději chtěli ty své první obrazy z mládí zpět, dokonce je i nekřesťansky několikanásobně přeplatili, než za kolik jsem je koupila, jak jsou nyní bohatí, v každém z nás je nostalgie, které se neubráníme, dva svá přání dokonce vyslovili, že sem přišli kvůli tomu, ale omluvila jsem se jim, že mám své důvody, aby ta kolekce zůstala pohromadě, i když jsem jim vždycky půjčovala obrazy na jejich výstavy, ačkoli, popravdě řečeno, jsem vždycky o ně měla strach...

... já bych opravdu, pane doktore, pokud to jenom půjde, všechno takhle nechala, jak to tu je, jsou to přece jen dva soubory, které byly vybrány citlivě, to se na první pohled pozná, na to přijde nejen každý jen trochu odborník, ale i poučený laik, který má výtvarné umění rád...

... na té mamčině, vlastně už původně babiččině grafice, abych byla přesná, jsme přece jen s maminkou tak nelpěly, a tím méně já samotná, on je to také takový dost nesourodý konglomerát, že se ani moc nepozná, když se z toho něco sem tam vezme, tím si nechci vytvářet alibi, ale přece jen jsme si s maminkou potpěly, aby i tyto obrázky dostali lidé, kteří mají k výtvarnému kumštu nějaký vztah, aby jejich zájem nespočíval jen v tom, že do obrazů ukládají peníze jako

třeba investují do nemovitostí, zlata, starožitností nebo co já vím, do čeho ještě lidé v současné době ukládají peníze, i když se vám asi má slova zdají paradoxní, protože vlastně i já jsem uložila do obrazů své peníze, ale já mám k malířům opravdu nejen dobrý, ale obdivuhodný vztah, tato profesionální skupina se mi zdá velice zvláštní, řekla bych daleko podivuhodnější než třeba spisovatelé nebo hudební skladatelé, pokud srovnávám tvůrčí umělce...

... přemýšlela jsem nejen čím, ale i proč jsou asi malíři zvláštní, myslím si, že pro většinu z nich je převažující především nezištnost, která vyplývá z jejich podivuhodné kolektivity a komunity, kterou mezi spisovateli a skladateli v takové krystalicky čisté podobě nenajdeme, snad je ten jejich charakteristický rys už podmíněn i stylem práce malířů a sochařů, ateliéry daleko víc než pracovny spisovatelů poskytují prostor pro kolektivitu a prokázání nezištnosti...

... nevím, možná se ve svém úsudku mýlím, jsem v zajetí vlastní osobní zkušenosti a tím možná i fikce, ale nějak tak to upřímně cítím, proto ani vy, pane doktore, tu nejste náhodou, protože jste sháněl právě ten konkrétní grafický list, který jsem vám mohla poskytnout, i když samozřejmě se nám s maminkou vždycky nedařilo prodávat jen těm, kdo mají ke kumštu nějaký hlubší, osobnější vztah, ne vždy se ta vlastnost na první pohled pozná, ale snažily jsme se o to, chtěly jsme, aby lidé měli z těch obrazů od nás radost, dívali se na ně jako na něco blízkého, měli k nim intimní vztah a nebrali je jen jako dekoraci, jako výzdobu bytu nebo dokonce je měli někde uloženy, aby je v případě potřeby mohli po čase se ziskem prodat...

... takhle jsme to s maminkou nikdy nechtěly, a proto i já, pokud budu moci, ty své dvě kolekce bych nechala ráda pohromadě, ať potom přijdou do nějakého

muzea, i když bych byla samozřejmě ráda, kdyby ta moje sbírka mohla zůstat někde pohromadě, ale to je spíš taková moje neuskutečnitelná fantazie, to se mohlo podařit jen Medě Mládkové, aby pro svou daleko větší sbírku získala Sovovy mlýny...

... když tak někdy přemýšlím o podivuhodných osudech obrazů i jiných uměleckých předmětů, dostávám se sama do rozpaků, nedávno jsem četla, že Národní galerie vystavuje přírůstky za poslední léta, a ten autor vyslovoval potěšení, že se konečně ta díla dostanou ze soukromí na veřejnost, která je mohla vidět jen příležitostně na nějaké výstavě a potom zase prý putovaly k majitelům...

... víte, pane doktore, já v tom vidím nespravedlnost jako hrom, pokud to tak mohu říct, jak se vůbec může někdo opovážit něco podobného napsat, ráda bych se ho po těch jeho slovech určených veřejnosti zeptala, má-li také on doma obrazy, vždyť uráží většinu poctivých sběratelů, kteří kupují převážně proto, že se jim obrazy líbí, a oni to převážně byli, kdo drželi malíře nad vodou, protože marná sláva, pane doktore, na jednoho úspěšného malíře je deset, kteří se malováním ještě tak užijí, a stovka živořících, a nejen příslovečná Paříž, ale i Praha o tom může vydat tisíce svědectví...

... galerie mají jistě zásluhy, ale v drtivé většině kupují již uznané hodnoty, a proto si myslím, že sběratelé a mecenáši, kteří se navzájem ve své roli dost překrývají, měli vždy větší zásluhy o výtvarné umění než sebelépe řízené a dotované státní instituce, oni totiž pomáhali objevovat skutečně nové hodnoty, a tak věřím, že mé obrazy splní svou funkci, někdo se najde a umožní, aby ty dva soubory zůstaly pohromadě, protože za těmi obrazy jsou nejen jejich tvůrci, ale i životy dvou pozoruhodných mužů, které jsem měla ráda...

Nejsem při tomhle dalším nočním bilancování dnešního předlouhého rozhovoru s mou návštěvou sama se sebou moc spokojená, co jsem tomu hostu napovídala, ale ještě víc, co jsem mu neupřímně zatloukla, nepřijít na nic kloudnějšího než na nějaké košilatější záležitosti, tím ovšem nemyslím cokoli nestoudného ani frivolního, ačkoli jsem přece otevřeně přiznala, že jsem za války nebyla nějaká falešná svatá, přídavné jméno košilatý se mi ale vždycky líbilo, rozhodně jsem si pod ním nepředstavovala chlapečka, jak se promenuje jen v košili na vesnické návsi, Jirásek dokonce někde píše o čtvrtce košilaté, což byla jakási bílá kořalka, snad právě ona mohla být vhodným a inspirujícím doprovodem do postele, Hemingway doporučoval vzít nejdřív přítelkyni nebo milenku na koridu, a hned jak se rozehrje tím napínavým zápasem mezi toreadorem a rozzuřeným býkem, rychle sehnat taxi, aby tím svým živočišným teplem ještě stačila zahřát jakékoli místo pro milování, abych ale neskončila u košilatých historek, je jich stejně stále víc, jen si stačí pustit televizi s těmi jejími neustále se opakujícími pořady.

Čekala jsem na Jiřího, ale nedokázala jsem být svatá, bylo by pokrytecké, kdybych cosi podobného třeba jen předstírala nebo se tím dokonce i chlubila, leda bych chtěla skončit u vlastních prstů, to mě nenapadlo, ani když se zabil můj první manžel, jistě jsem držela smutek, několik měsíců mi trvalo, než jsem se sebrala, možná by mě ta letargie pronásledovala déle, kdybych se nerozhodla pokračovat ve studiu, ačkoli to nebylo úplně tak nejšťastnější, můj ročník už dostudoval,

připadala jsem si mezi svými spolužáky jako jejich o několik let starší sestra, ale díky poměrně vysokému vdovskému důchodu a vyplacené pojistce jsem si ten přepych mohla dovolit, navíc už jsem úspěšně překládala, v praktické znalosti jazyků jsem byla dále než ostatní, možná ani talent mi nechyběl, abych se sama pochválila, a tak jsem doháněla jen gramatiku, literaturu, dějiny a další předměty, které s germanistikou a francouzštinou souvisely, mé studium bylo celkem pohodové, abych opět použila něco ze současného jazyka, protože za mého mládí se tenhle výraz rozhodně nejen v takové souvislosti, ale vůbec moc nepoužíval, není proto ani ve Slovníku spisovného jazyka českého, dostal se až do Slovníku neologismů, jak jsem zjistila, zase se nemohu vyvléci ani na stará kolena ze své profese.

Neodvážila jsem se začít si něco s některým z mých spolužáků, i když tam byli hezčí i chytrí kluci, určitě řada z nich stála za hřích, ale jako bych měla strach, že ztratím něco ze své rádobý neposkvrněné pověsti, ačkoli jsem tím jen potvrzovala svou výjimečnost a zároveň zjevnou izolovanost, pro někoho povýšenost, že chci být za každou cenu někým jiným, ne jednou z nich, ale nerada bych se byla dočkala toho, že ani tak o mně jako spíš o mém partnerovi by se na fakultě vyprávělo, že "šoustá tu vdovu po tom zabitém generálovi", jak se dalo ve studentském slangu očekávat, chtěla jsem proto uchovat především pověst mého bývalého manžela, dost se tenkrát o něm i psalo, nebyl na veřejnosti neznámý, proto jsem spíš byla pro jinou možnost, žít s někým, kdo sám bude mít zájem, aby náš vztah byl bezpečně utajený, tedy nejlépe s nějakým ženatým mužem, který je navíc se svým manželstvím spokojený a rozhodně nepřemýšlí o tom přeplavat definitivně k někomu na druhou stranu, tedy chlapa, kterému stačí jen dát klíč od

domu v Pařížské a setkávat se s ním během dne, protože jsem žila převážně s maminkou v našem domě tady, a takového člověka jsem našla mezi asistenty vysoké školy a naštěstí z jiné fakulty naší univerzity, který však, sotva začala válka, svůj vztah se mnou přerušil, aniž řekl proč, možná byla chyba, že ode mne věděl, že jsem vdovou po generálovi, navíc i legionáři, ale nemohla jsem se divit, z Němců šel strach dřív, než nás připravili o Sudety a okupovali celou republiku, co ovšem s chlapem, který se, sotva se vážněji změnila situace, třese se jak ratlík.

Jenže za několik měsíců jako by se tenhle můj málem definitivně odepsaný přítel pochlapil, znovu se objevil, asi mu ta německá okupace v prvních letech nepřipadala zas tak nejhroznější a já jen tak lehce odložitelná, ale do bytu v Pařížské se přesto už neodvažoval, takže byl jasný důvod jeho prvního rozchodu, ta ulice pro něj byla terra incognita nebo příznačněji hic sunt leones, scházeli jsme se proto na nejrůznějších místech za městem, kdybych to někde měla dávat k dobru, tak jsem díky jeho lásce dobře poznala pražské okolí a navíc i milování v přírodě, jak mě jednou zmátl název jedné knížky o ptácích s podobným názvem, s tímhle nečekaně pochlapeným milencem jsme se dále milovali nejen na jaře, v létě a na podzim, ale i v zimě, byla jsem ještě mladá, milovat se na vlastním kožichu na závěji sněhu mi dokonce připadalo neskonale dobrodružné, kdyby můj milenec nebyl občas strachem nepřipodělaný, nespíchal, někdy se mi nesnažil ani stáhnout kalhotky, jen je poodhrnul, ačkoli v jiném slova smyslu vydržel ještě dost dlouho, než ho definitivně vyřídila heydrichiáda, což mě sice zklamalo, ale nepřekvapilo, v našich dějinách nebylo krutější období, musela jsem ho proto sama s konečnou platností vyškrtnout ze seznamu svých intimních známých, kdyby se pokoušel ještě jednou ke mně znovu vrátit.

Ale heydrichiáda mě v jistém smyslu také zlomila, koho tenkrát ne, v těch dnech po rozchodu s mým dosavadním vyděšeným milencem i v hrůzách po atentátu jsem náhodou potkala bývalého spolužáka, se kterým jsem studovala na gymnáziu, nějak se studiem na vysoké nespíchal, respektive učení moc nedal, musel si je proto o pár let prodloužit, čímž si trochu podepsal vlastní ortel, stejně jako můj manžel kvůli generálským epoletám skončil ve Středozezemním moři, tenhle můj ledabylý student po událostech sedmnáctého listopadu třicet devět skončil nejdříve v Oranienburgu a později v Sachsenhausenu, naštěstí byl mezi těmi, které se Háchově vládě podařilo z lágru po několika měsících vyreklamovat, zašil se poté v nějaké tiskárně obchodních obalů jako volontér, jeho rodiče byli bohatí, měli velkou drogerii, mohli ho tedy lehce uživit, měl naivní pocit, že tam válku klidně přežije, než Gabčík s Kubišem vyřídili říšského protektora, tenhle můj staronový přítel a nastávající milenec byl přesvědčený, že opět skončí v koncentráku, dokonce si to defetisticky vsugeroval, měla jsem jen malou šanci mu pomoci se téhle fobie zbavit, on už tam prostě ale jednou byl, takže co já jsem měla právo mu do toho mluvit, otevřeně mi řekl, že raději spáchá sebevraždu, a protože to byl jinak dost soudný kluk, docela jsem mu v tom jeho předsevzetí věřila, udělala jsem si zároveň představu, co asi je německý koncentrační tábor, zároveň jsem dostala i strach hodně podobný tomu, když jsem žila s Jiřím, s tímhle klukem jsme proto v Pařížské, protože nevěděl nic o mé historii a já bych mu tím jen zkomplikovala situaci, nevylezli několik dní z postele, naštěstí se tu přece jen tak nebál, naopak nebýt jeho fyzického vyčerpání, tak psychicky pookřával, jen jsme odpočívali, než mu to zase znovu se mnou půjde, teprve později po válce jsem se dozvěděla, že i jiní lidé ty nejkritičtější situace, pokud mohou, nejraději

promilují, jako kdyby si poráženecky nebo osudově namluvili, že už to krásné může být naposled.

Poté vlastně i trochu záhadně zmizel i on, ani se pomalu nerozloučil, jen naznačil, že se někde na pár dní zašije, a já se ani nedopátrala kam, co se s ním stalo, jestli znovu neskončil v koncentračním táboře, nespáchal sebevraždu, jak si sám sliboval či vyhrožoval, nebo naopak se mu podařilo přežít bez úhony okupaci a válku, zkrátka se mi vzdálil z mého stále se zmenšujícího obzoru, dohodnutého dne nepřišel a já nevěděla, kde ho hledat, ani bych k tomu byla nenašla odvahu, jen rok od roku až do současné doby si stále trýznivěji uvědomuji, co všechno se s těmito lidmi ztrácí, když odcházejí ze života s konečnou platností.

Jako nedávno, když zemřel jeden z mých dávných nakladatelů, byl všude známý svým pracovním stolem, měl na něm vždycky tak metr naskládaných rukopisů, časopisů, korektur, knih, spisů, recenzních posudků a já nevím čeho všeho, každý by si byl myslel, že se v tom nepořádku či případněji bordelu nemůže vyznat, ale on vždycky sáhl pro hledanou věc s naprostou až suverénní jistotou, byl to pozoruhodný člověk, ať tam přišel kdokoli kdykoliv, vždycky měl na něho čas, uvařil mu kávu a nalil skleničku a byl ochotný se s ním bavit, dokud to návštěvníka bavilo, fascinovalo mě, kdy vlastně pracuje, protože za ním bylo až neskutečně rozsáhlé dílo, jen těch vydaných a většinou i osobně zredigovaných knih by se dalo několikrát naskládat do stropu, a to už nemluvím o literárních kritikách či propagačních člancích, protože se v poslední době jako už zase majitel nakladatelství musel uživit, což v případě, vydává-li někdo seriózní literaturu, není zrovna nejlehčí role, jediné, co mě na něm překvapilo, když najednou zničehonic odpadl a odvezli ho do nemocnice, tak prý vůbec o svůj život

nebojoval, byl smířený se svým koncem, já jsem ani neměla tu odvahu jít za ním do nemocnice, musím sama sobě přiznat, že podobné návštěvy jsou mi nepříjemné, lékařské ordinace a nemocnice moc nesnáším, většinou ani nevím, co nemocným lidem říct, a zvláště co bych řekla jemu, když asi měl důvod se nebránit blížící se smrti, možná se trápil nepřekonatelnými bolestmi, což jsem schopna pochopit, už dávno vím, že jestli je stáří něčím posedlé, tak určitě snahou vyhnout se bolesti, a ještě jedno přesvědčení chovám ve své paměti jako krédo: ať je člověku nevím kolik let, vždycky je brzo umřít.

A zase jsem u těch morbidních myšlenek, dost v rozporu s vlastním životním optimismem, který mě naštěstí nejen neopouští, ale o který vědomě snad celý život usiluji, jen někdy mě to občas chytí, asi je tomu tak pravděpodobně tehdy, jak mě nyní napadá, když něco definitivně ztrácím, nemusí to přitom být někdo z přátel, živý tvor, stačí jen, zbavuji-li se nějaké oblíbené věci, která mě dlouhá léta obklopovala, ačkoli jsem tomu hostu dávala najevo, že grafiky po mamince, vlastně již po babičce, mně zas tak moc na srdci neleží, teď zjišťuji, že přece jenom mi nebyly tak lhostejné, byla to desítky let součást našeho společného života, i když si mohu být jistá, že mi ty obrazy až do smrti zůstanou věrohodně uloženy v paměti, konečně mám i jejich fotografie a z poslední doby i kopie, jak to umožňuje nejmodernější reprodukční technika, přesto mi zase dlouho bude divné, když půjdu kolem místa, kde visely, že už tam nejsou.

Alespoň jsem se ve vzpomínání na chvíli vzdálila od svých lásek, jejich tak proměnlivých podob, muži prý si je připomínají daleko častěji a hlavně intenzivněji než ženy, jako by si v duchu přetáčeli nekonečný erotický film, stále dokola a dokola, někdy příběh jen o jedné ženě, víc o svých milostných vztazích i

vyprávějí druhým lidem, hlavně se kasají svými dobrodružstvími a vítězstvími, nejúspěšnějšími životními skalpy, jak jsem tenhle výraz nedávno zachytila ve vyprávění někdejšího mého až neústupně krutého recenzenta francouzských překladů, bazírujícího na každé maličkosti, to ženy jsou přece jen v souvislosti se svými milostnými zážitky mnohem střízlivější, ačkoli je to koneckonců zbytečné, zvláště když je již ničím nemohou kompromitovat či jinak ohrozit, už jsou zkrátka, cynicky řečeno, dávno promlčené, ale některé ženy jako by stále i do nejpozdějšího věku doprovázel stud nebo i ohledy k tomu druhému protagonistovi jejich lásky.

Nerada bych někdy odpovídala přímo na otázku, kdy jsem byla nejvíc nažhavená, jak se nyní tenhle výraz používá, na to se s někým milovat, jistě to bylo mnohokrát, ty některé okamžiky možná už nadobro upadly do mého vlastního zapomnění nebo bych si je dlouho musela usilovně vybavovat, ale určitě nejvíc jsem se na konci třicátých let těšila na první návrat Jiřího, kdy jsem se tak trapně vyhnula tomu vyspat se s ním, byla už jsem vyžralá pětadvacetiletá ženská, možná ta intenzita byla podmíněna i tím, že jsem se o něj bála, vyhýbala jsem se tomu se s kýmkoli intimněji seznámit, jako bych Jiřího tím potenciálním vztahem ohrožovala, o to víc jsem se na něho těšila, dny čekání byly nekonečné, asi bych také nedokázala popsat, jak jsem se chovala, když se konečně vrátil, určitě bych je ovšem nelíčila tak barvitými výrazy, jak jsem se dočetla v jakémsi našem magazínu o jedné známé zpěvačce, jejíž jméno tu uváděli naplno: Poškrábala mu celá záda, řvala, říkala mu slova, která by od ní v životě nečekal...

My jsme v bezprostředně předválečném, válečném i poválečném období pociťovali jistě ospravedlnění chovat se nevázaněji, byla před námi nejistá doba,

okupovali nás, báli jsme se konfidentů a kolaborantů, zatýkalo se a deportovalo, zažívali jsme bombardování i čekali na okamžiky, kdy se přiblíží fronta nebo se odvážíme povstat proti Němcům, to byly určitě polehčující okolnosti viditelné nezřízenosti téhle generace, kdy všechno mohlo být už opravdu naposled, generace oslavující stejným způsobem i vítězství, ve srovnání s generací, která se tak podobně chovala v modrých košilích na začátku druhé poloviny dvacátého století, pod egidou nonkonformismu šedesátých let nebo proti šedivé nudě normalizace, paradoxně jako by se ten proces zastavil v polistopadové euforii, kdy přednost dostalo bezostyšné vydělávání nebo ještě přesněji hamižné dolování peněz.

A láska jako kdyby někde načas zmizela do bezválečné ilegality.

Mnohokrát jsem si na tuhle novou dobu a její charakter v posledních vzpomněla, když jsem se občas vracela k deníku, do něhož si za války zapisoval na frontě své myšlenky Jiří, linkovaný sešitek malého formátu byl uložený na spodku kazety, kterou mi přivezl jeho přítel, nechtěla jsem zprvu věřit, že jsou to skutečně poznámky mé druhé lásky, musela jsem se nad nimi usmívat, jaký byl obrovský rozdíl mezi tím, jak se choval a jak jsme se mezi sebou neformálně bavili, byly to povětšinou takové vlastenecké fráze, které se k němu vůbec nehodily, nevím, jaký měl důvod si něco takové psát, jako kdyby jen opisoval úvodníky nějakého frontového časopisu, ale nejvážnější nejspíš bylo, že on si cosi podobného i myslel, jen ty své pocity nedokázal nějak lidštěji napsat nebo na jejich vyličení neměl čas a tak se vyjadřoval jen v dobových klišé, ale později mi docházelo, že v téhle souvislosti vůbec nezáleží na formě, moje hodnocení bylo jen odrazem mé profese, čert vezmi, jak co psal, ale co fakticky cítil, o čem přemýšleli ti ze

spolubojovníků, kteří mu psali nebo kreslili do jeho deníku, který měl zároveň jako památník, takže nyní mám pocit, že jsme se od té doby nevzdálili ne pouze půl století, ale tisíciletí, proto se nedivím těm nyní přinejmenším osmdesátníkům, kteří za války bojovali, že nedovedou pochopit současnou generaci, která o jejich osudy a odbojovou činnost má pramalý zájem, a to už se raději nikde ani nezmiňují o tom, jak asi jim musí být, když vidí se někde promenovat mladíky s hákovými kříži řvát Sieg heil!

Ale to si nyní jen tak horlím sama pro sebe, ti opravdu zasloužili pánové jsou pomalu pošetili stejně jako já, která ale přece jen občas vystřízliví a je schopná se podívat na svět věčně, podobně bych i já jim mohla vytknout nejen to, proč se současné generaci diví, ale jak i oni přehnaně touží po tom, aby byli stále někam zváni, vyznamenáváni a povyšováni, byli středem pozornosti, já vím, že jsem teď krutá až cynická, že s nimi nedržím basu, ale já jsem si nikdy nic nechtěla vynucovat, tím spíš nějaké uznání, vyznamenání, pozvání, protože jak může taková pocta chutnat?

13

... přiznám se, pane doktore, že jsem už nevěřila, že ještě znovu přijdete, život je ale tak podivuhodný kouzelník, jak kdysi napsal Vítězslav Nezval, nebo ještě spíš zlomyslný šejdír, což bychom ve slovníku tohoto básníka jako mnoho i jiných poetických i nepůvabných přirovnání také nejspíš našli, že člověk nikdy neví, co všechno se s ním může ještě stát, jak jsem vám i včera vyprávěla, ale musí věřit,

že ho nepotkají jen tragické příběhy, co nám jinak zbývá, i přes nejkrutější zkušenosti, kterými jsme si museli v tom smutném a již uplynulém století protrpět, než věřit, že všechno, co nás potká, neskončí tak špatně, jak se stalo mně...

... v duchu si teď jako kdysi já, pane doktore, asi nejspíš říkáte, že už jsem mohla mít těch tragických zkušeností se dvěma padlými nebo zahynulými vojáky až nepatřičně dost, ne, nečekejte, že jsem se znovu zamilovala zrovna právě do toho, který mi přinesl pozůstalost po Jiřím, ten byl ženatý již před válkou, jeden z těch neskonale šťastných, na kterého tu čekala žena s dětmi a nejen přežila okupaci a válku, ale zároveň mu zůstala věrná, takže ten nabízející se řetězec se tou shodou jiných okolností přetrhl...

... ještě však ten den, kdy jsem dostala tu hroznou zprávu o svém příteli, co mi asi nebudete, pane doktore, věřit, se k nám do domu nastěhoval sovětský podplukovník, šéfchirurg jakési divizní polní nemocnice Rudé armády, která tu byla dislokována opodál, někdo si nejspíš vzpomněl, že je u nás dostatek místností a bydlí tu jeho kolega, starý pán, také chirurg, a už to bylo...

... a já jsem se, pane doktore, jako obrazně řečeno rekonvalescent z toho válečného stresu, i přes tu hroznou zprávu, kterou jsem se právě dozvěděla, po několika dnech ve svých třiceti letech poprvé a naposled zamilovala, a to s odpuštěním jako zvíře...

... svého muže jsem si vážila, Jiřího jsem pro jeho nejdřív klukovské rošťáctví a pozdější prokázanou statečnost měla jako vrstevníka nesmírně ráda, ale co mě v tom květnu pětáctýřicátém potkalo, bylo cosi úplně jiného, co jsem dosud nikdy

nepoznala, chovala se pomalu jako nezletilé dítě, pubertální dívka, byla pošetilá jak blázen, prožívala děsivou úzkost, když jsem ho po několika dnech známosti třeba jen pouhý den neviděla, nebo tu byla u nás návštěva a já se k němu kvůli zachování pověsti rodiny nemohla mít, jak bych si byla přála, a tak jsem se alespoň snažila potají dotknout se třeba jen malíčkem jeho ruky, zdánlivě náhodou, ale z mé strany šlo o úkorný záměr, visela jsem na něm jako na modle, nedovedla jsem si představit, že by jednou mohl jako mé dvě předcházející lásky nebýt, a vlastně až dodnes nevím proč, z jakého důvodu jsem se tak zoufale zamilovala, ačkoliv dnes už moc dobře vím, že se v těchto záležitostech na rozumné příčiny stejně nedá ani přijít...

... když se snažím si po desítkách uplynulých let vybavit jeho tvář, nic na ní nebylo tak zvláštního, i po padesáti letech však stále slyším jeho hlas, jen se potvrdilo, že patřím k ženám, které se zamilovávají ponejvíce do mužova hlasu, nedávno jsem jej dokonce slyšela velice zřetelně i ve snu, já sama nevím, jak se to mohlo stát, proč jsem té vášni tak propadla, snad že skončila ta strašná válka a přestali jsme mít ten děsivý strach z vyhlazení celého českého národa, všechno bylo definitivně za námi, měli jsme znovu svobodu, musela jsem v očích některých lidí, kteří to mé jančení nemohli nezpozorovat, vypadat až trapně, asi i jemu jsem způsobila mnohou horkou chvíli, ale nedovedla jsem si zvláště v těch prvních dnech pomoci...

... když jsem seděla v našem obývacím pokoji vedle něho nebo proti němu, každý musel okamžitě poznat, jak na něm visím nejen očima, já se však nedokázala ovládnout, cítila jsem, jak se červenám, pálí mě tváře jako při horečce, před ostatními koftám jak žačka přistižená při první cigaretě nebo prvním polibku na

veřejnosti nebo někde v zákoutí, nevěděla jsem, co mám dělat, když byl přítomen, což se mi nikdy předtím nestávalo, styděla jsem se a dodnes se nejen v duchu, ale i fakticky rdím, když si na tu hektickou májovou dobu vzpomenu...

... nemohla jsem si pomoci, ten vztah byl silnější než já, jak se tímhle omšelým slovním obratem obvykle falešně bráníme, a přiznám se, že jsem dodnes ráda, že jsem jej prožila, jinak bych nikdy neuvěřila, co je zamilovanost, ta tolik v životě i v umění zobrazovaná a bájná velká láska, i když přítom člověk někdy má i ponižující pocity, nedokázala jsem si ale ani vteřinu představit bez něho, smlouvala jsem s ním jako holčička nebo naopak nějaká rafinovaná koketa, když ráno musel do té své polní nemocnice...

... všichni kolem mě se mému málem bláhovému počínání divili a někteří mi o svém mínění i řekli, jak je to vůbec možné, co se mnou ta zamilovanost v mých dospělých letech udělala, byla jsem v zenitu, žena po třicítce je nejen podle mého názoru v ideálním věku, tak jsem se také psychicky, fyzicky i mentálně cítila, a on byl padesátník, s rezavými vlasy, pihovatý, svalnatý, metaforicky taková houžev, bez gramu tuku, kilogram váhy neměl navíc, jak je prý v jejich armádě mořili na tělocvičném náradí a ne nějak zvlášť krmili, i když frontoví vojáci na tom byli nejlépe, Stalin prý nejen razil heslo Vše pro frontu! ale i fakticky a bez slitování to prosazoval...

... on vlastně ten sovětský podplukovník nebyl Rus, ale původem povolžský Němec, ačkoli se narodil v Leningradě, což pro něho pravděpodobně bylo velké štěstí, tam byl prý režim občas o poznání liberálnější, než v jiných částech země, jinak by těžko přežil třicátá léta a sloužil jako profesionál v armádě, spíš by byl někde v lágru, když Stalin povolžské Němce vystěhoval kamsi na Sibiř, aby

nemohli případně kolaborovat s nacisty, navíc můj třetí životní voják měl velmi tragikomické jméno, jmenoval se Karl Germanovič, čemuž jsme se nemohli při představování nezasmát, ten náš smích ho zaskočil, a tak jsem mu hned musela vysvětlit, že nám tím připomněl našeho bývalého říšského protektora Karl Hermanna Franka, našeho nenáviděného libereckého knihkupce, se kterým právě probíhal soud a dostal při něm provaz...

... ale co vám vyprávím, pane doktore, jsou pro vás jistě známé události, Karl Germanovič i přes své jméno mě měl, považte, v ruku ještě pevněji, než kdyby mě byl za okupace dostal do spárů ten jeho nenáviděný jmenovec Karl Hermann...

... Karl Germanovič si se mnou mohl bez rozpaků dělat co chtěl, kdyby chtěl, byla jsem jako vosk, poslušná, dělala bych cokoli jen na jeho pokývnutí, a to jsem vám, pane doktore, tvrdila, že jsem se v životě cítila v některých věcech jako muž, zvláště pokud jsem se měla rozhodovat i o nejvážnějších problémech, a tohle se v těch dnech, týdnech a několika šťastných měsících se mnou stalo, choulila jsem se pod jeho ramena jako pod bezpečný přístav, když se mne dotkl, cítila jsem ten dotek po celém těle, měl ten vzácný dar, o kterém tehdy donekonečna bájila jedna moje přítelkyně, že uměl sáhnout na ženu, což bylo, jak jsme slýchali o mužích východních zemí, cosi nebývalého, leda položit na záda a ženou se uspokojit, přitom on se za své ruce omlouval, že je má málem zchromlé od tisícovek operací, ale ve skutečnosti měl vzácné ruce...

... jednou jsem ho i zažila při nenadálé chvilce úzkosti, málem bezradnosti, která přepadne čas od času asi každého i sebetvrďšího člověka, měl ty své cenné ruce položeny před sebou a bylo vidět, že se trochu pyšní jejich silou a zároveň

jemností, které vedou k dokonalosti při chirurgických zákrocích a zároveň jsou schopny něžnosti...

... řekl mi, že ty jeho ruce se nesččetněkrát musely dotknout bolesti a smrti, což u válečného chirurga byla nebývale formulovaná slova, přiznal se mi, že za ta léta chirurgického řemesla, tak přesně to řekl, si zvykl na všechno, musel si zvyknout, když už si vybral tuhle lékařskou profesi a výjimečnou specializaci, že si jako student omylně myslel, že má k tomu koňskou náтуру...

... nemocnice a válka byly však prý i pro něho, vojenského chirurga, něco úplně odlišného, nikdy si podle jeho slov tak úplně nezvykl, že v kritických situacích musel rozhodovat o životě a smrti, koho dřív operovat a koho už někdy s konečnou platností ne, a že ví, kolikrát se zmýlil, jako se mýlili i velitelé ve svých rozhodnutích a vydaných rozkazech, když posílali vojáky do boje a zároveň i často přímo na smrt, a ne všem, a vlastně ani ne většině, že by na jejich životech nezáleželo...

... jako lékaři mu v těch nejsvízelnějších situacích prý docházelo, že válka odhaluje nejen silné stránky charakterů lidí, ale více těch slabých a záporných, zvláště zbabělosti, a ještě hůř neschopnosti velitelů rozhodovat se rychle a zároveň správně, ačkoli v určitých okamžicích války je to pomalu a někdy vůbec pro vypětí a vyčerpávání fyzických, psychických a intelektuálních sil často až nemožné...

... asi proto jsem k němu po té počáteční hektické zamilovanosti měla tak hluboký nejen milostný vztah, že se netvářil jako silák, válečný chirurgický

řezník, ale jako člověk, který ví, že před ním na operačním stole leží zmrzačení lidé...

... Karl Germanovič mi pomohl, že jsem bezprostředně po válce mohla zase slyšet němčinu trochu jinak než jako jazyk okupantů, mluvili jsme spolu samozřejmě německy, jak jinak, v tu dobu jsem rusky vůbec neuměla, a ani potom jsem ruštinu zas tak moc dobře nezvládla, ačkoli jsem zprvu zaváhala, jestli i o tento jazyk nemám rozmnožit své překladatelské schopnosti...

... nikdy bych si byla ale nepomyslela, že se bezprostředně po té kruté válce setkám s tak vzácným člověkem, nesmírně kultivovaným, na kterém bylo vidět, jak je šťastný, když si u nás mohl v klidu sednout ke klavíru a zahrát si, ačkoli se omlouval, že za ty čtyři roky války dost ze své dovednosti pozapomněl, ale nemluvil pravdu, hrál pořád velmi slušně, myslím na amatéra, i když to všechno působilo pomalu jak idyla, jako mě kdysi i zaujala jedna televizní inscenace podle románu Paustovského *Potok, kde jiskří pstruzi*, kde tak skvěle zahrál postavu napoleonského důstojníka na začátku devatenáctého století Jan Kačer...

... Karl Germanovič byl takovou vzácnou symbiózou silného a zároveň jemného člověka, jaká se hned tak dohromady nenajde, od válečného chirurga by člověk očekával jiný způsob jednání s lidmi, myslím strohý, odměřený, přísný, nekompromisní, ale takový on byl jen tehdy, když musel být...

... možná jsem si ho, pane doktore, ve své zamilovanosti idealizovala, a i vám ho tu teď prezentuji po víc než půlstoletí v těch nejpříznivějších barvách, zároveň s obecně známou licencí, jak se ty dny a ta doba vzdalují, všechno se zdá krásnější a bezkonfliktnější, ale opravdu jsem cítila a vnímala ten kontrast síly a zdraví na

straně jedné a něžnosti na druhé, když už se tak ve své vzpomínce na něho musím opakovat, ale mě to tenkrát opravdu vzalo, promiňte...

... jen takový malý příklad, abych dokonaleji dokreslila jeho portrét, jednou večer si odněkud přinesl pětilitrovou láhev od okurek plnou smetany, což byla v tu květnovou dobu pětáctyřicátého těžko běžně obstaratelná vzácnost, asi ji za nějaký akutní a úspěšný chirurgický zákrok dostal od nějakého sedláka z blízké vsi, Karl Germanovič si postavil tu láhev v ložnici na noční stolek, a představte si, pane doktore, což vám asi bude znít naprosto neuvěřitelně jako tenkrát v té reálné situaci mně, do rána tu pětilitrovku celou vypil až na dno, že jsem mu dokonce v legraci nabídl, jestli k tomu náhodou nechce přikusovat stejně velkou láhev nakládaných okurek, kterou jsme náhodou měli doma, a představte si, že on mi na tu nabídku vyčítavě řekl, že si vzpomenu zrovna ve chvíli, kdy má tu smetanu vypítou...

... jinému chlapovi by taková dávka smetany utrhla žaludek, mně tedy určitě, ani jsem se tehdy neodvážila upít pár hltů, jen několik lžiček, a on ji pil v padesáti letech pomalu jako aperitiv!

... těch podobných kousků bylo za jeho pobytu víc, proto jsem ho asi obdivovala jak malá holka, byl prý dříve ženatý, ale těsně před válkou se rozvedl, se svou ženou si však celou válku občas psali, jak mi přiznal, byla také lékařkou na frontě, a všechno nasvědčovalo tomu, že se po válce k sobě znovu vrátí, roky, kdy oba byli od sebe stovky a tisíce kilometrů vzdáleni, je zase spojily, obrazně jsem na ni na dálku žárlila, že měla a znovu bude mít takového muže, stejně jako jsem nevrážila i na sestry v jeho nemocnici, záviděla jsem jim, že mají příležitost ho svádět, jedna sem za ním chodila a úplně na něm visela očima, i když musím

přiznat, že stejně asi jako já, navíc byla krásnější než já, a tak jsem ho chtěla donutit, v rozporu, co si myslím o ženách, aby se přiznal, že s ní něco má nebo s ní měl, ale jen se smál, že nikdy neměl, s podřízenými si nikdy prý nikdy nic nezačínal, i když jsem tomu nechtěla věřit...

- Vyškrabala bych jí oči! řekla jsem Karlu Germanovičovi...

... takhle to tedy se mnou a s mou zamilovaností vypadalo...

- Kdybych s ní něco měl, odpověděl mi zcela logicky, měla by spíš důvod vyškrábat oči tobě! Ne snad?

... tohle z člověka udělá láska, pane doktore, hrozila jsem se předem, že jednou ty milostivé a milostné dny musí skončit, a tohle ani jinak skončit nemohlo, a on mi proto ani náznakem nic nesliboval, musela jsem si ten náš vztah vypít až do dna...

... poslední den, kdy měl odjet, sem za ním ke všemu přijela jeho bývalá žena, i jeho ten její nenadálý příjezd pravděpodobně zaskočil, určitě si to nezaranžoval sám, aby nemusel být tu poslední noc se mnou, jak jsme si slíbili, ale ta její přítomnost byla hrozná hlavně pro mne, nedokážete si to, pane doktore, ani představit, nejrady bych byla někam utekla, v té tísní jsem si i vzpomněla, jaká byla smůla, že jsem přišla o byt v Pařížské, ale nedal se za žádnou cenu v okupaci udržet, nemluvě o tom, že bych na sebe zbytečně upozornila, Němci měli nejvíc zájem o byty právě na této třídě, navíc měl ten náš byt na rohu náměstí jakési strategické postavení, o čemž jsem se dozvěděla až později, po válce, dalo se prý odtud ovládat celé Staroměstské náměstí, což by mě bylo nikdy nenapadlo, tak dva vojáci v mém životě mé civilní uvažování natolik neovlivnili, ale po válce se tam nastěhoval zase nějaký vysoký důstojník ze zahraničního odboje...

... kdyby mi ten byt zůstal, mohla jsem tam zmizet a zalézt, když sem jeho bývalá žena přijela, takhle jsem ležela ve svém pokoji a on byl v pokoji pro hosty s ní, po čtyřech letech, kdy se znovu sešli, všechno si asi dovedete představit, ani k tomu nemusíte mít kdovíjakou fantazii, ty ničící zvuky, a přitom jsem já tu poslední noc měla být, pokud existuje nějaká spravedlnost, s ním, a to spíš než ona, když s ním byla rozvedená, nejraději bych tam byla v tu noc do vedlejší místnosti vtrhla a všechno jí řekla a poté ji odtud vyhodila, poprvé v životě jsem si vyčítala, že se chovám civilizovaně, kultivovaně, neuvěřitelně na tu situaci slušně, měla jsem se zachovat jako zvíře, když jsem jako zvíře byla do něho zamilovaná, že mě připravuje o samce, a určitě jsem zamilovaná byla, protože dodnes jsem své pocity nezměnila, nic z toho z té doby se ze mne úplně nevytratilo...

... víte, pane doktore, nejstrašnější bylo, že jsme spolu byli jen krátce, ten náš vzájemný vztah ani trochu neodezněl, nezeslábl, nevytrácel se do ztracena, jak to obvykle při zamilovanosti bývá, naopak alespoň u mne šel stále strmě vzhůru, což je pro rozchod nejhorší, i když asi pro čím dál vzdálenější vzpomínky nejkrásnější, on totiž stále pro mne zůstává něčím krásným, šťastným, protože nenaplněným...

... možná jsem vám to ani neměla všechno vyprávět, pane doktore, ale potřebovala jsem se s tím někomu poprvé po tolika letech svěřit, přiznám se vám, že jsem si připadala jako nějaká šlechtična ze starých ruských románů, myslím třeba Lva Nikolajeviče Tolstého, jako nejspíš Anna Karenina, i když v pošetilejším vydání, tak byl ten náš vztah drsný a zároveň romantický, ačkoli mně se teď stále víc jeví v takových těch sentimentálních oparech...

... Karl Germanovič také po válce nejvíc asi přispěl k tomu, a teď buďte, pane doktore, shovívavý a neusmívejte se, prosím vás, ani v duchu, že jsme s maminkou hned po válce vstoupily do strany, myslím komunistické...

... ačkoli bychom to byly asi udělaly i bez něho, po válce se nám po všem prožitém zdálo, že ani nemůžeme jinak, navíc my jsme tady měly blízko k obyčejným lidem, kteří s touhle stranou sympatizovali, takže náš krok byl dost logický, ačkoli řadu našich pražských přátel překvapil, stejně jako podobný krok dvou našich známých přítelkyň, sester, šlechticů, které udělaly tenkrát pošetile totéž...

... ale vy už si, pane doktore, přece jen taky trochu ta léta po druhé světové válce pamatujete, jak jsme všichni byli nadšení a věřili, že se všechno změní k dobrému, vybudujeme si mnohem spravedlivější a šťastnější svět, ale já jsem měla být opatrnější, jedno válečné kataklysmu jsem už prožila a zároveň i jednu poválečnou euforii s vlasteneckým nadšením až třeštěním, ačkoli po druhé světové válce se mi všechno zdálo daleko silnější, Hitler také nebyl František Josef II. a tím spíš císař Karel, obě situace se nedaly úplně tak srovnávat, i když první válka byla stejně hrozná, takže jsme k tomu vstupu do strany nějak s maminkou zákonitě dospívaly, ať se naše počínání zdálo sebezparadoxnější, a navíc jsem byla až po uši zamilovaná do sovětského důstojníka, což byl nezanedbatelný moment, i když se to ukázalo daleko složitější, než jsem si naivně myslela, zase si dodnes přesně pamatuju ten den, tu hodinu a minutu, když jsme s maminkou přišly z místní schůze, kde jsme dostaly nové stranické legitimace...

... nevydržela jsem se s tím nepochlubit a hned šla za Karlem Germanovičem, abych mu udělala svým i maminčiným krokem radost, ale viděla jsem najednou,

jak si pohrává prsty na nehtech levé ruky, a to bylo u něho zřetelné znamení, jak už jsem ho poznala, že ho cosi z mého počínání uvádí do rozpaků, zvláště když si pravděpodobně uvědomil, že jsem to své rozhodnutí snad udělala kvůli němu, na nějaký jeho neartikulovaný popud, vůbec mě tenkrát ani nenapadlo, že by on měl o určitých věcech jiné představy, než jsme si téměř všichni po válce bláhově vsugerovali...

... ne, neřekl jediné slovo, že by nesouhlasil, on byl v mnoha věcech nesmírně tolerantní, dával mi najevo, že veškeré mé počínání je moje věc, jak také jinak, náš vztah neměl žádnou budoucnost, jen já ve své zamilovanosti jako bych od něj vyžadovala, aby jako muž rozhodoval některé věci za mě, nebo alespoň schvaloval kroky, které jsem sama rozhodla...

... já se vám, pane doktore, přiznám, že jsem byla překvapena jeho zaraženou reakcí, prostě mě něco podobného ani nenapadlo, jen jsem ze sebe dostala větu - Přece tady musela být nějaká idea, která vám dodávala sílu zvítězit!

- Ale to já přece nepopírám, řekl.

- Tak co to bylo, co to bylo konkrétně u tebe? začala jsem málem útočit, opravdu mě, pane doktore, jeho nyní už trochu konsternovaná reakce překvapila, jak už jsem vám řekla, čekala jsem od něho něco jiného, snad i pochvalu, jak jsem byla nerozumná.

- K tomu měli lidé mnoho důvodů, odpovídal pomalu a obezřetně jako by přemýšlel, které uvést.

- Já se tě neptám na důvody jiných lidí, ale na tvůj! byla jsem k tomu všemu neúprosná.

- Je možné připustit, drahá, začal svou podrobnější odpověď zvláště, ale pamatuji si jeho slova naprosto přesně, že to bylo Rusko, i když jsem původem Němec, přesto jsem se v těch letech cítil spíš Rusem nebo vcíťoval do psychiky Rusů, a když jsem šel v jednatyřicátém do války, bránil jsem především Rusko, ale nad těmi zohavenými a mrtvými těly, která jsem měl denně na očích, jsem se den po dni přibližoval přesvědčení, že už nebráním nějakou ideologii, ideu nebo národ, ale lidskost, spravedlnost, svobodu, a možná se ti proto zdá zvláštní, že jsem tak abstraktní, ale právě válka mě přesvědčila o tom, že nejpodstatnější na světě jsou právě tyhle základní lidské hodnoty, potřeby, práva, nebo jak jinak a možná přesněji by se to dalo nazvat, nikde jsem toto své přesvědčení nehlásal, válka nepotřebuje jiné zdůvodnění, ale neznám důvod, proč bych ti to neměl upřímně říct, když ses mě na to ptala...

... takhle mne, pane doktore, v tom vítězném pětatyřicátém svém vysvětlení překvapil, i když to vlastně nebylo daleko i od mých názorů a mého přesvědčení, dočasně jen kamsi posunutým, jen jsem čekala, že řekne i trochu něco jiného, třeba co by obě ty věci nějak spojovalo, ale on tu myšlenku ve srovnání s mým očekáváním nevyslovil...

... co jsem řekla, pane doktore, to neznamena, že toho svého někdejšího zpozdilého činu nějak dodatečně lituju, prostě se to jednou stalo, ženy ve srovnání s muži svá rozhodnutí i po nezdaru nelitují nebo jen litují málo, vždyť jsme potom byli s maminkou ve straně čtvrt století a myslely si, že tam i dožijeme, leccos tam změníme, až to nakonec dopadlo všechno jinak, myslím v sedmdesátém, když jsme prý pro pasivitu ztratily členství, ačkoli to bylo oficiálně jen takové neutrální konstatování, jednání před komisí bylo trochu jiné, vedl jej člověk, který mi už v

pětačtyřicátém připomněl, že jsme za války s maminkou pomáhaly nejen komunistům, ale i jiným odbojářům, nedokázala jsem v ten okamžik na tu hrůzu odpovědět, jako bych mu nerozuměla, za války se mi zdálo všechno nesmírně jednoduché, tady byli na jedné straně okupanti a na druhé straně my, a vůbec mě v té době ani nenapadlo, ptát se někoho z odboje po politických názorech, ačkoli jsme s maminkou pochopitelně ve většině případů věděly, jak se kdo politicky orientuje...

... asi jsme s maminkou byly příliš naivní, ale právě tenhle člověk mi potom při prověrkách řekl, maminka tam ani nebyla, nechtěla jsem, aby ji podobné jednání rozrušilo, tak tenhle člen prověrkové komise mi sdělil zcela nezaobaleně a vlastně neomalene, že stejně jsme svým původem, způsobem života a ostatním, co jen naznačil, ale neupřesnil, ani do komunistické strany nepatřily...

... tak tohle jsem se od stranického funkcionáře dozvěděla po čtvrtstoletém členství, a já jsem - jak jsem vždycky byla schopná okamžitě reagovat - najednou jako bych ztratila pomalu vědomí, vlastně mi málem vyrazil dech, takže teprve po cestě domů jsem si uvědomila, co jsem mu měla odpovědět, že právě v tom byla síla toho poválečného hnutí, že přitahovalo občany i takových vrstev, ze kterých jsme pocházely s maminkou my, a ne z nějakých zjištěných důvodů, s maminkou jsme z toho členství nikdy nic neměly a nechtěly mít, ani z nějakého pudu sebezáchovy, ale z čistého idealismu, dospěly jsme k tomu na základě našich životních zkušeností a poválečných pocitů a nadšení...

... ale tohle všechno, co vám povídám, pane doktore, jsem bohužel neřekla tam, kde jsem měla a byla povinná říct, ale říkala jsem si to v duchu po cestě k

domovu, a teď to tady vyprávím vám, ačkoli si stále myslím, že to byla krásná doba, myslím ta v tom pětáctyřicátém...

... vždycky v květnu ty pocity znovu prožívám intenzivněji než v jiných měsících nebo obdobích, ale rok od roku jsem si uvědomovala, co škody způsobuje lidská naivita a euforie, která se musela později změnit i při pocitu viny v oportunismus, než si člověk uvědomil, co vlastně zlého svým nemoudrým krokem učinil...

14

Asi zase neusnu až do rána, což se mi někdy stává, ačkoli dnes dost dobře nevím proč, nic podstatného se zas nestalo, co by mě mohlo tak znepokojivě vzrušit, vykolejit, naopak, měla bych spát jako ten pověstný dudek, když jsem se tak báječně vypovídala, jenže nejspíš to bude proto, že jsem poprvé v životě někomu vyprávěla i o svém milostném vzplanutí k sovětskému důstojníkovi, a stále jsem přitom měla pocit, jako bych se svěřovala s něčím nepatřičným, možná až skandálním, málem mě osobně ohrožujícím, co se do dnešní slušné společnosti nehodí, pokud vůbec má tenhle výraz ještě nějaký věrohodný smysl, tenkrát samozřejmě mnoho lidí o mé zamilovanosti vědělo, ale ti jsou všichni již dávno mrtví, takže nevím, co mě vedlo k tomu, že jsem ten příběh znovu pustila do světa, oživila jej, jako bych ho tím vyprávěním i sama pro sebe pokropila živou vodou, bylo vidět, že ten můj poctivý posluchač se neošival jen kvůli mému předlouhému povídání, ale pravděpodobně i pro to, co má vyslechnout, i když jsem mu do duše

neviděla, co si o mém milostném dobrodružství myslel a proč se mu o něm vůbec po tolika letech zmiňuju.

V jedné chvíli svého nerozumného vyprávění jsem si připomněla a zároveň připadala, jak asi prožívala svá milostná posttraumata Lída Baarová, ale k té bych se zrovna přirovnávat nemusela, ačkoli by se určitě našli jednotlivci, kteří by můj zálet posuzovali stejně, jako se srovnává nacismus s komunismem, nic by mi nebylo platné, že Josefa Goebellse bylo možné zařadit nejen mezi naše okupanty, ale vůbec vůdčí hlavy nacistického systému, to bych si třeba musela něco začít s Berijou nebo ještě případněji vzhledem k mé výšce se Suslovem, kdežto Karla Germanoviče většina národa přijala jako jednoho z osvoboditelů, kdo tehdy mohl za to, že za dvě desítky let poté sem do země přijde stejná armáda s úplně jiným posláním, ale jaképak láry fáry, když se hned několik režisérů chystá o té naší proskribované herečce natočit film, dokonce i Otakar Vávra, který je starší než já, hlavně že kdysi napsal scénář k filmu Mravnost nade vše, Baarovou osobně navštívil, jenže tenhle spektakl by určitě ve veřejnosti i filmovými kritiky prošel líp, než kdyby se někdo pokusil natočit mou romanci se sovětským chirurgem.

Budeme se s tím asi muset vypořádávat přinejmenším stejně tak dlouho jako s našimi vztahy s Němci, zvláště s těmi sudetskými. když si třeba jen vzpomenu na ty krásné a zároveň kruté májové dny v pětáctyřicátém, než přišla Rudá armáda, kdy esesáci v pražských ulicích hnali naše občany před svými tanky, mohla jsem v těch hrozných hodinách bojů na barikádách slyšet, jak jedna hysterka z nedalekého sousedství našeho domu křičela přes celou čtvrt na adresu Němců: Podřezat od kolibky! Od kolibky podřezat!

Tak to bohužel je, v takových neklidných dobách často rozhoduje lůza, slušní lidé aby se pomalu na veřejnosti ani neobjevovali, i Němci jako kdyby teď už taky začínali zapomínat na pravdivou minulost, vyšlou do naší televize nejen jako sudetoněmeckého, ale i německého evropského reprezentanta poslance Posselta, svým knírkem a účesem připomínajícím jen blahobytem ztloustnoucího Adolfa Hitlera, ten poslanec Evropského parlamentu v poklidném večeru si dovolí označit prezidenta Edvarda Beneše za rasistu, kroutí se jako had, má-li odpovědět na otázku, požadují-li sudetští Němci spolu s omluvou i vrácení konfiskovaného majetku, ale to by byl jen takový exces, který se může stát i v demokratické společnosti, nebo právě jen v ní, za minulého režimu by k něčemu takovému těžko mohlo dojít, Posselt by mi ani tak asi nevadil, kdyby podle zpráv, které se ke mně dostávají, jsem se stále častěji nedozvíдалa, že Němci se už přestávají považovat za viníky poslední světové katastrofy, začínají sami sebe objevovat a litovat jako její oběti, že i oni ve válce krutě trpěli, mladí kritizují starší, proč jim jejich utrpení zapírali, německá televize vysílá seriály, jak vojáci wehrmachtu museli po drtivé porážce jít potupně do ruského zajetí, jen málo jich prý přežilo, snad jen každý desátý, kromě nacistických generálů ovšem, ti přežili všichni, Němci se najednou cítí být oběťmi Hitlera, jako kdyby nikdo jiný se na rozpoutání a vedení války a na holocaustu nepodílel, líčí se tu neúprosnost Rusů, ale vůbec se nepřipomene, proč se vlastně němečtí vojáci ocitli před Stalingradem, takhle se téměř šest desítek let po druhé světové válce mění vědomí Němců, všichni by najednou chtěli mluvit o Benešových dekretech, Německo se zkrátka po sjednocení změnilo, začíná být i protiamerické, jedna ministryně si dokonce dovolila srovnávat prezidenta Bushe s Adolfem Hitlerem.

Jako téměř vždycky se z hluboké minulosti dostanu do bezprostřední přítomnosti, a čím jsem starší, tím je ten časový hiát delší, nemám ale důvod se sama před sebou omlouvat, taková ta doba prostě byla a my jsme byli jen jejími malými osnovateli a ještě méně strůjci, spíš jen účastníky a menšími či většími trpiteli, i když také jsme za mnohá příkoří odpovědni, raději ale vzpomínám na hezčí věci, které jsem tenkrát prožila, asi by se ten můj host musel ke mně na pár dnů nastěhovat, abych se mu ze všeho, co mám na srdci, vypovídala, naštěstí ne vyzpovídala, nemám co přiznávat, nikdy jsem také u zpovědi nebyla, ačkoli sama cítím, že člověku udělá dobře se někomu spolehlivému nebo naopak úplně neznámému pokorně i pyšně se svými problémy i prožitky svěřit.

Mně vlastně osud přidělil stejnou roli jako mé matce, ačkoli mnou samotnou méně zaviněnou než v jejím případě, mám-li si už postěžovat sama sobě, nevím, jestli to nakonec nebylo lepší, že jsem nepoznala opravdové manželství, myslím víceleté nebo mnoholeté, takže se žádným partnerem se mi nepodařilo, abychom si navzájem zevšedněli, vjížděli si i do vlasů, trpěli si nechutné familiárnosti, u těch prvních partnerů jsem zažila spíš drama, jedni byli hrdinové, jiní zbabělci, ačkoli nikdy to není úplně v těchhle krajních polohách, každý alespoň jednou v životě selže, stejně jako se i vypne k odvážnějšímu činu.

Zároveň jsem při tomhle stylu života poznala, že pracuje-li člověk intenzivně, potřebuje po určité době vypnout, přijít na jiné myšlenky, zregenerovat své síly, ta jakási latentní doba je sice přitom dost individuální, ale jak se mi zdálo, lepší pro mne bylo ne být o samotě, ale pobývat někde s někým jiným, je-li člověk ženatý nebo žena vdaná, je to něco jiného, sexuální život má doma, řekla bych jen natáhnout ruku, zatáhnout partnera na vhodné místo, třeba sebezabárnější,

konečně i tahle příležitost vede k pravidelnosti a někdy ovšem i k nudě, což se u mileneckých vztahů zas tak nestává, protože z nich každý z partnerů může kdykoli vystoupit pomalu za jízdy, jako se vyskakovalo z dřívějších otevřených pražských tramvají, pokud ovšem nejde o osudové lásky, kde dva lidé spolu nemohou žít a zároveň se ani rozejít, než se navzájem zničí, proto je i tolik románů o femme fatale, naštěstí tohle mě nikdy nepostihlo, vždy jsem buď já sama, a to většinou, nebo i někdy partner, náš milenecký poměr včas a bez dramatu, vzájemného ubližování nebo ponižování skončili.

Mnohokrát jsem přemýšlela o tom, proč jsem někde nezakotvila natrvalo, nežila v poklidném manželství jako tolik mých vrstevnic, tedy nezaložila rodinu, neměla děti, příčina je nejspíš právě v tom mém málo obvyklém začátku vzájemných partnerských vztahů, ani ne tak v jejich tragickém vyústění jako spíš ve faktu, že to byly těžko někým nahraditelné osobnosti, prostě mi nasadili pro srovnávání s ostatními adepty laťku dost vysoko, a to nejen pokud jde o společenské postavení, ale jejich poměr k životu a jejich charakter vůbec, proto o nich i tak ráda hovořím, myslím o těch prvních dvou, o třetím jsem možná začala zbytečně neprozřetelně, nechci tím říct, že jsem nepoznala podobné muže, ale měla jsem přitom zároveň i smůlu, že už byli v trvalých svazcích a nebyli tak nemorální nebo naopak rozhodnější, aby opustili své dosavadní partnerky, manželky či rodiny.

Jak se střídal rok s rokem, tak jsem stále víc toužila po nějakém chápajícím a tím zároveň moudrém muži, hodnota intimních vztahů se mezi mými potřebami oslabovala, tím nemyslím vyhasínala nebo vyhasla, jen už jsem tak netoužila po tom se s někým jen vybouřit, zbavit se zpočátku těžko identifikovatelného napětí,

dovolit si ten luxus nemyslit pár okamžiků vůbec na nic, bojím se sama o sobě říct slovo ukojit se, to slovo má určitě pejorativní nádech.

Jenže moudrý muž...

Kdysi jsem se o tomhle pojmu, ne ovšem o své tajené touze, zmínila jednomu vědeckému pracovníkovi, který se zrovna jako tématem vědeckého výzkumu zabýval kultivací vědění, přímo jako bych mu svou otázkou nahrála, měl skvělou příležitost mi vysvětlit, možná se i přede mnou ukázat, co se vlastně pod touto kategorií skrývá, do té doby jsem si myslela, že slovo moudrý nemá v jiných jazycích kromě češtiny odpovídající ekvivalent, ani anglické slovo wisdom není podle mě přesně totéž, co tím cítíme v naší řeči, i tak jsem zprvu o jeho obsahu měla jen matnou představu, ten muž citoval jakéhosi Blooma, který na svou pětistupňovou taxonomii vědění přišel nebo ji vytvořil už někdy v polovině padesátých let minulého století, i když prý jeho názor mezi vědci přijímán není.

Podle něho jsou na začátku poznávání data jako nezpracované symboly bez významu, informace poté již jako druhý stupeň poskytují odpovědi na otázky kdo, co, kdy, kde, tedy vyjadřují určité relační spojení, vědění je pak strukturovaný soubor informací schopný odpovídat na otázku jak, porozumění i proč, což už se nelze naučit, je nutné umět porozumět principům vědění, moudrost je konečně zhodnocené porozumění, zahrnuje jako nejvyšší stupeň vědění přesnější vidění celkových souvislostí mezi různými i velmi vzdálenými jevy, znalost získávání vědění a zkušeností jako ověřený systém hodnot, teď jsem strašně ráda, že jsem si na to slovo vzpomněla, alespoň jsem si oživila svou paměť, že nejsem ve svém málem kmetském věku tak úplně senilní, ale když o tomhle vysvětlení teď znovu přemýšlím, nedokážu si v tomhle případě představit moudrost nejen odděleně od

kultivace intenzivním vzděláním spojeným se životními zkušenostmi, ale zároveň i s charakterem, bez něhož je potenciální moudrá osobnost nemyslitelná, možná i právě proto se s tímhle Bloomovým názorem mnozí neztotožňovali.

Na moudré lidi člověk v životě narazil, když měl štěstí, já bych tak ovšem mohla mluvit nanejvýš o dvou, o třech, ještě skoupější byla příležitost žít v moudré době, kdy by rozhodovali právě takové moudré osobnosti, jistě částečně za Masaryka, méně už za Beneše, o ostatních raději pomlčím, než přišla nejnovější doba, jenže já jsem dospívala v letech, kdy přišla hospodářská krize a nastupoval k moci Adolf Hitler, ekonomické obavy tehdy rychle přerostly v univerzální strach, mohla jsem teprve trochu vychutnat až ta šedesátá léta, i když z dnešního pohledu šlo jen o relativní zlepšení, ale znatelné, co já jen vzpomínám, Prahu tenkrát navštívil třeba Ernst Fischer, Jean Paul Sartre, mohla jsem být i při tom, když tu byl John Steinbeck, jeho nejslavnější román Hrozny hněvu jsem sice nemohla přes projevenou vůli dočíst, zdál se mi nudný, zato Zimu úzkosti a Na plechárně jsem četla několikrát, stejně i Pláň Tortillu, Toulky s Charliem sice byly úsměvné, ale už z takové jeho sestupné literární dráhy, nebyla to s ním tenkrát v Domě novinářů na Vinohradské třídě zrovna nejdecentnější tisková konference, vrátil se zrovna z Moskvy rozlícený, zatkli tam v tu dobu pro údajnou špionáž jakéhosi profesora, myslím se jmenoval Borrougs nebo podobně, v úvodu té tiskovky se jakýsi začínající novinář zeptal, jaký vidí Steinbeck rozdíl mezi sovětskou a americkou mládeží, mnoho účastníků se mělo co ovládat, aby se nerozesmáli, Steinbeck to vyřešil stručnou odpovědí - Žádný! Nakonec zachraňoval diskusi A. J. Liem, ale už mi vypadlo z paměti, o čem tehdy byla řeč.

Se Steinbeckem tu byl tenkrát i Edward Albee, zrovna v Praze dávali premiéru nějaké jeho hry, myslím Kdopak by se Kafky bál, tedy původně Kdo se bojí Virginie Woolfové, Kafka byl tehdy ve flóru, takže zastínil i v názvu té hry u nás tehdy málo známou americkou spisovatelku, já jsem ale znala víc ji než jeho, z počátku jeho znovuobjevování mě příliš nezaujal, pamatuji si ale ještě na Albeeho dlouhé štíhlé prsty, podvědomě jsem cítila, že v jeho sexuální orientaci s ním něco není v pořádku, teprve mnoho let později jsem se dozvěděla, že je homosexuál, poté jsem muže s tímto zaměřením identifikovala rychleji, to Jakob Levi Moreno byl jiný kos, už ve dveřích auly Filosofické fakulty zvedal nahoru ruku se zvučným Hello! Tu jeho sociometrii bych byla jako vhlédnutí do struktury mikroskopin brala, hůř tu jeho filosofii, že budou-li dobré vzájemné vztahy v malých sociálních skupinách, jako je rodina, pracovní tým, školní třída či parta přátel, bude vládnout dobro i na celém světě, trochu mi to připomínalo slogan našich poválečných Junáků, kteří věřili, že budou-li všichni na světě skauty, nebude válek.

Jenže já už mám hezkých pár desítek let dojem, že v lidstvu a v každém společenství je určité penzum zla, které se musí nějakým způsobem objektivizovat, zkrátka projevit nejen ve zlobě a nenávisti mezi obyčejnými lidmi, ale ve zločinnosti nebo ve vedení válek, což je ovšem prašť jako uhod', jenom ty formy se mění, sice jsme se zbavili kataklyzmat světových válek, ale o to krutější je organizovaný zločin a nyní i mezinárodní terorismus, vždycky když o tom s někým začnu mluvit, tak mohu v jeho tváři zaregistrovat překvapení, proč já, stará bába, se do takových věcí ještě pletu, jaký mám důvod, když přece musím vědět, což i

vím, že není lehké tomu čelit, najít tu správnou proporci mezi prostorem pro svobodu a mírou represe proti těm, kdo ohrožují svobodu jiných.

Začala jsem věřit tomu, že slušně a důstojně se dá žít jen tehdy, vytvoří-li se odpovídající kulturní klima, kdy by člověk chtěl být všude, kde se něco zajímavého děje, přečíst si, co zrovna zajímavého vychází, navštívit, co nového se v divadlech inscenuje, jaký dobrý film natočili, v dospělém věku jsem však už nedala na euforie, ty rychle vyprchají, jako se vytratily po pětáctyřicátém, osmašedesátém a devětaosmdesátém, kdyby mě neutvrzovalo všeobecné mínění o zlatých letech šedesátých, a to nejen u nás, možná bych slevila ve svém obdivu k té době, spíše bych si to vysvětlila tím, že jsem byla intelektuálně na vrcholu, měla plno práce, cítila se po mnoha stránkách vyžralá, měla stále úspěch u mužů, mohla si mezi nimi vybírat, kdybych bývala chtěla, i když možná nyní trochu přeháním, ale přece jen jsem toužila po trochu trvalejších vztazích, kdybych bývala v těch letech neprožila cosi, bez čehož bych asi byla o něco ochuzena, cítila se poloviční, aniž bych si to vlastně do konce života explicitně uvědomila, o čem jsem toho sice hodně četla i slyšela, ale nezkusila, co mému životu přece jen dalo jiný rozměr, i když bych ho nechtěla podrobovat příliš kritickému hodnocení.

Těžko za tím mým novým poznáním mohl být někdo jiný než moje bývalá spolužačka z gymnázia, která začala své manželství stejně jako já s vysokým důstojníkem, teď zrovna žila v období, které sama označovala za ženský středně progresivní věk, nikdy jsem neměla příležitost nebo spíš odvahu se jí zeptat, co tím přesně myslí, jen jednou se v dobrém rozmaru uřekla, že začíná mít nebezpečně ráda hrátky, při nichž si obvykle nechá svléknout kalhotky, pokud si je iniciativně nebo nedočkavě nesvlékne sama, což byl odvážný výrok, který se sice jako bonmot

může líbit, ale žena se jím obvykle vydává všanc, pokud tohle hlásá častěji a v širším okruhu lidí, i když vlastně jde zároveň o jisté přiznání, že jí právě v tomhle věku začíná pomalu ujíždět vlak, může si možná užívat už naposled, dost mě tím svým trochu zpustlickým výrokem zaskočila, měly jsme sice mezi sebou tak trochu přelétavé vztahy, jednou jsme se scházely velmi často, jindy jsme na sebe i dlouhé měsíce zapomněly, ale nikdy ne úplně.

Na začátku jednoho takového nového cyklu vzájemných setkávání jsme spolu seděly v kavárně na Staroměstském náměstí, když šel kolem kdosi z jejich četných známých, o kterém mi kdysi už roztomile nebo spíš rozpustile vyprávěla, měl totiž krajně zajímavou pověst, pracoval jako novinář v redakci známého teoretického časopisu a kolovalo o něm, že řadu let tam právě nastupující mladé sekretářky, písárky nebo i redaktorky zasvěcuje do tajů lásky, a když si myslí, že je s jejich iniciací u konce, třeba ho už i přestanou bavit, čekají navíc adeptky nové, bez lítosti se jich zbavuje, a ty pravidelně končí u jiného jeho redakčního kolegy, ne ovšem aby se mužskému pohlaví za podlou zradu pomstily nebo zároveň vyměnily i postel, ačkoli i s tím většinou už pokořené nebo na nezávaznější vztahy psychicky připravené dívky počítaly, ale především se na zkušenosti osvědčeném rameni vybrečely, protože se při tom uvádění do slasti lásky do svého milence vesměs zamilovaly, vyplakat pak jen proto, že tenhle hoch trpěl fobií, že nemůže mít něco s dívkou nebo se ženou, o které ví, že měla cosi intimnějšího s někým, koho dobře zná, takže vždycky zůstalo jen u chlácholení nebo polonevinného laskání, že si tím málem vykoledoval pověst impotenta, kdyby se naopak ochotně nevyspal s kteroukoli jinou dívkou nebo ženou, o které nevěděl, kdo ji měl zrovna nebo kdykoli jindy před ním, což nebyl tehdy ještě můj problém, já jsem navíc nikdy u

svých partnerů nevěděla, s kým žili přede mnou, takže jsem si k podobnému problému ani nestačila ujasnit vlastní postoj.

Díky téhle náhodě jsem tedy prožila cosi, bez čeho by můj život byl bezesporu opravdu ochuzený, když jsem totiž odhlédla od jiných kladných vlastností, dosavadní mí partneři byli ve věcech lásky vlastně takoví s odpuštěním poctiví primitivové, bez invence a obrazotvornosti, ne snad že by mě byli nemilovali a nebyli se mnou rádi, naše objetí určitě nepostrádala hloubku vzájemného vztahu i prožitku, ale co jsem poznala poprvé s Alanem, bylo milování jako i jakési cílevědomé úsilí o dosažení co nejvyšší míry slasti, přitom jsem nikdy neměla pocit, že je můj nový partner jen jaksi kultivovaně rafinovaný, dokonce ne ani jen zkušený, prostě vztah k druhému pohlaví byl pro něho zároveň i čímisi, co je podobné umění, o čemž jsem věděla jen z literatury a což mě do té doby zároveň v takové přenesené podobě dokonce i uspokojovalo, protože jsem často skutečně měla díky svému povolání pocit, že žiji víc literaturou než skutečným životem.

První, co mě překvapilo a o čem jsem ihned a poté i dlouhá léta přemýšlela až doposud, byly příčiny mého rozhodnutí, proč jsem se nakonec ocitla v jeho náručí, když jsem věděla, jaká pověst ho doprovází, znala podrobně i některé jeho případy, mám-li už to tak charakterizovat, dlouho jsem si nechtěla ve své chladné analýze připustit, že je to právě ono tajemně lákavé, co mě k němu stejně jako mladé dívky přitahuje, je pro mne atraktivní, mám příležitost prožít s ním cosi příjemně dobrodružného, vzrušujícího, protože pokud bylo něco, co jsem nenáviděla, bylo mi nejen protivné, ale dokonce odporné, byla promiskuita, která v tomhle případě byla prokazatelná, jak se mi k tomu později i sám přiznal, samozřejmě co nejdecentněji, jak u něho také jinak.

Jenže nesměl by to být on, aby své počínání neměl něčím nejen zajímavým, ale přímo pro mě překvapivým podložené, nebo jak by nejspíš řekl Jan Werich patřičně vyfutrované, hned v jednom z prvních rozhovorů na tohle téma se mi s potutelným úsměvem svěřil, že by si přál být muslimem, který padl v džihádu, je šáhíb, to znamená mučedník, který nějakým svým hrdinským činem má zcela jistou cestu do nebe, a podle tradic islámských vztahů k mučedníkům k němu přijde sedm panen, které mu vyplní všechna jeho přání, jak se na hurisky, věčně mladé a krásné dívky, na nebesích patří.

- A k vám těch sedm panen, bez ohledu na to jestli jste muslimem, křesťanem nebo ateistou, ještě nepřišlo? jako kdyby mi tím nahrál, hned jsem se Alana zeptala, když jsme si ještě vykali. - Musím před vámi být opatrný, málokdy si nějakou svou bláznovinou hned takhle pošetile rychle najedu, ocenil můj postřeh, což ovšem bylo, jak jsem později zjistila, součástí jeho taktiky, lichotit druhému pohlaví, pořád jen chválit, chválit, chválit, což dívku či ženu rozněcuje, jítří, je svolnější, povolnější a zároveň divočejší, a já mu také naletěla, ale poté se Alan přece jen zamyslel, sraštil čelo, jak předem signalizoval nějakou myšlenku nebo cokoli důležitějšího - Vlastně jich opravdu bylo sedm, jako kdyby si vedl nějakou statistiku, což ovšem není u mužů zase nic tak neobvyklého, počínají si jako lovci zvěře nebo rybáři, mají vždycky přesnou evidenci svých úlovků. - Sice to na vaši pověst, Alane, moc není, raději jsem se neptala na počet těch, které neměl poprvé, ale pro vás jako budoucího muslima ještě před hrdinstvím v džihádu přece jen dostačující, ne? - Asi máte pravdu, možná mi přitom chybělo, že nepřišly v souladu s koránem společně, nebo jako Hemingwayovi v jeho novele Bimini darem od jakéhosi hongkongského milionáře alespoň tři... - To vás, Alane,

opravdu pronásleduje mužský sen o poslušné sexuální panence? provokovala jsem ho neprozřetelně dál a navíc jazykem, který mu nejspíš konvenoval. - Už bych měl asi s podobnými nepředloženostmi přestat, co? Ohlédnout se po něčem vyzrálejších, ne?

Dočkala jsem se toho, co se dalo od něho předpokládat, ale on si nevybíral z orientálních náboženství jen to, co se mu bezprostředně hodilo pro rozhovory s dívkami a ženami, mluvil většinou o nejružnějších náboženstvích vážněji, ale musím přiznat, nakonec vždycky jeho vyprávění vyústilo nebo zamířilo tam, kam si přál - když třeba mluvil o buddhistickém pojmu prchavosti života, že v lidském životě není nic trvalého a pevně zakotveného, trvalé jsou jen chvíle lásky, ať už v přímém prožitku nebo v teskné vzpomínce, ani jsem se proto nedivila, že podobné myšlenky mohly mladé dívky zaujmout, když byly přitažlivé i pro mě, ačkoli zatímco dříve jsem dávala přednost tomu prvému, nyní mi zůstalo jen to druhé.

Ale užaslá jsem nebyla jen nad Alanovým vyprávěním a vlastním konáním, nečekaný byl pro mne i jeho zájem, co ode mne mohl ve srovnání s ještě málem netknutými gymnazistkami či lyceistkami vzrušujícího očekávat, leda by se jich nakrátko nabažil, chtěl si načas začít s nějakou vyzrálejší ženou, nebo alespoň s takovou, pro kterou milování není už zrovna novinkou, možná ho zaujalo, že jsem vlastně svobodná, nebo přesněji jako vdova v tu dobu nezadaná, tedy mu z mé strany žádné problémy a nebezpečí nehrozily, jako další varianta přicházelo v úvahu, že ho vyučování lásce již zmohlo, potřeboval si zkrátka u někoho odpočinout, zvolnit tempo, mohla jsem mu tedy posloužit jako jistá restaurace, jak mě hloupě obrazně napadlo, kde by si mohl oddechnout, což byla role, kterou

jsem u sebe nikdy nepředpokládala ani nezažila, v žádném případě jsem se nepřeceňovala, že by si myslel, jak si se mnou kdovíjak v posteli užije.

Příčina našeho prohlubujícího se sblížení však byla úplně jiná, určitě ne podle pragmatického očekávání prozaičtější, v té první fázi jako by mu o intimní záležitosti se mnou vůbec nešlo, ačkoli je nesmysl je ve vztazích mezi muži a ženami eliminovat absolutně, Alan mě zaujal především jako výborný společník, to už nemluví o jeho tanečním umění, které jsem měla štěstí několikrát zažít, sedět a vyprávět si s ním při kávě nebo nad skleničkou vína byl svým způsobem zážitek, dokázal zaujmout, byl prostě dobrý a chytrý vypravěč, uměl i o svých názorech přesvědčit, proto ho prý i dost často z redakce vysílali na nejrůznější besedy, které nekončily jinak než potleskem účastníků, protože si závěr vždycky dokázal vypointovat, přitom jsem neměla pocit, že je herec, spíš oportunist, nikdy nešířil nějaké nebezpečné názory, tím spíš se nepouštěl do akcí, které by ho nějak ohrožovaly, jako by se bál, že o své životní slasti s druhým pohlavím přijde, vždycky dokázal přesvědčivě vysvětlit ostatním i sobě, proč do určité věci nejít.

Co si pamatuju, Alan toho na tu dobu věděl až neskutečně mnoho o indickém mysliteli Mahátma Gándhím, dokonce měl jednu přednášku koncipovanu podle jeho sedmera smrtelných hříchů, už jak mi o tom začal vyprávět, myslím již z toho názvu, tak jsem si myslela, že je to cosi, čím si mě bude dále postrkovat tam, kam potřeboval, ale on to byl spíš soubor hříchů dnešního světa - bohatství bez práce, požitky bez svědomí, znalosti bez charakteru, obchod bez morálky, věda bez lidskosti, náboženství bez milosrdenství a politika bez principů, dodnes bych se pod to bez váhání mohla nejen podepsat, ale jeho stručně vyjádřené myšlenky se na začátku nového milénia stávají čím dál aktuálnější, dost často jsem se k tomu

sedmeru vracela i v souvislosti s Alanem, proč právě jeho Gandhího pasivní rezistence ovlivnila, pokud to nebylo právě naopak, nebo alespoň zčásti, že hledal kohosi s myšlenkami, které v něm kdesi v podvědomí potenciálně dřímaly a postupně mu konvenovaly.

Kdesi jsem zaslechla, že už se někde pořádně spálil, trochu se víc angažoval na začátku padesátých let minulého století mezi takzvanými mladofrontovníky, kteří se na vysokých školách surově podepsali na svých spolužácích, přispěli k jejich vyloučení ze studia pro nespolehlivost, což se poté po politickém oteplení obrátilo proti němu, ale dostala ho prý do téhle nepříjemné situace jeho žena, navíc na něj nejspíš i něco věděla jiného, takže se neodvážil si ji nevíť a tím spíš se s ní poté rozvést, i když to mezi nimi dávno neklapalo.

S tím, jak dokáží ženy držet a udržet své muže v šachu, protože se o nich něco dozvěděly nebo se jim manželé i neprozřetelně sami k něčemu nepředloženému ve slabé chvílce přiznali, jsem se v životě setkala víckrát, zpočátku jako kdybych je nedokázala pochopit, později jsem přece jen bývala vnímavější, když ženy svou neústupností až perfidností zároveň zachraňovaly své děti nebo nechtěly na stará kolena zůstat samotné a mnohdy se rozchodem ocitnout i na holičkách kvůli nějaké jiné, která měla jedinou výhodu, že byla mladší, krásnější, přitažlivější, přesto jsem jim zároveň vyčítala ztrátu sebevědomí, hrdosti, ale mně se to lehce říkalo, když jsem nikdy v životě nebyla na někom existenčně ani citově závislá.

Počáteční spíše intelektuální souznění s Alanem naši přímější cestu do postele dost prodloužilo, možná se ostýchal mě tam po takových rozhovorech co nejrychleji docloumat, jak byl nejspíš zvyklý jednat s jinými dívkami nebo ženami, pro nás bylo najednou přednější se opravdu jen zajímavě bavit, i když nám oběma

bylo jasné, že tam dříve či později stejně skončíme, ačkoli ani takové zdánlivě zákonité vyústění nemusí být absolutní, sama jsem cosi podobného několikrát prožila a o podobném průběhu vzájemných vztahů mi vyprávělo i několik kamarádek i známých mužů, jakmile se totiž překročí určitá hranice, přinejmenším časová, ale zejména se oba partneři hlouběji poznají, a to i v kladném slova smyslu, už se úsilí o následný sexuální vztah může oběma najednou zdát směšné nebo naopak těžko pro morální zábrany uskutečnitelné, raději proto zůstanou dobrými přáteli, vyloučím-li eventualitu, že oba partneři o cosi podobného přestanou stát.

Když jsme tu pověstnou hranici stát se jen platonickými přáteli nepřekročili, Alan byl, jak jinak, zaskočen mými malými sexuálními zkušenostmi, ačkoli se později přiznal, že intuitivně tu mou insuficienci očekával, možná i proto, že jsem kvůli tomu podvědomému handicapu s ním vzhledem k jeho pověsti do postele příliš nespěchala, ale myslím si, že mu ta moje nedostačivost spíš pro změnu vzhledem k mému věku zalichotila, málem jako kdyby se mnou začínal jako s ostatními adeptkami jeho vyhlášeného umění milovat, které podle dalšího přiznání cynicky bral cosi jako spotřební zboží, ale v tom už nekřesťansky přeháněl, moc jsem mu nevěřila, ty dívky měl přinejmenším rád, některé jsem náhodně poznala, choval se k nim i nadále mile, ačkoli ne vždy mu tím samým oplácely, možná tu nevěřili však chtěly dát víc najevo mně než jemu, že jsem zrovna v tu dobu byla v jeho přízni.

Nejkuriózněji jsem ovšem prožívala seznámení s jeho kolegou, který Alanovi zajišťoval jakýsi útěšný servis pro jeho zmrhané lásky, mám-li zvolit nejcygničtější přídavné jméno, ten hoch, o mnoho mladší než Alan i já, se na mě při prvním seznámení zpytavě podíval, jestli i já se mu snad přijdu jednou vybrečet na

rameno, Alan byl opravdu neuvěřitelně příjemný milenec, dovedl nejen taktně přivést partnerku ke slastnějšímu prožitku z milování, ale zároveň sám sebe i ženu dohnat k vrcholnému závěru, ale přesto jsem nikdy neměla důvod hledat po rozchodu s ním u kohokoli nějakou útěchu, došlo totiž k něčemu neočekávanému, co si nejspíš nepřipouštěl ani on, Alan se totiž do mne zamiloval, dokonce jednostranně, já jsem ho měla sice svým způsobem ráda, ale hlavně proto, že mi s ním bylo dobře, dozvěděla jsem se od něho mnoho pozoruhodných věcí, se kterými bych se dost těžko někdy seznámila, a bez mučení bych i tehdy přiznala, že mi milování s ním připadalo už nejen příjemné, ale začala jsem se s ním pohybovat na hranici pocitu rozkoše, zamilovat se do Alana jsem se ale mohla jen v případě, kdybych neznala jeho pověstně známé curriculum vitae, co jsem si však mohla přát od života víc, už jen proto, že jsem si dosud myslela, a dokonce si to i někde v mládí poznamenala, že podstata milování je dost jednoduchá, dá se sice vylepšit, ale není zřejmé, proč se o tom tolik i krásného napsalo, protože samotný akt milování to neospravedlňuje.

Zároveň však jsme společně prožívali nepříjemnou okolnost, co znamená, je-li jeden z partnerů udržován svým dosavadním v šachu, který je vlastně patem, dokonce věčným, jak se to ukázalo i v případě Alana, přitom bylo zbytečné ptát se ho na příčiny, nanejvýš jsem z něho mohla vymámit konstatování, že se nikdy se svou ženou nemůže rozejít, přičemž stále častěji se z té věty vytrácel jakýkoli morální důvod, prostě na něj opravdu něco nepříjemného věděla, co mu mohlo zkomplikovat život nebo ho dokonce existenčně zničit, což v minulém režimu nebylo zas tak něco těžkého, zvláště v padesátých letech i na začátku normalizace v letech sedmdesátých.

I tak jsme spolu s Alanem prožili krásný rok, od jara do jara, kdybych v době, kdy mi stále ještě vztah s ním vznešeně řečeno konvenoval, neudělala osudovou chybu, Alan se ženou si totiž nedlouho před naším seznámením s jakýmsi někdejšími bohatým kožešником vyměnili pražský byt za vilu poblíž Prahy, něco museli i doplatit, brzo se ale ukázalo, že tenhle kauf byl cosi na způsob danajského daru, přes zimu jim nejdříve odešlo topení, které k jejich hrůze bylo instalováno v podlahách, sotva se zmožili na opravu, na jaře je vyplavila velká voda z jinak miniaturního potůčku, který protékal jejich krásnou zahradou, a zničila, co poničit mohla.

Ten můj špatný krok, jak se často stává, vycházel z dobré víry učinit šlechetný skutek, tak jsem byla zpozdlá, slíbili jsme totiž s mou často vzpomínanou přítelkyní a s několika kolegy a kolegyněmi z Alanovy redakce pomoci mu a jeho ženě po záplavě jejich domu z toho nejhoršího, Alan k mému překvapení proti tomu neprozřetelně nic neměl, asi musel mít doma z té povodně úplnou spoušť, už když jsme ale směřovali autobusem podél Vltavy na jih, měla jsem hned od začátku nepříjemný pocit, byly jsme v té náhodně složené skupince přinejmenším tři, které s Alanem něco kdy intimnějšího měly, já stále ještě jako poslední, předem jsem se necítila nejlíp, jak se jeho ženě podívám do očí, nebyla jsem nikdy v těchto choulostivých souvislostech ostrílená, nemluvě o tom, jak se k ní budou chovat ty mladší, kdy nikdy není lehké jejich emociální reakce předvídat.

Alanova vila byla opravdu krásná, spoušť ještě větší, než jsem si vůbec dokázala představit, ačkoli jsem z našeho městečka s vltavskými povodněmi měla své zkušenosti, tohle ovšem překonalo všechna apokalyptická očekávání, nejen kdysi přepychová zahrada, ohrazení, ale i dvůr a sklepy a především celé přízemí,

kuchyň, Alanova pracovna, šatna, hygienická zařízení a zvláště nádherný obývací pokoj s velkou apsidou vedoucí na balkon byly totálně zničené.

Nečekala bych, že tato dobře míněná pomoc bude i koncem našeho vztahu, Alanovu ženu jsem nikdy neměla poznat, co dosud bylo pro mě abstraktní představou, myslím, co kdo s mými partnery kdy měl, to nyní dostalo ošklivou konkrétní podobu, nedokázala jsem pochopit, proč si Alan s takovou nejen zjevově, ale i chováním, nepříjemným tónem hlasu a nevím čím ještě poznamenanou ženou, cokoli jen trochu připomínající intimní vztah, mohl někdy začít, vůbec mi nepřišlo znechutit si mladé dívky, se kterými se vyspal, dokonce jsem si v těch nekontrolovatelných vizích dokázala představit být s nimi, na ně bych proto nanejvýš mohla žárlit, Alanova žena mě pro případ dalšího milování s ním vyřídila předem, už jako kdybych na pomoc po povodni neměla sílu, tím spíš, když jsem se vrátila domů, nemohla jsem stejně jako nyní téměř do rána usnout, určitě ne jen z fyzického vyčerpání, ale z té představy, že Alan se miluje odpoledne nebo k večeru se mnou a ještě možná tu noc s tak nehezkou ženou, navíc protivnou, nebo co možná horšího, že odchází od ní a za pár hodin vlezl na mě, otrásla jsem se odporem, sotva poslouží z povinnosti té své, sice v mém případě z lásky či dokonce zamilovanosti, ale stejným nástrojem obšťastní i mě, k ránu jsem dokonce pocítila, že mám horečku, nechtěla jsem tomu věřit, myslela jsem si, že takové málem hypochondrické pocity, nebo jak jinak to přesněji nazvat, možná fobické, mají jen muži.

Ale přese všechno, co jsem při té návštěvě zažívala, a nechtěla bych se tomu ani po tolika letech naivně divit, ačkoli bych se možná za to měla stydět, přesto jsem ještě jistý čas s Alanem vydržela, byl opravdu nejen dobrý milenec, ale stále i

příjemný společník, vděčila jsem mu přece za mnohé, ale den za dnem jsem se nemohla zbavit neustále mě doprovázejícího pocitu, že stejnýma rukama, jako sahá na svou ženu, dotýká se i mě, ta dotěrná představa mě nechtěla opustit, jeho žena se stále víc pletla mezi nás, začala jsem mít i pocit, že se zároveň účastním i jakéhosi pocitového skupinového sexu, kam jeden zjevně nepatří, že jsem nakonec nemohla pokračovat dál a ke své vlastní lítosti se musela nakonec s Alanem rozejít.

Teprve později mi došla jedna z příčin Alanova zvláštního promiskuitního chování, když někdo chce mít nebo má hodně žen, řeší si tím nějaký problém, a dokud si ho nevyřeší sám, nemá cenu mu něco vyčítat, Alan měl ovšem smůlu, svůj problém si z neznámých, ale určitě pádných důvodů nikdy vyřešit nemohl, osvobodila ho jen předčasná smrt jeho manželky, ale to už jsme se dávno rozešli, někdejší okouzlení z nás obou vyvanulo.

Za oknem už málem svítá, zaslechla jsem, jak se předčasně probudil jeden z kosů, kteří se tu uhnízдили před několika lety, den utekl jako jiné, jen zas o něco rychleji, jak jsem se trochu víc probrala a rozsvítila lampu, včera vytržený list z kalendáře zapadl mezi polopřečtené noviny, netušila jsem, že po tom dlouhém rozhovoru, vlastně jen převážně mém monologu, se donutím znovu i bilancovat, ačkoli už dobře vím, že těžko přijdu na něco nového, nač jsem si ještě v životě nezapomněla, už jsou to v mém věku jen vzpomínky na vzpomínky, někdy se už pomalu blížíci paramnézii, stejně jako nám nic jiného nezbylo z nejtěplejšího dětství, kdysi mě v této souvislosti potěšil výrok otce Romy Schneiderové - Zabal si své dětství, protože to je všechno, co máš! Ale stejně tak mě znovu postavil na zem Karol

Sidon, že ve stáří máme dojem, že všemu víc rozumíme, ale podle něho to není pravda, jenže co si s tím ve svých letech pomůžeme, nebudeme-li tomu věřit?

Kdyby mě někdo donutil k opravdovému bilancování, kdy zalhat znamená smrt, nemohla bych stejně nic jiného přiznat, že tu po mě zůstane podle mého soudu uspokojivý počet mých překladů, které jako jediné jsem poctivě po celá ta léta málem jako relikvii schraňovala, několik odborných článků o překládání, pečlivě a poctivě udržovaná vila zděděná po prarodičích a matce, ale ostatní, myslím mé vzpomínky, odejdou se mnou, už je velmi málo lidí, kteří mohou vzpomínat zároveň i na mě, smrtí každého blízkého i mě zůstalo méně, ale zase nic zvláštního, jen úděl lidí, kteří se dožijí vyššího věku, střídání hezkých i škaredých zážitků, ale tenhle životní úděl člověka jsem si uvědomila již při četbě Ivana Bunina, když dostal Nobelovu cenu za román Život Alexeje Arsenjeva.

Ale jak si na tuhle knížku vzpomínám, zase by se asociativně mohl rozběhnout další řetěz vzpomínek, takhle vždycky probíhá moje neusínání, přece jen jsem se několikrát setkala s Alanovým protagonistou - utěšitelem, který po něm zahlazoval jeho hořkosladkou dívčí zkázu, v mém případě z toho nebylo nic, byl vzácný romantik, už jen fakt, že jeho autory byli Byron, Mácha, Puškin, Lermontov, Hugo, a proto i v moderní době Bunin, Paustovskij, když zůstanu jen u jeho ruských oblíbenců, vlastně i ta nikde ve světě se neopakující a fascinující oděská škola, kam patřil i Mendělštam, Babel, Grin a kdoví kdo ještě, pravděpodobně většinou Židé, bylo to přímo pandemické semeníště literárních talentů, stejně jako u nás Prostějov s Wolkerem, Valentou, fenomenologem Husserlem a zase bych musela vzpomínat, ale určitě i Wichterle, ale i Hanussen, který tolik fascinoval Adolfa Hitlera, dokud se neznelíbil a Vůdce ho nechal tajně zavraždit.

Když jsem si ale vzpomněla na Edmunda Husserla, vždycky se mi asociativně připomene Martin Heidegger, který byl ovlivněn jeho fenomenologií, kdysi jsem musela narychlo za někoho náhle onemocnělého přeložit do jakéhosi časopisu úryvek z jeho jedné práce, už si ani nepamatuji, z jaké to bylo, překládat ho byla samozřejmě hrůza, ale i jeho myšlení mi na můj vkus připadalo nepřijatelné, tvrdil, že "pouze nějaký Bůh nás může ještě zachránit", já jsem si vždycky myslela, že budeme-li se muset někdy zachraňovat, tak jediné sami, stejně tak jsem měla problémy s výrokem Aldouse Huxleyho, že "jedinou věc, kterou můžeš s jistotou změnit, jsi ty sám!", což je sice pravda, ale dost lacině optimistická, nemluvě o tom, že nás spíše mění ostatní a doba, a k tomu, aby se změnil svět, je to asi málo, ale to už se zase dostávám na tenký led, kde bych se mohla jen znemožnit.

Jediné, s čím m se nemohu pochlubit, ale zároveň si nestěžuji, že mě nepotkala tak oslavovaná a v literatuře proslavená velká láska, kdy jeden z jejich protagonistů a v tragičtějším případě oba jí iracionálně propadnou, musí proto většinou skončit špatně, pokud pokračuje, přemění se dříve nebo později v prosté soužití, aniž bych tento vztah jakkoli degradovala, jinak by nemohli spatřit světlo světa Romeo a Julie, Petr a Lucie, Manon a rytíř de Grioux, mně v životě nezbývalo než jít od jedné větší či menší lásky k jiné, naštěstí jsem měla jistou intuici, abych neupadla do čehosi pohoršujícího nebo bezvýchodného, mého jediného manžela a Jiřího si nemohu vyčítat, musela bych se narodit do jiné doby, ale tu si nevybíráme, je na našich rodičích, ale ani ti často nevědí, co se může stát zítra, za měsíc, za několik let, než jejich děti dospějí.

Možná je však poctivější začít bilancovat z jiné strany, ne z té prezentující jen úspěchy, jak kdysi řekl Jean Paul Sartre - Člověk je to, zač se stydí... Zač bych se

měla stydět? Ty prohřešky z dětství jsou úsměvné, třeba jak jsem několikrát byla za školou, protože jsem neměla úkol nebo jen tak z plezíru utekla dřív ze třídy, zalhala jsem, když jsem brzo zjistila, že ženy lžou lépe a přirozeněji než muži a těm krásnějším i jejich lži lépe procházejí, dokonce se některým mužům zdají působivé, kluci v dětství a v mládí těch taškařic, lotrovin, nezbedností a lumpáren provedou víc, určitě si nemohu vyčítat mé manželství, nebylo z vypočítavosti, protože jsem se vlastně ani nestačila vědomě rozhodnout, jak šlo všechno rychle a byla jsem naivní, ale nebyla jsem nikdy líná, tuhle špatnou vlastnost si nemohu vyčítat, leda snad své komunistické poblouznění, ale to je už v očích rozumných lidí promlčené a těm nerozumným a netolerantním už ničím nevodím, málokdo myslí často připomínané vyrovnání se s minulostí poctivě, zůstávají jen ty mezilidské vztahy, život by byl jednodušší, kdyby se člověk neskládal z řady identit, které se mu kříží, není lehké vyhovět všem rolím, které z nich vyplývají, mohla jsem ublížit tomu, kdo mě miloval, ale já jsem neměla důvod jeho lásku opěťovat, kdo tady bude arbitrem?

Jen se snad stydím, že jsem si někdy nehlídala přísněji hranice v intimních vztazích, co nikomu nedovolit, ale někdy se mi i přes mou averzi zdálo, že bych v očích partnera vypadala jako netýkavka, ale kdybych se mohla rozhodovat znovu, raději bych snášela tuhle vlastně sladkou pomluvu.

Co pro mne proto bylo nejdůležitější? Asi vyjít s lidmi, neublížit jim, pokud jim nemohu pomoci, možná se tohle krédo zdá málo, ale nepřicházím z odstupů mých téměř devíti desítek let na jiné, i když jsem určitě nevědomky a někdy možná i vědomě některým lidem ublížila, ale i v tom negativním případě to bylo zprvu v

dobré víře, co člověk totiž někdy ví, jak jeho sebebohumilovněji zamýšlený záměr nakonec dopadne?

... Na chvílku jsem nejspíš usnula, už v mých letech někdy dost dobře nerozpoznám rozdíl mezi spánkem a bděním, ale kupodivu se cítím teď ráno svěže, nepřijde mi zatěžko vstát a uvařit si snídani, přece jen ta příležitost alespoň k monologu mě vždycky přece jen postaví na nohy, stáří nemá jen ty špatné stránky, už snad ani nemá smysl připomínat, na co přišel i Canetti, že stačí žít dost dlouho, aby se člověku dostalo, co mu ani nepřísluší, já už mám na tohle uznání málem devět křížků, ti mladší by mi alespoň tuhle přednost měli závidět, nakonec závist je nejpřirozenějším způsobem uznání...

... K tomuhle stále delšímu nočnímu uvažování mě vlastně dovedl člověk, který měl ve srovnání s většinou ostatních lidí jen jednu už málem vyhynulou vlastnost, že totiž byl ochotný dlouhé hodiny naslouchat druhému člověku, a tak jsem se rozhodla, že už ho nebudu víc trápit, ale se mu svěřím už jen s jednou věcí...

15

.. ne, ne... vidím vám na tváři tu otázku, pane doktore, nikdy jsem nepátrala, kde žije a jestli stále žije Karl Germanovič, ten zážitek zůstal jen ve mně, nedal mi ani svou fotografii, na to si on nepotrpěl nebo měl k tomu své důvody, i když se ruští vojáci až fanaticky rádi nechávali fotografovat a místní fotografka na tom vydělala majlant...

... dostala jsem od něho, od Karla Germanoviče, před odjezdem jen takový malý dárek, představte si, pane doktore, že to byl zase obrázek, originál, takový miniaturní, malá ruská ikonka, kterou vám při rozloučení za odměnu ukáži, že jste byl tak neuvěřitelně trpělivý a naslouchal mi málem zbožně, i když bych byla ráda, abyste si ten pohled na tu líbeznou starou ruskou ikonu nechal pro sebe, mlčel jako hrob, ráda bych vás k tomu zapřísahala, protože to po mnoha letech bylo překvapení i pro mne, ani já netušila, co jsem vlastně od něho dostala a co mám, a věřím, že budete překvapený i vy, mlčím o tom a budu mlčet, a zavázala jsem tím mlčením i mé známé, kteří o tom věděli, někdy ani nevím, proč to dělám, ale snad jen proto, aby bylo vidět, co je mezi námi zdánlivě obyčejnými lidmi skryto a ukryto, ať má materiální či duchovní povahu, aby se někdo zajímal, co skrýváme, jaké bohatství a hodnoty jsme vytvořili a schraňujeme, protože je to v životě nejdůležitější, tu ikonu totiž, pane doktore, věřte mi nebo nevěřte, maloval Rublev...